

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

PaedDr. ROMAN VOJTECHOVSKÝ

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Bakalářská práce

PaedDr. Roman Vojtechovský

POROVNANIE PODOBY ZNAKOVEJ ZÁSObY ČESKÉHO
ZNAKOVÉHO JAZYKA A SLOVENSKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA
PRE OBLASŤ: RODINA

COMPARISON OF CHARACTER LEXICONS OF CZECH SIGN
LANGUAGE AND SLOVAK SIGN LANGUAGE IN THE AREA:
FAMILY

Pod'akovanie

Na tomto mieste sa chcem poďakovať vedúcej bakalárskej práce, Mgr. Andrei Hudákovej, PhD., za odborné vedenie a pripomienky pri tvorbe práce. Taktiež sa chcem poďakovať všetkým nepočujúcim informantom, ktorí sa výskumu ochotne zúčastnili.

Čestné vyhlásenie

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracoval samostatne, že som riadne citoval všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola použitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Bratislave dňa 12.1.2012

.....

ABSTRAKT

Práca je prvou komparatívnou štúdiou dvoch stredoeurópskych znakových jazykov – českého a slovenského znakového jazyka. Výskum prebiehal formou elicitácie od 12 českých a 12 slovenských informantov – používateľov znakového jazyka a formou excerpcie českých a slovenských slovníkov znakového jazyka.

Všetky lexémy zachytené elicitáciou sme analyzovali z hľadiska ich frekvencie, motivovanosti, jazykovej povahy a vplyvu českého a slovenského jazyka. České a slovenské lexémy znakového jazyka sme vzájomne komparovali z hľadiska ich artikulácie (zamerali sme sa na tvar ruky/rúk, ich pohyb a miesto artikulácie).

Kľúčové slová: český znakový jazyk, slovenský znakový jazyk, rodina

ABSTRACT

The thesis is the first comparative study of two central-European sign languages – Czech Sign Language and Slovak Sign Language. The research was conducted through elicitation from 12 Czech and 12 Slovak informants – users of Sign Language and through excerption from Czech and Slovak Sign Language dictionaries.

Through elicitation all lexemes were analyzed in terms of their frequency, motivation, linguistic and impact of the Czech and Slovak language. We compared lexemes among the Czech Sign and Slovak Sign Language in terms of their articulation (we focused on the handshape/handshapes, their action and location).

Key words: the Czech Sign Language, the Slovak Sign Language, the family

OBSAH

ÚVOD	7
1 ČESKÝ A SLOVENSKÝ ZNAKOVÝ JAZYK	8
1.1 VÝVOJ ČESKÉHO A SLOVENSKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA	9
1.2 VÝSKUM ČESKÉHO A SLOVENSKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA	11
1.2.1 Typy a parametre lexémy českého/slovenského znakového jazyka.....	12
2 LEXIKA ZNAKOVÉHO JAZYKA.....	14
2.1 ČLENENIE A ŠTRUKTÚRA LEXIKY	15
2.2 OBOHACOVANIE LEXIKY.....	17
2.2.1 Obohacovanie lexiky v českom/slovenskom jazyku	17
2.2.2 Obohacovanie lexiky v českom/slovenskom znakovom jazyku	18
2.3 JAZYKOVÁ VARIANTNOSŤ LEXIKY ZNAKOVÝCHO JAZYKOV.....	20
2.4 (NE)ARBITRÁRNOSŤ V LEXIKE ZNAKOVÝCH JAZYKOV	21
3 VÝSKUMNÝ PROJEKT	24
3.1 CIELE VÝSKUMU	24
3.2 HYPOTÉZY VÝSKUMU	24
3.3 METÓDY VÝSKUMU	25
3.3.1 Excerpcia lexém pre pomenovanie príslušníkov rodiny v českom a v slovenskom jazyku.....	25
3.3.2 Excerpcia lexém českého a slovenského znakového jazyka	26
3.3.3 Elicitácia lexém českého a slovenského znakového jazyka.....	29
3.3.3.1 Organizácia a priebeh elicitácie lexém.....	31
3.3.4 Metodika komparácie lexém pre príslušníkov rodiny v českom a slovenskom znakovom jazyku	32
4 VÝSLEDKY VÝSKUMU.....	36
4.1 KOMPARÁCIA LEXÉM PRE POMENOVANIE ČLENOV RODINY V ČESKOM A SLOVENSKOM JAZYKU	36
4.2 KOMPARÁCIA LEXÉM PRE POMENOVANIE ČLENOV RODINY V ČESKOM ZNAKOVOM JAZYKU A V SLOVENSKOM ZNAKOVOM JAZYKU.....	37
4.2.1 BABIČKA/BABKA.....	37
4.2.2 BRATR/BRAT	42
4.2.3 BRATRANEC/BRATRANEC.....	45
4.2.4 DCERA/DCÉRA.....	50
4.2.5 DĚDEČEK/DEDO	52
4.2.6 DRUH, DRUŽKA/DRUH, DRUŽKA	55
4.2.7 MANŽEL/MANŽEL	57
4.2.8 MANŽELKA/MANŽELKA	58
4.2.9 MATKA/MATKA	59
4.2.10 NETEŘ/NETER.....	62
4.2.11 NEVLASTNÍ BRATR/ NEVLASTNÝ BRAT	66
4.2.12 NEVLASTNÍ DCERA/NEVLASTNÁ DCÉRA	71

4.2.13 NEVLASTNÍ MATKA/NEVLASTNÁ MATKA	74
4.2.14 NEVLASTNÍ OTEC/NEVLASTNÝ OTEC	77
4.2.15 NEVLASTNÍ SESTRA/NEVLASTNÁ SESTRA	80
4.2.16 NEVLASTNÍ SYN/NEVLASTNÝ SYN	85
4.2.17 OTEC/OTEC	88
4.2.18 PRABABIČKA/PRABABKA	90
4.2.19 PRADĚDEČEK/PRADEDO.....	99
4.2.20 PRAVNUČKA/PRAVNUČKA.....	107
4.2.21 PRAVNUK/PRAVNUK	115
4.2.22 RODINA/RODINA	122
4.2.23 SESTRA/SESTRA	129
4.2.24 SESTRĚNICE/SESTERNICA	131
4.2.25 SNACHA/NEVESTA	136
4.2.26 STRÝC/STRÝC, UJO	139
4.2.27 SYN/SYN.....	146
4.2.28 SYNOVEC/SYNOVEC	148
4.2.29 ŠVAGR/ŠVAGOR	151
4.2.30 ŠVAGROVÁ/ŠVAGRINÁ	154
4.2.31 TETA/TETA	158
4.2.32 TCHÁN/SVOKOR	161
4.2.33 TCHYNĚ/SVOKRA	166
4.2.34 VNUČKA/VNUČKA.....	171
4.2.35 VNUK/VNUK	174
4.2.36 ZEŤ/ZAŤ	177
4.2.37 -/SVAT, -/SVATKA.....	181
4.3 ZHRNUTIE VÝSLEDKOV KOMPARÁCIE LEXÉM ČESKÉHO A SLOVENSKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA A POTVRDENIE/VYVRÁTENIE HYPOTÉZ.....	182
5 SÚHRN ZISTENÝCH SKUTOČNOSTÍ O LEXÉMACH ČESKÉHO A SLOVENSKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA.....	185
6 ZÁVER	193
ZOZNAM OBRÁZKOV.....	194
VYSVETLIVKY K OBRÁZKOM.....	200
ZOZNAM TABULIEK	201
ZOZNAM SKRATIEK	202
ZOZNAM PRÍLOH	203
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	210

ÚVOD

„Pomenovania členov rodiny, pomenovania pokrvných i nepokrvných príbuzenských vzťahov patria od najstarších čias vývinu spoločnosti do základnej slovnej zásoby každého jazyka. Tvoria relatívne uzavretý lexikálny mikrosystém s určitými pevnými a nezameniteľnými vzťahmi, a preto sú vhodným materiálom na pozorovanie zmien v danom jazyku a na skúmanie jeho celkového vývinu“ (Lalíková, 1996). Je všeobecne známe, že nepočujúci¹ v komunikácii medzi sebou používajú lexémy pre príslušníkov užšej a širšej rodiny, avšak v slovníkoch českého a slovenského znakového jazyka nájdeme zväčša iba označenie členov užšej rodiny. Preto sme sa rozhodli zmapovať lexémy používané pre označenie príslušníkov užšej a širšej rodiny u nepočujúcich používateľov znakového jazyka na území Českej republiky a Slovenskej republiky a následne ich medzi sebou komparovať. Informácie o podobe lexém sme získali excerpciou zo slovníkov českého a slovenského znakového jazyka a elicitáciou u 12 nepočujúcich používateľov českého znakového jazyka a 12 nepočujúcich používateľov slovenského znakového jazyka. Informanti boli muži (cca 42 %) a ženy (cca 58 %) rôzneho veku a pohlavia z celého územia menovaných krajín. „Porovnávanie jazykov je zaujímavé, pretože odhaľuje, akým spôsobom sa môžu pri zachovaní viac–menej rovnakého stupňa zložitosti jeden od druhého odlišiť“ (Comrie – Matthews – Polinsky, 2007, s. 13).

Všetky lexémy zachytené elicitáciou a excerpciou sme analyzovali z hľadiska ich frekvencie, motivovanosti, jazykovej povahy a vplyvu českého a slovenského jazyka. České a slovenské lexémy sme vzájomne komparovali z hľadiska ich artikulácie (zamerali sme sa na tvar ruky/rúk, ich pohyb a miesto artikulácie).

Malá osobná a terminologická poznámka: Keďže túto prácu píšeme v slovenčine, všetky termíny sú tiež v slovenčine; jedinou výnimkou je termín *znakový jazyk*, ktorý preberáme z češtiny.² Nakoľko je práca písaná na akademickej pôde Univerzity Karlovej v Prahe, hovoríme v nej o *českom znakovom jazyku* a o *slovenskom znakovom jazyku*, hoci v slovenčine sa tento jazyk volá *posunkový* a český termín *znakový jazyk* a slovenský termín *posunkový jazyk* považujeme za synonymá.

¹ V Českej republike ani v Slovenskej republike doposiaľ nebola uzavretá diskusia o tom, či je vhodné písať „nepočujúci“ s malým, alebo veľkým n/N, preto uprednostňujeme písanie označenia „nepočujúci“ s malým n. Zároveň rešpektujeme (nielen v tejto práci) nepočujúcich ako členov jazykovej a kultúrnej menšiny.

² „Český termín je očividne založený obdobne ako napr. angl. sign language a odkazuje k rozlíšeniu posunku (synonymne: gesto) od znaku“ (Macurová, 1998, s. 58; do slovenčiny preložil R.V.).

1 ČESKÝ A SLOVENSKÝ ZNAKOVÝ JAZYK

Hoci sa mnohí laici, ale aj niektorí „odborníci“ nazdávajú, že existuje pre všetky krajiny sveta jeden medzinárodný znakový jazyk (ďalej len ZJ), nie je to tak. Neprekvapí preto, že sa nazdávajú, že český ZJ sa v niečom neodlišuje od slovenského ZJ. Je však všeobecne známe, že každý štát má svoj národný ZJ; v Česku je to český ZJ a na Slovensku slovenský ZJ. Keďže v týchto dvoch jazykoch existujú aj podobné lexémy a zhodujú sa niektoré gramatické pravidlá, navzájom sú tieto dva jazyky celkom dobre zrozumiteľné.

Rozdiely medzi českým ZJ a slovenským ZJ spomínajú napr. Janotová – Řeháková (1990, s. 140): „...u nás sa znaková zásoba líši podľa jednotlivých krajín (Čechy, Morava, Slovensko), medzi nimi je mnoho rozdielov“ a Brožík (citované podľa autora Glanville, 2002, s. 501): „medzi českým a slovenským ZJ je mnoho odlišností.“

Český ZJ rovnako ako **slovenský ZJ** sú nevokálne, vizuálno–motorické jazyky, v ktorých sú významy nesené pohybmi, tvarmi a pozíciami ruky/rúk v trojrozmernom priestore, pozíciami hlavy, hornej časti tela a mimiky. Český ZJ je používaný komunitami nepočujúcich na území Českej republiky a slovenský ZJ je používaný komunitami nepočujúcich na území Slovenskej republiky. Oba ZJ ale i ostatné ZJ ako **prirodzené jazyky** majú rysy prirodzeného jazyka, ako sú (Bímová, 2002): dvojité artikulácia, systémovosť, znakovosť, produktívnosť, svojbytnosť a historický rozmer. Český a slovenský ZJ sú jazyky s vlastnou lexikou a gramatikou, jazyky, ktoré nie sú závislé na českom či slovenskom hovorenom jazyku.

Na webovej stránke o ZJ (Sign Language, 2011) je zmienená jedna jazyková rodina, do ktorej patria tri ZJ: český ZJ, slovenský ZJ a maďarský ZJ. K týmto trom ZJ môžeme priradiť rakúsky ZJ a slovinský ZJ, pretože z vlastnej skúsenosti vieme, že maďarský, rakúsky a slovinský ZJ majú lexikálne podobnosti so slovenským/českým ZJ, hovorené komponenty nevnímajú. Podľa Lewisa (2009) je český ZJ čiastočne zrozumiteľný s francúzskym ZJ.

Na území Českej republiky existujú dve geografické rozrôznenia: Čechy a Morava. Na Morave sa vyskytujú znaky, ktoré sú v niečom odlišné od ZJ používaného na území Čiech, preto v roku 2009 vyšla multimediálna publikácia s názvom *Moravské varianty znakov českého znakového jazyka* (Kulda, 2009).

Hlavnými odlišnosťami medzi českým/slovenským ZJ a českým/slovenským hovoreným jazykom sú: a) povaha jazykov – český/slovenský ZJ je **vizuálno–motorický** a český/slovenský hovorený jazyk audio–orálny, b) český/slovenský ZJ na rozdiel od českého/slovenského hovoreného jazyka **nemá písanú podobu**, c) český/slovenský ZJ **existuje v trojrozmernom priestore**.

1.1 VÝVOJ ČESKÉHO A SLOVENSKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA

Český a slovenský ZJ sa vyvíjali v komunitách nepočujúcich nezávisle na hovorenom jazyku. Zlomom pre rozvoj týchto ZJ bol koniec 18. storočia, kedy na území vtedajšieho Rakúska-Uhorska začali vznikať prvé školy pre nepočujúcich (1779 vo Viedni, 1786 v Prahe, 1802 v maďarskom Váci, 1829 v Brne, 1833 v Bratislave).³ Popri týchto školách a neskoršie tiež popri spolkoch nepočujúcich (1865 založený Viedenský spolok nepočujúcich – len pre mužov, 1868 založený Podporný spolok hluchonemých sv. Františka Saleského v Prahe, 1911–1912 popri ústave pre nepočujúcich založený Domov Andreja Cházára v Bratislave) sa začali sústreďovať komunity nepočujúcich, ktorých hlavným komunikačným prostriedkom bol ZJ: „...v ústavoch svoj manuálny komunikačný systém žiaci konfrontovali a rozvíjali v rozhovoroch so svojimi nepočujúcimi spolužiakmi. Začali používať znaky v zložitejšej konverzácii a utvárali pravidlá tejto konverzácie. Potreba vzájomnej komunikácie zrejme vyvolala potrebu vytvárať nové znaky. Nepočujúci pravdepodobne vymysleli sami pre vlastnú potrebu nové znaky, ktoré preberali ďalší spolužiaci i učitelia. Nepočujúce deti, ktoré sa naučili znakovať od svojich nepočujúcich rodičov, boli v ústavoch zrejme najskúsenejšími používateľmi a najaktívnejšími učiteľmi ZJ. (Podľa terajších štatistických údajov len 10 % nepočujúcich detí má nepočujúcich rodičov. Stav na konci 19. storočia sa zrejme radikálne neodlišoval.)“ (Mázerová, 1999, s. 28–29).

Môžeme predpokladať, že český ZJ sa začal výraznejšie formovať na konci 19. storočia zásluhou učiteľov (medzi nimi aj Václava Frosta) a nepočujúcich absolventov pražského ústavu. Je ťažké určiť, kedy sa začal formovať slovenský ZJ, pretože jediný ústav pre nepočujúcich na Slovensku (v Bratislave), v ktorom sa pri výučbe požíval aj ZJ, v roku 1872 zanikol a deti boli preradené do viedenského ústavu.

Ďalšie ústavy pre nepočujúcich sa objavili až **na začiatku 20. storočia. Domnievame sa, že do viac menej dnešnej podoby sa slovenský ZJ začal formovať práve v tomto období.** Nazdávame sa, že dôležitú rolu v tom zohral *Štátom podporovaný ústav pre vzdelanie hluchonemých detí v Kremnici*, ktorý

³ Do konca 19. storočia existovali na území Česka a Moravy okrem pražského a brnenského ústavu ďalšie ústavy v Mikulove (1844–1852), Litoměřiciach (1858), Českých Budějoviciach (1871), Hradci Králové (1881), Ivančiciach (1894) a v Lipníku (1894) (Hrubý, 1999). V súčasnosti sa v Českej republike nachádza 13 základných škôl pre žiakov so sluchovým postihnutím: v Prahe (3x), v Liberci, v Ostrave, v Olomouci, v Brne, v Hradci Králové, v Ivančiciach, v Kyjove, v Plzni, vo Valašskom Meziříčí a v Českých Budějoviciach a šesť stredných škôl ukončených maturitnou skúškou pre žiakov so sluchovým postihnutím: v Prahe (3x), v Hradci Králové, v Brne a vo Valašskom Meziříčí.

Na Slovensku do konca 19. storočia okrem bratislavského ústavu existoval len ústav v Liptovskom Mikuláši (1835–1849) (Pleva, 1994). V súčasnosti sa v Slovenskej republike nachádza šesť základných škôl pre žiakov so sluchovým postihnutím: v Bratislave (2x), v Lučenci, v Kremnici, v Prešove a v Levoči a tri stredné školy pre žiakov so sluchovým postihnutím: v Bratislave, v Kremnici a v Prešove.

bol založený v októbri 1903. Podľa Plevu (1994, s. 50–51) „ústav v školskom roku 1918/1919 začínal s dvoma triedami, v ktorých bolo sústredených až 7 ročníkov s 56 žiakmi, v školskom roku 1937/1938 mal už ústav 266 žiakov a uprostred tridsiatych rokov tento počet ešte vzrástol. Za posledných 20 školských rokov [tzn. v 70. a 80. rokoch 20. storočia; poznámka R.V.] ústav navštevovalo až 4 752 žiakov, čo samo o sebe svedčí o skutočnosti, že ústav bol jedným z najväčších v Európe.“ Ústav mal v 1. polovici 20. storočia dostatok nepočujúcich žiakov, ktorí si mohli odovzdávať lexémy ZJ a gramatiku slovenského ZJ z generácie na generáciu.

Môžeme sa nazdávať, že so vznikom ďalších inštitúcií pre nepočujúcich na území Česka a Slovenska sa ZJ rozvíjal na týchto ústavoch podobne, avšak vždy viac–menej izolovane. Pedagogickí pracovníci a nepočujúci žiaci si v jednotlivých ústavoch vytvárali pre vlastné potreby lexémy ZJ, ktoré v iných ústavoch nepoužívali. Zároveň pedagogickí pracovníci, ktorí sa zúčastňovali na vzdelávacích stretnutiach, pravdepodobne diskutovali o lexémach ZJ a vymieňali si nové lexémy ZJ. Podobne aj u nepočujúcich žiakov, ktorí sa zúčastňovali na rôznych školských aktivitách, si navzájom vymieňali a obohatili o niektoré nové lexémy ZJ.

Keď v 1. štvrtine 20. storočia bola pre vzdelávanie nepočujúcich všeobecne odporúčaná tzv. orálna metóda, dôsledkom toho sa tzv. metóda používania znakov pomaly vytratila, v ústavoch neboli prítomní ani nepočujúci pedagógovia (Hrubý, 1999). To ale v žiadnom prípade neprinieslo úplný koniec ZJ. **Žiaci, ktorí navštevovali školy pre nepočujúcich (sluchovo postihnutých), si v nich vytvorili vlastnú komunitu.** V školskej komunite medzi sebou naďalej komunikovali v ZJ v čase mimo školy, prípadne i v čase vyučovania v neprítomnosti pedagogických pracovníkov. Žiaci mali tiež možnosť zachytávať nové lexémy ZJ od dospelých nepočujúcich v regiónoch. Ako tvrdí Brožík (citované podľa autorov Glanville a kol., 2002, s. 501) „možno povedať čo škola, to iný variant. Ku ‚zjednoteniu‘ znakovania dochádza až u dospelých nepočujúcich, ktorí vyšli zo škôl a zapájajú sa do činností klubov a organizácií sluchovo postihnutých.“

„Z hľadiska geografického by sme mohli sledovať isté ‚nárečia‘ (...) ZJ, ktoré sa vytvorili okolo škôl pre sluchovo postihnutých, kde žije početná komunita nepočujúcich (...). Avšak (...) ZJ nie je rozrôznený len vďaka geografickým faktorom; navyše môžeme pozorovať rozdiely medzi tým, ako ukazujú starší a mladší, muži a ženy, rodení hovoriaci ZJ a hovoriaci, ktorí si tento jazyk osvojili až v neskoršom veku“ (Slánská Bímová – Okrouhlíková, 2008, s. 54).

Vytláčanie ZJ z oficiálneho výchovného a vzdelávacieho procesu v českých a slovenských školách pre sluchovo postihnutých trvalo takmer do konca 20. storočia. Zmeny nastali až po tzv. nežnej revolúcii v roku 1989. Uvádzame niektoré dôležité právne predpisy:

- Dňa 3. mája 1990 Federálne zhromaždenie Československej federatívnej republiky doplnilo do vtedajšieho školského zákona § 3 nový odsek (2), ktorý znel: „Nepočujúcim a nevidiacim sa zabezpečuje právo na vzdelanie

v ich jazyku s použitím znakovkej reči alebo Braillovho písma" (prevzaté od Hrubého, 1999).

- Neskôr, 26. júna 1995 Národná rada Slovenskej republiky prijala zákon č. 149/1995 Z. z. o posunkovej reči nepočujúcich osôb. Tento zákon uznáva slovenský ZJ ako prirodzený jazyk a komunikačný systém nepočujúcich. Podľa tohto zákona nepočujúci majú právo na:
 - používanie znakovkej reči,
 - vzdelávanie sa s použitím znakovkej reči.
- O 3 roky neskôr, 11. júna 1998 Parlament Českej republiky prijal zákon č. 155/1998 Zb., o znakovkej reči. Podobne ako v slovenskom zákone sú aj v českom zmienené hore uvedené práva nepočujúcich. O 10 rokov neskôr bol tento zákon novelizovaný na zákon o komunikačnom systéme nepočujúcich a hluchoslepých osôb (384/2008 Zb.). Podľa neho majú nepočujúci a hluchoslepé osoby právo na:
 - používanie komunikačných systémov nepočujúcich a hluchoslepých osôb (vrátanie českého znakového jazyka),
 - vzdelávanie s použitím komunikačných systémov nepočujúcich a hluchoslepých osôb (vrátanie českého znakového jazyka).

1.2 VÝSKUM ČESKÉHO A SLOVENSKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA

Až do začiatku 60. rokov 20. storočia neboli ZJ považované za jazyky, alebo boli považované za pantomímu, jazyk gest, príp. za primitívne jazyky. Predpokladalo sa, že ZJ patrí do neverbálnej komunikácie. Prelom nastal v roku 1960, keď americký jazykovedec **William Clarence Stokoe** z Gallaudetovej univerzity ako prvý napísal jazykovednú štúdiu o štruktúre amerického znakového jazyka (Bímová, 2002).⁴ Odvtedy nastal vzrast záujmu o výskum rôznych národných ZJ ako prirodzených jazykov.

Výskum českého ZJ ako prirodzeného jazyka sa realizoval až od roku 1993, a to v Národnom inštitúte pre nepočujúcich v Beroune. O 3 roky neskôr, v roku 1996, bol na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe otvorený tzv. medziodborový doplnok, ktorý bol určený študentom jednodborového štúdia českého jazyka a literatúry. Títo študenti mali možnosť študovať predmety český znakový jazyk, dejiny hluchoty, súčasné problémy komunity nepočujúcich a pod. V roku 1998 bol tamtiež otvorený bakalársky a magisterský odbor Čeština v komunikácii nepočujúcich (Mareš, 2005), ktorý sa okrem výučby zaoberá aj výskumom. Výskum českého ZJ teda prebieha takmer 20 rokov a behom tej doby bolo vydaných už niekoľko desiatok knižných, časopiseckých a elektronických publikácií o českom ZJ.

⁴ Stokoe dokázal, že americký ZJ nie je žiadnou chaotickou množinou náhodných gest. Ide o plnohodnotný prirodzený jazyk. V americkom ZJ doložil rysy prirodzeného jazyka: **dvojité členenie** a **arbitrárnosť** (Bímová, 2002).

Na Slovensku (či v Československej socialistickej republike) sa podľa Csonku (1998, s. 20–21) venuje pozornosť skúmaniu ZJ „od roku 1984, keď sa v Starej Lesnej vo Vysokých Tatrách uskutočnil medzinárodný seminár na tému Možnosti zlepšenia komunikácie Nepočujúcich. Z roka na rok sa postupne skúmanie ZJ (...) zintenzívňuje. V rôznych časopisoch (napr. *Otázky defektológie, Špeciálna pedagogika, Efeta, Psychológia a patopsychológia dieťaťa, Pedagogická revue*) sú publikované odborné články a štúdie venované skúmaniu ZJ. I napriek tomu problém nie je vyriešený, pretože ešte nie sú vytvorené vhodné personálne, organizačné a materiálne podmienky na jeho skúmanie.“ Skutočný výskum slovenského ZJ začal až v jeseni 2008 a prvou témou skúmania boli nepriame pomenovania. Táto etapa výskumu slovenského ZJ vyvrcholila na jar 2010 vydaním publikácie *Nepriame pomenovania v slovenskom posunkovom jazyku* (Vojtechovský – Holubová, 2009).

V porovnaní s niektorými krajinami, najmä s USA, sa v Česku a predovšetkým na Slovensku výskum ZJ iba rozbieha. Ku hlbšiemu a kvalitnejšiemu teoretickému poznaniu českého a slovenského ZJ je potrebné nazbierať mnoho materiálov od rodených hovoriacich ZJ.

1.2.1 Typy a parametre lexémy českého/slovenského znakového jazyka

Pri výskume českého a slovenského ZJ je potrebné okrem iného skúmať a zapisovať lexémy. Lexému českého/slovenského ZJ je možné rozložiť na parametre, ktoré sa však na rozdiel od lexémy českého/slovenského hovoreného jazyka produkujú simultánne, nenasledujú „za sebou“, ale vrstvia „nad sebou“.

Prvý človek, ktorý vytvoril notačné symboly pre ZJ, bol **Roch Ambroise Auguste Bebián**.⁵ Vydal knihu s názvom *Mimografia*, ktorá obsahovala notáciu symbolov francúzskeho ZJ (viď príloha B). Bebián už popisoval parametre lexémy ZJ: **tvár a orientácia ruky, pohyb ruky/rúk, miesto artikulácie a vyjadrenie z tváre a tela** (Oviedo, 2006).

Obdobné parametre o približne 150 rokov neskôr vyčlenil hore spomenutý i W. C. Stokoe: **miesto artikulácie, tvár ruky a pohyb ruky v priestore** (Oviedo, 2006).

Lexémy českého/slovenského ZJ môžeme podľa spôsobu artikulácie rozdeliť na tri základné typy (Macurová, 1996):

1. **lexémy ZJ artikulované jednou rukou** – v ich rámci sa členia na:
 - a) lexémy ZJ s nulovým kontaktom,
 - b) lexémy ZJ s kontaktom – dominantná ruka kontaktuje nejakú časť tela okrem druhej ruky,
2. **lexémy ZJ artikulované dvoma rukami** – v ich rámci sa členia na:

⁵ Roch Ambroise Auguste Bebián žil v rokoch 1789–1834 a pracoval v Národnom inštitúte pre nepočujúcich v Paríži pri riaditeľovi inštitútu Rochovi Ambroisovi Cucurronovi Sicardovi (Oviedo, 2006).

- a) lexémy ZJ, pri ktorých sú aktívne obe ruky rovnakého tvaru,
- b) lexémy ZJ „symetrické“, pri ktorých je jedna aktívna dominantná ruka, ktorá artikuluje nad (pod, za, pred, a pod.) pasívnou rukou; ruky sú v rovnakom tvare,
- c) lexémy ZJ „asymetrické“, v ktorých je jedna aktívna dominantná ruka, ktorá artikuluje nad (pod, za, pred, a pod.) pasívnou rukou; ruky sú v rôznom tvare,

3. **zložené lexémy ZJ** – zahrňujú kombinácie vyššie uvedených typov.

Toto delenie vychádza z tzv. manuálnej zložky ZJ. Okrem nej je v ZJ prítomná tzv. nemanuálna zložka, do ktorej patria výraz tváre: mimika (obočie, oči, nos, ústa, jazyk, zuby, tváre, brada), pozícia hlavy a tela (hlava, ramená, horná časť trupu) (Okrouhlíková, 2008).

2 LEXIKA⁶ ZNAKOVÉHO JAZYKA

V súvislosti s témou tejto práce je nutné zmieniť sa o lexike ZJ. **Lexika** sa v lingvistike stretáva s termínom slovná zásoba (Mistrík a kol., 1993, Ološtiak – Gianitsová–Ološtiaková, 2007), pričom lexika je „súbor jednoslovných a viacslovných jednotiek“ (Ološtiak – Gianitsová–Ološtiaková, 2007, s. 58). Základnou jednotkou lexiky je **lexéma** (lexikálna jednotka). Lexéma je „nosiťom vecného významu, napr. dom, veľký, písať. Do pojmu sú zahrnuté aj všetky tvary príslušného slova, v ktorom sa vyskytuje v texte, napr. dom, domy, domami; veľký, veľkého, veľkému“ (Mistrík a kol., 1993, s. 262). „Lexémou môže (...) byť nielen jednoslovný výraz, ale tiež ustálené slovné spojenie“ (Servusová, 2008, s. 36), napr. minerálna voda, rigorózna práca, toaletný papier a pod.

V hovorených jazykoch sa bežne používa termín slovná zásoba. Ten je však menej presný, pretože naznačuje, akoby išlo len o súbor slov, teda jednoslovných pomenovaní. V lexike slovenčiny sa pre oblasť rodina nájdu nielen jednoslovné, ale aj viacslovné pomenovania,⁷ ako sú napr. *nevlastný syn*, *stará mama* a pod. Podobne je to v ZJ – lexéma nie je slovo, ale znak alebo viacznaková jednotka. V tejto práci preto dávame prednosť termínom **lexika** a **lexéma**.

Z hľadiska lexiky sú oba naše porovnávané jazyky – český ZJ a slovenský ZJ celkom rovnocenné. Ako tvrdí Servusová (2008, s. 36), je potrebné:

- „zaoberať sa vyjadrovacími prostriedkami jazyka, a nie počtom lexém – slovenský/⁸český ZJ je totiž, ako každý prirodzený jazyk, potenciálne schopný vyjadriť neobmedzené množstvo významov a vzhľadom ku svojim špecifickým vyjadrovacím možnostiam, ako napríklad mimika a trojrozmerný priestor, nepotrebuje rovnaké množstvo lexém ako hovorený jazyk;
- uvažovať nad tým, či je jazyk schopný dobre plniť spoločenskú funkciu, ktorá mu momentálne prislúcha. S tým, ako narastá počet situácií, v ktorých je slovenský/⁹český ZJ využívaný (napr. podrobný rozhovor o diagnóze s lekárom za prítomnosti tlmočníka, vysokoškolská prednáška), narastá samozrejme i jeho slovná zásoba, alebo i tento jazyk je rovnako živý a produktívny ako slovenčina/¹⁰čeština, a slová, ktoré v jeho slovnej zásobe chýbajú, vzniknú spolu s potrebou ich používať.“

⁶ Slovenský termín *lexika* je synonymný s českým termínom *lexikon*.

⁷ Viacslovné pomenovanie podľa Čermáka (2007, s. 272) je „ne/ustálený viacslovný jazykový výraz, kombinácia dvoch/viac lexém, zvlášť pre jediný pojem.“

⁸ Doplnil R.V.

⁹ Doplnil R.V.

¹⁰ Doplnil R.V.

2.1 ČLENENIE A ŠTRUKTÚRA LEXIKY

Lexika sa člení na **národnú** a **individuálnu** (Sochrová, 2007; Ološtiak – Gianitsová–Ološtiaková, 2007). Do národnej lexiky patria všetky lexémy daného jazyka. Počet jednotiek celonárodnej lexiky nie je v žiadnom jazyku presne zistiteľný a neustále sa mení. Do individuálnej lexiky patria lexémy jednotlivca, ich rozsah je ovplyvnený vekom, prostredím, vzdelaním a profesiou (Sochrová, 2007).

Individuálnu lexiku delíme na **aktívnu** a **pasívnu** (Sochrová, 2007; Ološtiak – Gianitsová–Ološtiaková, 2007). Podľa Mistríka a kol. (1993, s. 404) „do aktívnej slovnej zásoby patria slová, ktoré sú zrozumiteľné všetkým príslušníkom daného jazyka a používajú sa v bežnej reči. Do pasívnej slovnej zásoby patria slová, ktoré sú zrozumiteľné menšej alebo väčšej časti príslušníkov daného jazyka, ale nepoužívajú sa v bežnej reči.“

Národná lexika je vnútorne štruktúrovaná, obsahuje **centrum (jadro)**, **prechodnú vrstvu** a **perifériu (okrajovú vrstvu)**.

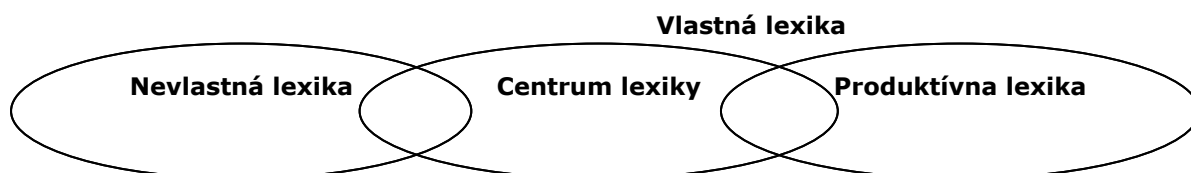
Pojatie centra lexiky môže byť rôzne (ESČ, 2002, s. 244), ide o:

- „teóriu základného slovného fondu (tvoreného slovami, ktoré sú v jazyku oddávna a vyznačujú sa stabilitou),
- sociologické pojmami, akým je napríklad teória tzv. *klúčových slov*,
- štruktúrnu teóriu centra a periférie (centrum slovnej zásoby tvoria slová neodvodené, sémanticky základné, štýlovo neutrálne, produktívne, frekventované).“ Do periférie patria slová zastarané (archaizmy), knižné, expresívne, neologizmy a pod. (ESČ, 2002).

Je prirodzené, že hranice medzi prechodnou vrstvou a perifériou sú priestupné a lexémy môžu prechádzať z jednej oblasti do druhej:

- periféria → prechodná vrstva: *internet, mobil*,
- prechodná vrstva → periféria: *pionier, iskrička* (Ološtiak – Gianitsová–Ološtiaková, 2007).

Okrem toho môžeme podľa zahraničných štúdií (Johnston – Schembri, 2007, prevzaté od Mladovej, 2009) lexiku ZJ deliť tiež na **nevlastnú lexiku**, ktorá obsahuje lexémy ZJ ovplyvnené hovoreným jazykom (daktylovanie pomocou prstovej abecedy, inicializácia lexém ZJ, používanie hovorených komponentov, kalkovanie)¹¹ a **vlastnú lexiku**, ktorú tvoria **centrum lexiky** a **produktívna lexika** (viď obr. č. 1).

Obrázok č. 1: Názorná štruktúra vlastnej a nevlastnej lexiky v ZJ (Johnston – Schembri, 2007, prevzaté podľa Mladovej, 2009)

¹¹ Viď str. 19–20.

Centrum lexiky obsahuje ustálené lexémy, ktoré majú petrifikované, zmrazené, konečné formy a prešli procesom lexikalizácie. Môžeme ich nájsť v slovníkoch daného ZJ v citátovej podobe. **Produktívna lexika** je dynamický systém, jeho podoba sa vytvára a mení v priebehu komunikácie medzi používateľmi daného jazyka. Produktívne formy sú tie, ktoré slúžia k zobrazovaniu predmetov a osôb, sú tvorené pomocou produktívnych prostriedkov priamo v konkrétnej situácii (Mladová, 2009). Týmito jazykovými prostriedkami Brennanová (1992, prevzaté od Mladovej, 2009) nazýva tzv. „*do it yourself signs*“ v zmysle „znaky si vytvor sám“. Typickými prostriedkami využívanými pri vytváraní produktívnych foriem sú podľa Brennanovej (1992, prevzaté od Mladovej, 2009) klasifikátorové morfémy,¹² špecifikátory tvaru a veľkosti,¹³ metaforické morfémy,¹⁴ nemanuálne morfémy¹⁵ a morfémy pohybu a umiestnenia.¹⁶

Jednotlivé lexémy centra lexiky môžu zaniknúť, zároveň z produktívnych foriem produktívnej lexiky procesom lexikalizácie vznikajú lexémy centra lexiky, takže medzi centrom a produktívnou lexikou existuje neostrá hranica a neustály dynamický vzťah (Mladová, 2009).

¹² **Klasifikátorové morfémy** – „*klasifikátor je v ZJ tvar ruky, ktorý zastupuje mená a zaraďuje objekty nimi bežne označované do rôznych kategórií podľa určitých spoločných rysov, napr. podľa tvaru, veľkosti, spôsobu držania a pod.*“ (Slánská Bimová – Okrouhlíková, 2008, s. 107).

¹³ **Špecifikátory tvaru a veľkosti** sú klasifikátory, ktoré vyjadrujú charakter zobrazovaných objektov – najmä tvar a veľkosť (Brennanová, 1992, prevzaté od Mladovej, 2009). V českom ZJ sa jedná o prostriedky, ktoré využívajú konvencionalizované tvary ruky pre prezentáciu hĺbky, šírky alebo výšky predmetov – jedná sa o tzv. morfémy obrysov objektov (Macurová – Vysuček, 2005). Napr. v SZJ tvar miestnosti: UČEBŇA, KÚPELŇA, SPÁLŇA.

¹⁴ **Metaforické morfémy** sú „*morfémy so všeobecným významom, ktorý tvorí základ rôznych metafor. Vďaka nim sa dostávajú do blízkosti znaky, ich významy sú od seba ďaleko, ale môžu byť vyjadrené pomocou rovnakej metafory*“ (Slánská Bimová – Okrouhlíková, 2008, s. 107). Napr. lexémy SZJ, ktoré artikulujú vyžarovanie: SVETLO, SPRCHA, SEMAFOR, SVIETIŤ.

¹⁵ **Nemanuálne morfémy** sú „*pozície a pohyby hlavy a trupu, výraz tváre, špecifické pohyby úst. Obvykle majú adverbálnu funkciu*“ (tamtiež, s. 108).

¹⁶ **Morfémy pohybu a umiestnenia** sú „*pohyby ruky a jej umiestnenie v priestore, ktoré vyjadruje pohyb objektu po určitej dráhe alebo jeho výskyt na určitom mieste. Vo väčšine prípadov sa kombinujú s ďalšími morfémy, najmä s klasifikátormi. Pomocou morfému pohybu a klasifikátoru osoby môžeme napr. vyjadriť skutočnosť, že nejaká osoba k nám prichádza zľava, pohybuje sa po kruhu, stojí pred nami a pod.*“ (tamtiež).

2.2 OBOHACOVANIE LEXIKY

2.2.1 Obhacovanie lexiky v českom/slovenskom jazyku

Vo všetkých prirodzených jazykoch, hovorených i znakových, sa lexika neustále mení a obohacuje. V českom a slovenskom jazyku sa to deje nasledujúcimi spôsobmi (Ološtiak – Gianitsová–Ološtiaková, 2007):

a) tvorením lexém:

1. slovotvorbou:

- a. deriváciou (odvodzovaním) – spojenie jedného slovotvorného základu¹⁷ a slovotvorného formantu¹⁸, napr. *poctiv-ec*, *vý-let*;
- b. kompozíciou (skladaním) – spojenie dvoch (zriedkavejšie viacerých) slovotvorných základov, napr. *vodovod*, *jazykovedec*;

2. abreviáciou (skracovaním) – tvorenie skratiek a skratkových slov; uvedieme typy skratiek:

- a. grafické skratky – strana – *s.*, doktor – *dr.*,
- b. graficko-zvukové skratky:
 - o iníciaľové skratky – Slovenská republika – *SR* [es-er], Verejnosť proti násiliu – *VPN* [vé-pé-en],
 - o iníciaľové skratkové slová – Osobnosť televíznej obrazovky – *OTO* [oto], Slovenský ľudový umelecký kolektív – *SĽUK* [sluk],
 - o skratkové slová – *limonáda* – limo, *kilogram* – kilo;

3. konverziou (slovnodruhovým prechodom) – nové slovo vznikne prostou zmenou slovného druhu: prídavné meno *prítomný* – podstatné meno *prítomný*;

4. univerbizáciou (zjednoslovňovaním) – tvorenie jednoslovných lexém z viacslovných lexém: vysoká škola – *vysoká*, osobný vlak – *osobák*;

5. homonymizáciou – vytvorenie homoným (dvoch samostatných lexém) z pôvodných dvoch významov jednej lexémy: *žeriav*:

- a. *žeriav* – vták podobný bocianovi,
- b. *žeriav* – stroj na dvíhanie a prenášanie ťažkých bremien;

6. apelativizáciou – prechod vlastného mena (propria) medzi všeobecné mená (apelatíva): Judáš – *judáš* (zradca);

7. tvorením združených pomenovaní:

- a. tvorenie z voľných syntagmatických spojení: *plávajúca podlaha*,
- b. multiverbizácia (zviacslovňovanie): hlásiť – *podať hlásenie*, súhlasiť – *dať súhlas*;

¹⁷ **Slovotvorný základ** – „tá časť utvoreného slova, ktorá je totožná alebo súvzťažná s východiskovým slovom (bez gramatickej časti): *chlap-ø* – *chlap-ina*, *žen-a* – *žen-ský*, *vlas-ø* – *vlás-ok*“ (Ološtiak – Gianitsová–Ološtiaková, 2007, s. 65).

¹⁸ **Slovotvorný formant** – „tá časť, ktorou sa utvorené slovo odlišuje od základového slova: *chlap-ø* – *chlap-ina*, *žen-a* – *žen-ský*, *vlas-ø* – *vlás-ok*“ (tamtiež).

8. tvorením frazém:

- a. tvorenie frazém z iných frazém: tichá voda brehy myje – *tichá voda*,
- b. tvorenie úplne nových frazém: *zresetovať si hlavu* – oddýchnuť si, relaxovať;

9. preberaním lexém z cudzích jazykov – napr. *líder, whisky, sorry*;

10. proprializáciou – prechod všeobecného mena medzi vlastné mená: kováč – *Kováč*;

b) tvorením nových významov – nerozširuje sa počet lexém, ale obohacuje sa významová štruktúra vnútri lexémy – napr. *šnúra*: špagát, motúz (*šnúra na bielizeň*) → viacero akcií (napr. koncertov) v jednom slede (*koncertná šnúra*).

2.2.2 Obohacovanie lexiky v českom/slovenskom znakovom jazyku

Lexika v českom/slovenskom ZJ sa obohacuje týmito spôsobmi:

- 1. napodobňovaním** – procesom napodobňovania vznikajú v ZJ tzv. ikonografické (zobrazovacie) lexémy, ktoré dokážu napodobniť veci, stavy, udalosti z reality vnímané zrakom skutočnosti (Matušková, 2008), napr. v SZJ: KNIHA, DOM, ROŽOK);
- 2. symbolizáciou** – „*symbol je konkrétny jav (predmet, znak, pohyb), ktorý sa používa na označenie abstraktného pojmu. Podoba symbolu je zviazaná s obsahom pojmu, ktorý označuje. (...) Symbolické znaky naznačujú základné črty alebo obrysy pojmov. Symbolické znaky majú často (...) synekdochickú podstatu: pomenúvajú celok jeho časťou, časť celkom*“ (Csonka – Mistrík – Ubár, 1986, s. 12–13). Príklady lexémy SZJ: DOZVEDIEŤ SA = UCHO + ZÍSKAŤ, APRÍL = VEĽKÁ NOC, DECEMBER = VIANOCE;
- 3. lexikálnou extenziou** (rozšírením významov) – „*proces lexikálnej extenzie v sebe zahŕňa viac rôznych typov procesov. Behom nich preberajú už existujúce znaky nový význam a môže sa tak ľahko pozmeniť ich forma*“ (Brennanová, 1990, citované podľa Mladovej, 2009, s. 25).

Do tohto spôsobu obohacovania lexiky patria aj nepriame pomenovania, ktorými sa v českom ZJ zaoberala Nováková (2009) a v slovenskom ZJ Vojtechovský – Holubová (2009). Napr. znak ČERT má v českom/slovenskom ZJ význam čert ako *nadprirodzená bytosť a stelesnenie zla*, ale používa sa tiež v prenesenom význame ako *neodolanie, niečo neodolateľné, chcieť stále viac a viac, nemôcť prestať s niečím* (Vojtechovský – Holubová (2009);

- 4. konverziou** (zmenou významu) – podľa Matuškovvej (2008, s. 14) je konverzia „*proces tvorby slov/znakov zavádzajúci nové monomorfematické znaky (znaky obsahujúce len jeden morfém). Prostredníctvom konverzie prebieha zmena slovného druhu, triedy alebo významu – to všetko pri zachovaní rovnakej formy znaku. Napríklad konkrétne počítateľné podstatné mená menia význam na abstraktné alebo pomnožné podstatné mená.*“ Môžeme uviesť príklady:

- a) zmena slovného druhu – napr. jedna lexéma v slovenskom ZJ, ktorá má dva významy: SEDIETĚ (verbum) – STOLIČKA (substantívum), SKÚŠKA (substantívum) – SKÚŠAĚ (verbum), ČIERNY (adjektívum) – ČERNOCH (substantívum),
- b) zmena významu – lexéma českého ZJ KORUNA na hlave sa rovnako používa ako KORUNA – peniaze;
- 5. kompozíciou** – nové lexémy sa vytvárajú spojením ustálených lexém ZJ, napr. lexémy slovenského ZJ: PETRŽLEN = BIELY + MRKVA, PAMÄTNÍK = PAMÄĚ + KNIHA, TENISKY = CVIČIĚ + TOPÁNKY;
- 6. lexikálnou výpožičkou lexém ZJ z cudzích ZJ** – lexémy jedného ZJ môžu byť vypožičané do iného (cudzieho) ZJ, napr. súčasťou slovenského ZJ môžu byť lexémy vypožičané z českého ZJ;
- 7. tvorbou produktívnych foriem** – ako sme uviedli vyššie, nové lexémy ZJ sa vytvárajú podľa potreby a požiadaviek používateľov ZJ a obmieňajú sa podľa aktuálnej situácie. Používatelia ZJ tvoria lexémy z určitých morfém,¹⁹ ktoré majú k dispozícii. Podľa Brennanovej (1994, citované podľa Mladovej, 2009, s. 19) „*možno ale produktívne znaky nájsť predovšetkým v prejavoch, kde je vyžadovaná určitá kreativita – napríklad klasifikátorové morfémy sa hojne vyskytujú v príbehoch, v anekdotách, v rozprávaní a popisoch; metaforické morfémy sú používané vo viac abstraktných typoch prejavu;*“
- 8. tvorbou nových lexém ZJ ovplyvnených väčšinovým hovoreným jazykom** – každý národný ZJ je jazyk menšiny, ktorý je ovplyvnený jazykom väčšiny, čiže hovoreným jazykom (dochádza tu k jazykovému kontaktu). Brennanová (1992, prevzaté od Mladovej, 2009) rozlišuje štyri spôsoby tvorby nových lexém ZJ, ktoré sú ovplyvnené hovoreným jazykom:
- a) **daktylovanie pomocou prstovej abecedy** – spôsob prezentácie písmen daktylovaním pomocou prstovej abecedy – jednoručnej a dvojručnej, napr. artikulácia písmen CD, DVD, WC. Tiež sa používajú skratky prevzaté z hovoreného jazyka, napr. ODS (česká politická strana), KDH (slovenská politická strana). Podľa Brennanovej (1992, citované podľa Mladovej, 2009, s. 27) „*boli u BSL²⁰ i ASL²¹ popísané procesy, kedy dochádza pri artikulácii jednotlivých písmen daného slova k asimilácii (najmä asimiláciu pohybov medzi artikuláciami jednotlivých písmen, dochádza často k vynechaniu písmen prostredných alebo sú vynechané samohlásky a mení sa orientácia ruky či parameter umiestnenia ďalších písmen).*“ V BSL sú lexémy, ktoré sú artikulované len začiatočným a koncovým písmenom prstovej abecedy, napr. BIRMINGHAM (B–M) a GLASGOW (G–W) (Brennanová, 1992, prevzaté od Mladovej, 2009), v slovenskom ZJ napr. vyšší územný celok so skratkou VUC (V–C – vytvorená jednoručnou prstovou abecedou), mesto Lučenec (L–C – vytvorená jednoručnou

¹⁹ Vid' poznámky pod čiarou na str. 16.

²⁰ BSL = British Sign Language, t.j. britský ZJ

²¹ ASL = American Sign language, t.j. americký ZJ

prstovou abecedou) názov obchodného centra BAUMAX (B-X – vytvorená dvojručnou prstovou abecedou);

- b) **inicializácia** – pri inicializácii ide o proces, kedy sa v lexéme ZJ vyskytuje tvar ruky písmena jednoručnej alebo dvojručnej prstovej abecedy alebo tvar ruky pre hlásku znázornenú pomocným artikulačným znakom,²² ktorým začína, prípadne končí príslušné slovo hovoreného jazyka. Pohyb ruky/rúk a miesto artikulácie takejto lexémy sú v zhode s repertoárom pohybov ruky/rúk a miest artikulácie v danom ZJ.

K inicializovaným lexémam v slovenskom ZJ môžeme podľa vlastných skúseností uviesť príklady lexém, ktoré sú inicializované na základe:

- o začiatočného písmena jednoručnej prstovej abecedy: UNIVERZITA, EURÓPA, LEVOČA,
 - o začiatočného písmena dvojručnej prstovej abecedy: HYPERNOVA, HORNBAACH, BIOLÓGIA,
 - o koncového písmena dvojručnej prstovej abecedy: SEX, PRAX,
 - o začiatočného písmena pomocných artikulačných znakov: HLOHOVEC, HUMENNÉ, ZEMEPIS,
 - o prostredného písmena pomocných artikulačných znakov: PEZINOK, BREZNO, BRAZÍLIA;
- c) **využitie hovorených komponentov** – artikulácia slova z hovoreného jazyka alebo jeho časť sa stáva súčasťou lexém ZJ;
- d) **kalkovanie** – prijatie lexémy z hovoreného jazyka do ZJ jej doslovným prekladom (Macurová – Nováková, 2008). Musia to byť kalky, ktoré sú pre nepočujúcich používateľov ZJ akceptovateľné, napr. *STAROMĚSTSKÁ*, *MALOSTRANSKÁ*.

K týmto štyrom bodom by sme pridali piaty bod, a to **asimilačná prezentácia hlások pomocou pomocných artikulačných znakov** – ide o proces, kedy pri artikulácii jednotlivých hlások daného slova hovoreného jazyka dochádza k asimilácii, a to vynechávaním samohlások. V takomto prípade sú artikulované napr. tieto lexémy slovenského ZJ: *KAKAO* (K-K), *JÚN* (J-N), *JÚL* (J-L).

2.3 JAZYKOVÁ VARIANTNOSŤ LEXIKY ZNAKOVÝCHO JAZYKOV

Žiadny jazyk nie je celkom homogénny. Rozrôznenosť, variantnosť je prirodzeným rysom každého jazyka, teda aj ZJ. Povaha variantnosti ZJ je pritom určená:

- **jazykovými faktormi** – prechod lexém ZJ od ikoničnosti k arbitrárnosti, (Macurová, 1994), zmena dvojručnej lexémy ZJ na jednoručnú,

²² Pri pomocných artikulačných znakoch má každá hláska svoj znak, ktorý označuje jej artikuláciu. Tieto pomôcky k artikulácii je možno sekundárne používať ako pomôcky k odzeraniu.

- **sociálnymi faktormi** – región, spoločenské postavenie, vek, pohlavie, národnosť, profesia, záujmová činnosť, stupeň dosiahnutého vzdelania (Macurová, 2002), dokonca aj náboženstvo,
- **špecifickými faktormi** – jazyk používaný v rodinnej komunikácii, raný/neskorší prístup ku ZJ (Macurová, 2002).

Výraznejšia jazyková variantnosť u ZJ sa skôr prejavuje lexikálnym rozrôznením spôsobeným geograficky, čiže väzbami na lokality so silným zastúpením nepočujúcich, zvyčajne v okolí škôl pre žiakov so sluchovým postihnutím (viď vyššie).

2.4 (NE)ARBITRÁRNOSŤ V LEXIKE ZNAKOVÝCH JAZYKOV

Jazyk sa často definuje ako systém znakov.²³ Znak je všeobecne niečo, čo zastupuje niečo iné. „Znaky sú základné stavebné kamene informácií zdieľané pri komunikácii“ (Čermák, 2007, s. 22).

Podľa vzťahu medzi znakom a zastupovanou skutočnosťou, ktorú určil Peirce (prevzaté od Ondruša – Sabola, 1987; Čermák, 2007), delíme znaky na:

- **ikony** – vzťah medzi znakom a zastupovanou skutočnosťou je založený na skutočnej podobnosti, napr. obraz zvieratá ako znak sa podobá zobrazenému zvieratú, zvukomalebné slová, ktoré svojou výslovnosťou napodobňujú reálny zvuk zvierat, prírody;
- **indexy** – vzťah medzi znakom a zastupovanou skutočnosťou je vecná súvislosť, prirodzený príčinný vzťah, napr. dym je znakom ohňa (oheň je príčinou dymu), zrýchlený tep, horúčka je znakom choroby (choroba je príčinou zrýchlenia tepu, horúčky), stopa v blate, na snehu je znakom, že tade šiel človek;
- **symboly** – vzťah znaku ku zastupovanej skutočnosti je arbitrárny, náhodný.

„Peirceove ikonické znaky by sme mohli nazvať metaforické znaky, lebo medzi označujúcim a označovaným je vonkajšia formálna podobnosť rôzneho stupňa, kým indexové znaky sú vlastne metonymické znaky, lebo medzi označujúcim a označovaným je vnútorná vecná súvislosť. Nedostatok vonkajšej podobnosti (metaforickosti) a vnútornej vecnej súvislosti (metonymickosti) pri symbolických znakoch nazývame v jazykovede arbitrárnosť“ (Ondruš – Sabol, 1987, s. 60).

Pri ikonických lexémach ZJ podľa Tarcsiovej (2005, s. 129) „treba si uvedomiť, že nie sú náhodné, sú pojмами, ktoré majú štandardnú podobu znaku²⁴. Sú konvencionalizované (...). Ich spôsob znakovania nemožno ľubovoľne meniť, ako nemožno v hovorenom jazyku inak označovať predmety, javy, než ako sú v danom jazyku ustálené. Ikonické znaky majú rovnako presne vymedzené formačné parametre.“

²³ V širšom poňatí sa jedná o znak ako termín semiotický.

²⁴ Jedná sa o semiotický znak.

Opakom arbitrárnosti je **motivácia**, tiež **motivovanosť** (Mistrík a kol., 1993). Motivácia je podľa Mistríka a kol. (1993, s. 284) „jeden zo základných systémovotvorných princípov v slovnej zásobe, synchrónne uvedomovaný formálno–obsahový vzťah medzi slovom A, chápaným ako východiskové, motivujúce slovo (základové slovo), a slovom B, opierajúcim sa o formu a význam slova A (motivované slovo). Širšie sa motivácia chápe ako príčinná odôvodnenosť formy a významu slova, ako možnosť odpovedať na otázku ‚Prečo sa niečo volá tak a tak?‘, ako protiklad arbitrárnosti slova jazykového znaku. Priamo s označovaným javom je spätá zvuková (imitatívna) motivácia, založená na jazykovom napodobňovaní mimojazykových zvukov: kukučka kuká, kikirikí, chrápať, vŕzgať atď. (onomatopoeje). Na úrovni obsahu lexikálneho významu funguje sémantická (transpozičná) motivácia, vznikajúca metaforickým alebo metonymickým prenášaním významu: koza, kôň – druhy telocvičného náradia, tranzistor – tranzistorový prijímač a i. Na morfematicko–sémantickej korešpondencii motivujúceho a motivovaného slova je založená slovotvorná motivácia: chodiť – chodník, hrať sa – hravý, telefón – telefonovať a i.“

„Pri častom a dlhšom používaných sa motivovanosť slova môže oslabiť až stratiť, takže mnohé geneticky motivované slová sú už synchrónne nemotivované: pondelok, utorok, koryto, zrkadlo a i. (demotivácia). Zastúpenie motivovaných slov v slovnej zásobe je dôležitou typologickou črtou jazyka; v slovnej zásobe súčasnej slovenčiny je asi 65 percent slovotvorne motivovaných slov“ (tamtiež).

„Motivovanosť a nemotivovanosť lexikálnych jednotiek sú dva krajné póly, medzi ktorými je rad medzistupňov. Na jednej strane sú slová, ktorých lexikálny význam sa úplne kryje s významom jeho slovotvorných zložiek (útlosť, turčiansky, odvápníť, cedidlo) a na druhej strane slová, pri ktorých už len etymologická analýza môže odhaliť ich pôvodnú motiváciu (stôl, strom, koryto). Medzi nimi je množstvo slov, v ktorých sú motivačné vzťahy viac či menej zastreté, či už na úrovni formy, alebo na úrovni významu“ (Zadania–seminarky.sk, 2008).

S ikonickosťou úzko súvisí aj možnosť spoznať význam znaku podľa jeho formálnej podoby osobami neovládajúcimi (daný) ZJ. Braem (1995, prevzaté podľa Tarcsiovej, 2005, s. 130) túto vlastnosť nazýva **transparentnosťou**. „Transparencia je vlastná znaku vtedy, ak sa jeho význam dá vydedukovať z jeho formy“ (tamtiež, s. 130). Klima a Bellugi (prevzaté od Braema, 1995, prevzaté od Tarcsiovej, 2005) hovoria **o troch stupňoch transparentnosti: transparentné lexémy ZJ, polotransparentné lexémy ZJ a netransparentné lexémy ZJ**. Podobne delia lexémy českého ZJ podľa miery ikonickosti Slánská Bímová – Okrouhlíková (2008):

- **transparentné lexémy** (prehľadné) – vzťah medzi znakom a zastupovanou skutočnosťou je zrejмый i bez predošlej znalosti významu lexémy ZJ, napr. v ČZJ/SZJ: FAJČIŤ, PIŤ, SPAŤ;
- **translucentné lexémy** (priesvitné) – vzťah medzi znakom a zastupovanou skutočnosťou je zrejмый len tomu, kto je oboznámený s významom lexémy ZJ, napr. NEMOCNICA, MLIEKO, KRAVA (viď vyššie *polotransparentné* lexémy).

Ikonické lexémy ZJ zahrňujúce transparentné a translucenčné lexémy môžu odkazovať (Kuchařová, 2005):

- ku tvaru predmetov, napr. v ČZJ/SZJ: KNIHA, ROŽOK, DOM,
- k výraznému rysu znaku, napr. MAČKA (naznačuje fúzy mačky),
- k prevedenej uskutočnenej činnosti, napr. RIADIŤ AUTO (odkazuje k spôsobu riadenia automobilu),
- k iným súvisiacim aktivitám, napr. MLIEKO (napodobňuje dojenie kravy).

Netransparentné lexémy ZJ, inak tiež **arbitrárne lexémy ZJ**, sú také lexémy, pri ktorých nemôžeme nájsť žiaden vzťah medzi znakom a zastupovanou skutočnosťou. Arbitrárne lexémy SZJ tvoria napr.: ŠŤASTIE, PRAVDA, MALIČKOSŤ, ZDRAVIE a pod.

Zo spôsobu existencie ZJ – je to vizuálno–motorický jazyk, ktorý vizuálno–motorickými prostriedkami referuje o realite, ktorá je aspoň čiastočne

tiež vizuálna, vyplývajú jeho „isté sklony k ikoničnosti“. Čiže môžeme povedať, že medzi hovoreným jazykom a ZJ, čo sa týka vzťahu medzi znakom a zastupovanou skutočnosťou, bude pravdepodobne iný pomer ikonickosti a arbitrárnosti. Na druhej strane nemôžeme tvrdiť, že všetky lexémy ZJ sú transparentné alebo translucenčné. Keby integrálnou súčasťou ZJ neboli arbitrárne lexémy, nebol by napr. schopný vyjadrovať abstraktné pojmy. *„Dlhodobé zahraničné výskumy navyše ukázali, že ikonické znaky ZJ postupom času strácajú svoj charakter a menia sa na symboly“* (Slánská Bimová – Okrouhlíková, 2008, s. 61).

V súčasnej dobe sa tieto ikonické lexémy skôr nazývajú **vizuálne motivované**, pretože ikonickosť bola niekedy v jazyku považovaná za akýsi rys nepľnohodnotnosti jazyka (Kuchařová, 2005).

3 VÝSKUMNÝ PROJEKT

Ťažisko tejto práce spočíva v komparácii podoby lexiky českého ZJ a slovenského ZJ pre oblasť *rodina*. Tento tematický okruh môžeme považovať za jeden z najdôležitejších tematických okruhov v našej spoločnosti. Od útleho veku až po smrť každodenne používame v komunikácii lexémy z oblasti rodina, ktoré patria do jadra lexiky každého jazyka. Z toho dôvodu sme sa rozhodli zmapovať lexémy českého a slovenského ZJ a komparovať ich, čiže zistiť, či sú podobné (do akej miery), alebo odlišné.

Pre náš výskumný projekt sme si vymedzili tieto **ciele, hypotézy a metódy výskumu**.

3.1 CIELE VÝSKUMU

Cieľmi výskumu bolo:

- komparovať podoby lexém pre pomenovanie členov rodiny v českom jazyku a v slovenskom jazyku,
- komparovať lexémy českého a slovenského ZJ pre pomenovanie členov rodiny získané elicitáciou a excerpciou,
- rozdeliť získané lexémy v českom a v slovenskom ZJ z oblasti rodina podľa jazykovej povahy: vizuálne motivované verus arbitrárne,
- ujasniť motivovanosť jednotlivých skúmaných lexém českého a slovenského ZJ.

3.2 HYPOTÉZY VÝSKUMU

Vzhľadom na ciele výskumu môžeme formulovať **hypotézy výskumu**:

- Predpokladáme, že väčšina lexém z oblasti rodina bude v českom ZJ a v slovenskom ZJ odlišná.
- Predpokladáme, že väčšina lexém z oblasti rodina v slovenskom ZJ bude odlišná od odpovedajúcich moravských variantov českého ZJ.
- Predpokladáme, že väčšina lexém českého a slovenského ZJ z oblasti rodina je arbitrárna.
- Predpokladáme, že excerpciou budú získané lexémy českého a slovenského ZJ pre príslušníkov rodiny, ktoré sa neobjavia pri elicitácii u nepočujúcich informantov.

3.3 METÓDY VÝSKUMU

Na splnenie cieľov výskumu a potvrdenie, alebo vyvrátenie hypotéz sme zostavili **metódy výskumu**:

- excerpčia lexém pre pomenovanie príslušníkov rodiny v českom a v slovenskom jazyku,
- excerpčia lexém pre pomenovanie príslušníkov rodiny v českom ZJ a v slovenskom ZJ,
- elicitácia lexém z oblasti rodina od českých a slovenských informantov – používateľov českého a slovenského ZJ,
- komparácia lexém pre príslušníkov rodiny v českom a slovenskom ZJ získané elicitáciou a excerpciou,
- rozdelenie získaných lexém podľa povahy: ikoničnosť či arbitrárnosť,
- potvrdenie/vyvrátenie hypotéz.

3.3.1 Excerpcia lexém pre pomenovanie príslušníkov rodiny v českom a v slovenskom jazyku

Keďže v slovníkoch českej a slovenskej „znakovej reči“²⁵ či ZJ nenájdeme lexémy pre označenie členov širšej rodiny, opierali sme sa v časti výskumu o označenia členov rodiny v českom a slovenskom jazyku. Pri tom sme vychádzali z českej webovej stránky o rodine (Rodina, 2011). A keďže Wikipédia nemusí byť dôveryhodná, zistené lexémy sme overovali aj v slovníkoch: v Slovníku spisovnej češtiny pre školu a verejnosť (2007) a v Internetovej jazykovej príručke (2008). Slovenské lexémy pre členov rodiny sme overovali v piatich slovníkoch v elektronickej podobe: v Krátkom slovníku slovenského jazyka (2003), Pravidlách slovenského pravopisu (Považaj, 2000), Slovníku cudzích slov ([online]), Synonymickom slovníku slovenčiny (2000) a Slovníku slovenského jazyka ([online]).

Pre komparáciu podoby výrazov pre pomenovania členov rodiny v českom a slovenskom jazyku sme vybrali také lexémy, ktoré sú aktuálne a štylisticky bezpríznačné (neutrálne). Vyhli sme sa lexémam, ktoré majú hovorový, expresívny, familiárny alebo domáci charakter a osloveniam, zdrobneniam. **Zároveň sme vybrali len tie lexémy, ktoré označujú príbuzenské vzťahy medzi členmi rodiny, a nie stavy členov rodiny.**

²⁵ Podľa starého zákona č. 155/1998 „znakovou řečou sa pre účely tohto zákona rozumie český znakový jazyk a znakovaná čeština“ (prevzaté od Hrubého, 1999, s. 340; do slovenčiny preložil R.V.)

3.3.2 Excerpcia lexém českého a slovenského znakového jazyka

Na excerpciu lexém českého a slovenského ZJ z oblasti rodina sme vybrali deväť (sedem)²⁶ slovníkov a publikácií českého ZJ a osem slovníkov a publikácií slovenského ZJ. Sú to nasledovné slovníky a publikácie s rôznym počtom lexém z oblasti rodina v českom ZJ (zoradené podľa roku vydania):

• **český znakový jazyk:**

1. GABRIELOVÁ, D. – PAUR, J. – ZEMAN, J. *Slovník znakové řeči*. Praha : Horizont, 1988. 356 s. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy: BABIČKA, BRATRANEC, BRATR, DĚDA, DÍTĚ, DĚTI, MANŽEL, MANŽELKA, MATKA, OTEC, RODINA, RODIČE, SESTRA, SESTRĚNICE, STRÝC, SYN, TETA, NEVLASTNÍ, VNUK, VNUČKA (**20 lexém**).
2. RŮŽIČKOVÁ, M. *Učíme se českou znakovou řeč*. Praha : Septima, 2000. 128 s. V učebnici sa vyskytujú tieto lexémy: BÁBA – BABIČKA, BRATR, DĚDA – DĚDEČEK, DĚTI, DÍTĚ, MATKA – MAMINKA, OTEC – TATÍNEK, RODIČE, RODINA, SESTRA, STRÝC, TETA (**12 lexém**).
3. POTMĚŠIL, M. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka A–N*. Praha : Fortuna, 2002. 496 s. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy: BABIČKA (Praha), BABIČKA (Brno), BRATR (Praha), DCERA (Praha), DĚDEČEK (Praha), DĚDEČEK (Brno), DÍTĚ (Praha), DRUH (Praha), MAMINKA (Praha), MANŽEL (Praha), MANŽELKA (Praha), MATKA (Praha) (**12 lexém**). V tomto slovníku sú vyznačené lexémy ZJ podľa geografickej rozrôznenosti podľa lokalít – Praha a Brno.
4. LANGER, J. – PTÁČEK, V. – DVOŘÁK, K. *Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk 1., 2., 3., 4.* [CD-ROM] Olomouc : UP PedF, 2004. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy: BABIČKA, BRATR, BRATRANEC, DCERA, DĚTI, DĚDEČEK, DÍTĚ, DRUH, DRUŽKA, MANŽEL, MANŽELKA, MÁMA, OTEC, RODIČE, RODINA, SESTRA, SESTRĚNICE, SYN, STRÝC, ŠVAGROVÁ, TETA, VNUK, VNUČKA (**23 lexém**).
5. POTMĚŠIL, M. a kol. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka O–Ž*. Praha : Fortuna, 2005. 552 s. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy: OTEC (Praha), RODIČE (Praha, Plzeň), RODIČE (Brno), RODIČE (Olomouc), RODINA (Praha), RODINA (Olomouc), SESTRA (Praha), STRÝC (Praha), STRÝC (Brno), STRÝC (Olomouc), SYN (Praha), SYN (Brno), TATÍNEK (Praha), TATÍNEK (Brno), TETA (Praha), VNUK (Praha) (**16 lexém**). V tomto slovníku sú

²⁶ Tri vydané slovníky *Všeobecný slovník českého znakového jazyka A–N*, *Všeobecný slovník českého znakového jazyka O–Ž* a *Všeobecný slovník českého znakového jazyka – doplněk O–Ž* pre výskum excerpcie budeme považovať za jeden slovník, pretože heslové slová sú zoradené podľa abecedy v troch slovníkoch.

vyznačené lexémy ZJ podľa geografickej rozrôznenosti podľa lokalít – Praha, Olomouc, Plzeň a Brno.

6. *Eurosigns – European Interactive Sign Language Courses*. [CD-ROM] ČMJN, 2005. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy: BABIČKA, BRATR, DCERA, DĚTI, DĚDEČEK, MANŽEL, MANŽELKA, MÁMA, RODINA, SESTRA, SYN, STRÝC, TÁTA, TETA (**14 lexém**).
 7. POTMĚŠIL, M., KUČERA, P. a kol. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka – doplněk O–Ž*. Praha : Fortuna, 2006. 294 s. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy: STRÝČEK (Praha), STRÝČEK (Brno), VNOUČE (Praha), VNOUČE (Olomouc), VNUČKA (Praha), VNUČKA (Olomouc) (**5 lexém**).
 8. *Ticho.cz* [online]. 2001–2006 [cit. 2011–05–31]. Slovník znaků. Dostupné z WWW: <www.ticho.cz/videog.php?cvgser=36>. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy (stav k 31. 5. 2011): BABI, BRATR, BRATRANEC, DCERA, DĚDA, DRUH, MAMINKA (2x), MANŽEL, MANŽELKA, NETEŘ (**11 lexém**).
 9. *Spreadthesign.com* [online]. 2011 [cit. 2011–04–02]. Spreadthesign.com. Dostupné z WWW: <www.spreadthesign.com/cz/>. Z tejto webovej stránky sme vyexcerpovali tieto lexémy (tvorili najširšiu databázu zo všetkých slovníkov a publikácií o českom ZJ; stav k 31. 5. 2011): BABIČKA, BRATR, BRATRANEC, DCERA, DĚDEČEK, DÍTĚ, MANŽEL, MANŽELKA, MATKA, NETEŘ, OTEC, RODINA, RODINA S JEDNÍM RODIČEM, SESTRA, SESTRĚNICE, SNACHA, STRÝC, SYN, SYNOVEC, ŠVAGR, ŠVAGROVÁ, TETA, VNUČKA, VNUK, ZEŤ (**26 lexém**).
- **slovenský znakový jazyk:**
1. CSONKA, Š. – MISTRÍK, J. – UBÁR, L. *Frekvenčný slovník posunkovej reči*. Bratislava : SPN, 1986. 304 s. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy: V ňom sa vyskytujú tieto lexémy: BRAT, DIEŤA, MANŽEL, MANŽELKA, MATKA, OTEC, STARÁ MATKA, STARÝ OTEC (**8 lexém**).
 2. *Kodifikovaný systém posunkovej reči*. [videokazeta] Bratislava : SZSP, 1995. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy: BABIČKA, BRATRANEC, BRAT, DCÉRA, DEDO, DETI, DIEŤA, MANŽEL, MATKA, OTEC, SESTERNICA, SESTRA, SYN, TETA, UJO (**14 lexém**).
 3. CSONKA, Š. *Svet v posunkoch*. Bratislava : SPN, 1998. 158 s. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy: DCÉRA, DIEŤA, MATKA, OTEC, RODINA, STARÁ MATKA/BABKA, STARÝ OTEC/DEDKO, SYN (**8 lexém**).
 4. *Základná posunková zásoba pre komunikáciu s nepočujúcimi deťmi*. [DVD-ROM] Bratislava : ATLPRENES, 2001. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy: BRAT, DIEŤA, MAMA, OTEC, RODINA, SESTRA, STARÁ MAMA STARÝ OTEC (**8 lexém**).

5. *Posunky – pojmová zásoba pre opatrovatelky*. [DVD-ROM] Bratislava : ATLPRENES, 2004. Z tejto publikácie sme vyexcerpovali tieto lexémy (tvorili najširšiu databázu zo všetkých slovníkov a publikácií o slovenskom ZJ): BABIČKA, BRAT, DCÉRA, DEDUŠKO, DETI, DIEŤA, DRUH, DRUŽKA, MAMA, MANŽEL, MANŽELKA, NETER, NEVESTA, OTEC, RODIČIA, RODINA, SESTRA, STARÁ MAMA, STARÝ OTEC, SYN, SYNOVEC, ŠVAGOR, ŠVAGRINÁ, TETA, UJO, VLASTNÉ DETI, VNUČKA, VNUK, ZAŤ (**29 lexém**).
6. ŠMEHILOVÁ, A. – ŠMEHILOVÁ, A. *Základy posunkového jazyka Nitrianskeho regiónu*. Nitra : Effeta – stredisko sv. Fr. Saleského, 2005. 88 s. Z tejto publikácie sme vyexcerpovali tieto lexémy (popri predchádzajúcom slovníku tvorili najširšiu databázu zo všetkých slovníkov a publikácií o slovenskom ZJ): BABKA, BRAT, BRATRANEC, DCÉRA, DEDKO, DETI, DIEŤA, DRUH, DRUŽKA, MAMA, MANŽEL, MANŽELKA, MANŽELIA, NEVESTA, OTEC, RODIČIA, RODINA, STARÁ MAMA, SESTRA, SESTERNICA, STARÝ OTEC, STRÝKO, SYN, SYNOVEC, TETA, UJO, VNUK, VNUČKA, ZAŤ (**29 lexém**). Z vlastných skúseností vieme, že tieto lexémy z nitrianskeho regiónu sú prakticky zhodné s lexémami užívanými v celú SR.
7. *Eurosigns – European Interactive Sign Language Courses* [CD-ROM] ČMJN, 2005. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy: BRAT, DCÉRA, DIEŤA, MAMA/MATKA, MANŽEL, MANŽELKA, OTEC, RODINA, SESTRA, STARÁ MAMA/BABKA, STARÝ OTEC/DEDKO, STRÝKO, SYN, TETA (**14 lexém**).
8. *Infosluch.sk* [online]. [cit. 2011–05–31]. Posunkový jazyk. Dostupné z WWW: <<http://infosluch.sk/signs/?cat=rodina>>. Z neho sme vyexcerpovali tieto lexémy (stav k 31. 5. 2011): BABKA (STARÁ MAMA), DCÉRA, DEDKO (STARÝ OTEC), DIEŤA, MATKA, OTEC, RODINA, SYN (**8 lexém**).

Pravdepodobne prvé lexémy ZJ z oblasti rodina boli publikované v časopise Gong.²⁷ **V roku 1982: v čísle 7 sa objavili lexémy českého ZJ pre členov rodiny: BABIČKA, BRATR, DCERA, DĚDEČEK, MATKA, OTEC, SESTRA a SYN** (viď príloha B). Tieto lexémy pripravili Dagmar Gabrielová, Jaroslav Paur a Josef Zeman, znakovala ich Jana Hrušková (Gabrielová, D. – Paur, J. – Zeman, J., 1982).

Autori všetkých excerpovaných slovníkov českého a slovenského ZJ sa zameriavali na najviac frekventované lexémy českého/slovenského jazyka označujúce príslušníkov rodiny a tieto prekladali do ZJ. Výsledkom tohto postupu je, že v excerpovaných slovníkoch absentuje lexika českého a slovenského ZJ pre označenie členov širšej rodiny.

²⁷ Začal vychádzať roku 1981.

3.3.3 Elicitácia lexém českého a slovenského znakového jazyka

Pre účely tejto práce sme získali lexémy pre oblasť rodina aj prostredníctvom elicítácie pomedzi používateľmi českého a slovenského ZJ. Používateľmi ZJ bolo 24 informantov rôzneho veku, z toho 8 z Čiech, 4 z Moravy a 12 zo Slovenska. Výber informantov bol zámerný. Hlavným kritériom výberu bolo, aby to boli nepočujúci alebo ťažko nedoslýchaví používatelia ZJ druhej generácie, tzn., aby mali nepočujúcich rodičov a ZJ bol tak ich materinským jazykom. Rozloženie informantov podľa pohlavia bolo takmer rovnomerné: 10 mužov (5 z Česka a 5 zo Slovenska) a 14 žien (7 z Česka a 7 zo Slovenska).

Faktografické údaje o českých informantoch:

- 1. informant** – žiačka, vek: 18, bydlisko: Praha, vzdelanie: základné, základná škola: Základná škola pre sluchovo postihnutých v Prahe na Ječnej ulici, stredná škola: Gymnázium Botičská v Prahe (integrované vzdelávanie);
- 2. informant** – žiačka, vek: 17, bydlisko: Praha, vzdelanie: základné, základná škola: Základná škola pre sluchovo postihnutých v Prahe na Ječnej ulici, stredná škola: Gymnázium pre sluchovo postihnutých v Prahe;
- 3. informant** – študent, vek: 21, bydlisko: Zlín (Zlínsky kraj), vzdelanie: stredoškolské, základná škola: Základná škola pre sluchovo postihnutých vo Valašskom Meziříčí, stredná škola: Stredná priemyselná škola elektrotechnická pre sluchovo postihnutých vo Valašskom Meziříčí;
- 4. informant** – študent, vek: 22, bydlisko: Zlín (Zlínsky kraj), prechodné bydlisko: Praha, vzdelanie: stredoškolské, základná škola: Základná škola pre sluchovo postihnutých v Olomouci; stredná škola: Stredná zdravotnícka škola pre sluchovo postihnutých v Prahe;
- 5. informant** – študentka, vek: 25, bydlisko: Praha, vzdelanie: vysokoškolské, základná škola: Základná škola pre sluchovo postihnutých v Prahe na Ječnej ulici, stredná škola: Vyššia odborná škola ekonomická v Zlíne (integrované vzdelávanie);
- 6. informant** – na materskej dovolenke, vek: 26, bydlisko: Praha, vzdelanie: stredoškolské, základná škola: Základná škola pre sluchovo postihnutých v Prahe na Ječnej ulici, stredná škola: Gymnázium pre sluchovo postihnutých v Prahe;
- 7. informant** – zamestnankyňa, vek: 26, bydlisko: Praha, vzdelanie: stredoškolské, základná škola: Základná škola pre sluchovo postihnutých v Prahe na Ječnej ulici, stredná škola: Gymnázium pre sluchovo postihnutých v Prahe;

- 8. informant** – zamestnankyňa, vek: 30, bydlisko: Brno, vzdelanie: vysokoškolské, základná škola: Základná škola pre sluchovo postihnutých v Brne, stredná škola: Stredná škola pre sluchovo postihnutých v Brne;
- 9. informant** – zamestnankyňa, vek: 56, bydlisko: Praha, vzdelanie: stredoškolské, základná škola: Základná deväťročná škola internátna pre deti so zvyškami sluchu v Prahe na Výmolovej ulici, stredná škola: Učňovská škola internátna pre mládež s chybami sluchu v Prahe na Holečkovej ulici;
- 10. informant** – zamestnanec, vek: 32, bydlisko: Praha, bývalé bydlisko: – (Královohradecký kraj), vzdelanie: vysokoškolské, základná škola: Základná škola pre sluchovo postihnutých v Hradci Králové, stredná škola: Špeciálna stredná pedagogická škola pre sluchovo postihnutých v Hradci Králové;
- 11. informant** – zamestnanec, vek: 25, bydlisko: Praha, bývalé bydlisko: Liberec (Liberecký kraj) vzdelanie: stredoškolské, základná škola: Základná škola pre sluchovo postihnutých v Liberci, stredná škola: Špeciálna stredná pedagogická škola pre sluchovo postihnutých v Hradci Králové;
- 12. informant** – zamestnanec, vek: 32, bydlisko: Brno, vzdelanie: vysokoškolské, základná škola: Základná škola pre sluchovo postihnutých v Brne, stredná škola: Stredná priemyselná škola elektrotechnická pre sluchovo postihnutých vo Valašskom Meziříčí.

Faktografické údaje o slovenských informantoch:

- 1. informant** – žiačka, vek: 17, bydlisko: Zavar (Trnavský kraj), vzdelanie: základné, základná škola: Spojená škola internátna Gejzu Slaninku v Bratislave na Hrdličkovej ulici, stredná škola: Stredná škola pre sluchovo postihnutých v Brne;
- 2. informant** – žiačka, vek: 18, bydlisko: Bratislava, vzdelanie: základné, základná škola: Spojená škola internátna Gejzu Slaninku v Bratislave na Hrdličkovej ulici, stredná škola: Stredná odborná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím v Bratislave;
- 3. informant** – žiačka, vek: 18, bydlisko: Kremnica (Banskobystrický kraj), vzdelanie: základné, základná škola: Základná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím internátna Viliama Gaňu v Kremnici, stredná škola: Stredná odborná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím v Bratislave;
- 4. informant** – žiak, vek: 21, bydlisko: Trenčín (Trenčiansky kraj), vzdelanie: základné, základná škola: Spojená škola internátna Gejzu Slaninku v Bratislave na Hrdličkovej ulici, stredná škola: Stredná odborná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím v Bratislave;
- 5. informant** – žiak, vek: 19, bydlisko: Trenčín (Trenčiansky kraj), vzdelanie: základné, základná škola: Spojená škola internátna Gejzu Slaninku

v Bratislave na Hrdličkovej ulici, stredná škola: Stredná odborná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím v Bratislave;

- 6. informant** – zamestnankyňa, vek: 26, bydlisko: Bratislava, vzdelanie: vysokoškolské, základná škola: Základná škola internátna pre sluchovo postihnutých v Bratislave na Drotárskej ceste, stredná škola: Pedagogická a sociálna akadémia v Lučenci (integrované vzdelávanie);
- 7. informant** – zamestnankyňa, vek: 30, bydlisko: Žiar nad Hronom (Banskobystrický kraj), prechodné bydlisko: Bratislava, vzdelanie: stredoškolské, základná škola: Základná škola internátna pre sluchovo postihnutých v Lučenci, stredná škola: Stredná priemyselná škola odevná v Kremnici;
- 8. informant** – zamestnankyňa, vek: 27, bydlisko: Bratislava, vzdelanie: stredoškolské, základná škola: Základná škola internátna pre sluchovo postihnutých v Bratislave na Drotárskej ceste, stredná škola: Stredná priemyselná škola odevná v Kremnici;
- 9. informant** – zamestnankyňa, vek: 36, bydlisko: Bratislava, vzdelanie: stredoškolské, základná škola: Základná škola internátna pre sluchovo postihnutých v Bratislave na Drotárskej ceste, stredná škola: Stredná priemyselná škola odevná v Kremnici;
- 10. informant** – zamestnanec, vek: 25, bydlisko: Bratislava, vzdelanie: stredoškolské, základná škola: Základná škola internátna pre sluchovo postihnutých v Bratislave na Hrdličkovej ulici, stredná škola: Stredná odborná škola v Kremnici;
- 11. informant** – zamestnanec, vek: 20, bydlisko: Bratislava, vzdelanie: základné, základná škola: Spojená škola internátna Gejzu Slaninku v Bratislave na Hrdličkovej ulici;
- 12. informant** – zamestnanec, vek: 33, bydlisko: Bratislava, vzdelanie: stredoškolské, základná škola: Základná škola internátna pre sluchovo postihnutých v Bratislave na Drotárskej ceste, stredná škola: Stredná priemyselná škola elektrotechnická pre sluchovo postihnutých vo Valašskom Meziříčí;

3.3.3.1 Organizácia a priebeh elicitácie lexém

Zber jazykových dát sa uskutočnil v mesiacoch november 2010 až máj 2011. Keďže sa výskum musel realizovať individuálne, informantov – používateľov českého a slovenského ZJ sme oslovili osobne alebo písomne prostredníctvom elektronickej pošty či prostredníctvom elektronickej pošty s videoklipom v českom ZJ alebo v slovenskom ZJ.

Ku každému informantovi sme pristupovali rovnakým spôsobom. Oboznámili sme ich s plánom realizácie výskumu, s narábaním s poskytnutými údajmi a s ich dobrovoľnosťou účasti na výskume.

Pre elicitáciu sme zostavili tri schematické obrázkové rodokmene rodiny (viď príloha C). Okrem jedného informanta z Česka sme elicitáciu sprevádzali osobne a s každým informantom individuálne a získané jazykové dáta sme zaznamenali prostredníctvom videokamery. Zber jazykových dát z českého ZJ a slovenského ZJ prebiehal priamo – bez účasti hovoreného jazyka, a to u 22 informantov (10 z Česka a 12 zo Slovenska). U jedného českého informanta, s ktorým sme tiež sprevádzali elicitáciu osobne a individuálne, sa zber jazykových dát z českého ZJ uskutočnil i za pomoci písanej formy hovoreného jazyka.²⁸ U posledného českého informanta, s ktorým sme nevykonávali elicitáciu osobne, sa zber jazykových dát z českého ZJ vykonával prostredníctvom písanej formy hovoreného jazyka. Jeden informant, ktorý pochádza z Moravy a prechodne žije v Čechách, najprv prezentoval české lexémy, potom ich moravské varianty.

V úvode výskumu obdržal každý informant, okrem spomínaného informanta z Česka, tri obrázkové rodokmene rodiny (viď príloha C) a jeho úlohou bolo na základe obrázkov artikulovať lexémy v českom alebo v slovenskom ZJ pre jednotlivé „postavičky rodokmeňa“. Celá produkcia každého informanta bola snímaná kamerou. Niektorí informanti sa žiaľbohu snažili na produkovať lexémy v českom či slovenskom ZJ pre každú postavičku, aj keď spontánne žiadny lexém neužívajú. Naopak, niektorí informanti niektoré postavičky preskočili. Keďže sme stáli za kamerou, neboli v našich silách zároveň komunikovať s informantom. V tomto prípade by bol vyhovujúci výskumník – pomocník.

Po ukončení elicitácie jednotlivých informantov sme hneď ich faktografické údaje zaznamenávali do vopred pripraveného hárka. Výsledky elicitácie sme spracovali prostredníctvom videodokumentácie v notebooku. **Tieto jazykové dáta nie sú uložené v CD-ROMe ako príloha k tejto práci, nakoľko by sa nedodržala zásada etického kódexu.**

3.3.4 Metodika komparácie lexém pre príslušníkov rodiny v českom a slovenskom znakovom jazyku

Niektorí informanti produkovali lexému českého alebo slovenského ZJ a neskôr k nej priradili ďalšiu lexému, napr. jeden informant použil lexému SESTRA a k nej pridal lexému DIEVČA. V tomto prípade sme lexému DIEVČA sme nezaradili do výskumu. Rôzni informanti pridávali tieto lexémy: DIEVČA, CHLAP, CHLAPEC, MUŽ, ŽENA, MÔJ, klasifikátor osoby. Všetky sme z výskumu vyradili.

²⁸ Mali sme k dispozícii pripravený zoznam príslušníkov rodiny v písanej podobe.

V prípade, keď sme zistili, že informant či informanti z Moravy produkovali lexému, ktorá sa nezhodovala s lexémami ostatných informantov z Čiech, nazvali sme túto lexému **moravským variantom**. Chceme však podotknúť, že našim cieľom nebolo komparovanie lexém medzi českým ZJ a moravskými variantmi, len medzi českým ZJ aj moravskými variantmi českého ZJ a slovenským ZJ.

Metodiku pre vlastnú komparáciu lexém medzi českým ZJ a slovenským ZJ sme prevzali zo zahraničných štúdií zameraných na komparáciu lexík rôznych znakových jazykov (Farout a kol., 1999, Parkhurst – Parkhurst, 2003, 2006, Hendriks, 2008, Hurlbut, 2008a, 2008b, Johnson – Johnson, 2008):

- 1. spôsob hodnotenia** podľa autorov Farout a kol. (1999): Lexéma ZJ, ktorá je zhodná s lexémou iného ZJ, je hodnotená ako 10 (úplne identické). Lexémy, ktoré sú si blízke, sú hodnotené ako 5. Tieto lexémy sa líšia buď iba v tvare ruky a ostatné – pohyb ruky/rúk a miesto artikulácie sú zhodné, alebo sa líši v mieste artikulácie alebo v pohybe ruky/rúk a ostatné parametre znaku sú zhodné. Lexémy, ktoré majú viac ako jeden zásadný rozdiel, sú hodnotené ako 0. Hoci tento typ analýzy ponecháva priestor pre chyby, zostáva užitočným nástrojom na odhad lexikálnej podobnosti;
- 2. spôsob hodnotenia** podľa autorov Parkhurst, S. – Parkhurst, D. (2006): Lexémy, ktoré sú zhodné vo dvoch lokalitách, sú zaznamenané ako jeden bod (1). Lexémy, ktoré sú úplne odlišné, sú zaznamenané ako nula bodov (0). Lexémy, ktoré sú považované za podobné, sú zaznamenané ako polovica bodu (0,5);
- 3. spôsob hodnotenia** podľa autorov Johnson, J. E. – Johnson, R. J. (2008): Každý zo štyroch parametrov lexémy ZJ (pohyb ruky, tvar ruky, miesto artikulácie a orientácia dlane) má maximálnu hodnotu 0,25 bodov. Napríklad: pohyb, tvar ruky a orientácia dlane sú zhodné, zatiaľ čo miesto artikulácie je odlišné, tak znie skóre 0,75 bodov (0,25 + 0,25 + 0,25 + 0,0). V prípade zložených lexém ZJ je použitá modifikácia metódy vyhodnocovania. Ak sú obidve časti zloženej lexémy ZJ zhodné, prináleží jej plný počet bodov – 1,0. Ak je jedna časť lexémy ZJ použitá v jednej lokalite a v druhej nie, prináleží jej 0,5 bodov. Ak obe zložené lexémy ZJ majú dve časti, jednu podobnú a druhú odlišnú, prináleží jej 0,5 bodov. Ak obe lexémy ZJ majú dve časti, prvú podobnú a v druhej je jeden parameter iný, prináleží jej 0,75 bodov. Celkové skóre sa vydelením počtom párov a výsledkom je percentuálne vyjadrenie lexikálnej podobnosti medzi dvoma lokalitami.

Na základe troch hore uvedených štúdií, čiže troch rôznych postupov hodnotenia zhodnosti/podobnosti/odlišnosti sme vypracovali **vlastnú metodológiu hodnotenia zhodnosti/podobnosti/odlišnosti skúmaných lexém**:

- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ zhodovali vo všetkých troch parametroch (tvar, pohyb ruky/rúk a miesto artikulácie), hodnotili sme ich ako **zhodnosť**,

- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ zhodovali vo dvoch parametroch a zároveň zvyšný parameter bol podobný,²⁹ hodnotili sme ich ako **zhodnosť**,
- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ zhodovali vo dvoch parametroch a zároveň zvyšný parameter bol odlišný,³⁰ hodnotili sme ich ako **podobnosť**,
- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ zhodovali v jednom parametri a zároveň dva zvyšné parametre boli podobné, hodnotili sme ich ako **podobnosť**,
- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ zhodovali v jednom parametri, podobali v druhom parametri a odlišovali v tretom parametri, hodnotili sme ich ako **podobnosť**,
- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ podobali vo všetkých troch parametroch, hodnotili sme ich ako **podobnosť**,
- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ podobali vo dvoch parametroch a zároveň zvyšný parameter bol odlišný, hodnotili sme ich ako **odlišnosť**,
- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ odlišovali vo dvoch parametroch a zároveň zvyšný parameter bol podobný alebo zhodný, hodnotili sme ich ako **odlišnosť**,
- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ odlišovali vo všetkých troch parametroch, hodnotili sme ich ako **odlišnosť**.

V prípade **zložených lexém ZJ** bolo použité toto hodnotenie (v nadväznosti na predchádzajúce hodnotenie parametrov lexémy ZJ):

- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ zhodovali v dvoch častiach zloženého znaku, hodnotili sme ich ako **zhodnosť**,
- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ zhodovali v jednom výraze a zároveň druhý výraz bol podobný, hodnotili sme ich ako **podobnosť**,
- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ zhodovali v jednom výraze a zároveň druhý výraz bol odlišný, hodnotili sme ich ako **podobnosť**,
- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ podobali v dvoch výrazoch, hodnotili sme ich ako **podobnosť**,
- keď sa lexémy v českom ZJ a slovenskom ZJ podobali v jednom výraze a zároveň druhý výraz bol odlišný, hodnotili sme ich ako **odlišnosť**,
- keď sa lexémy ZJ v českom ZJ a slovenskom ZJ odlišovali v dvoch výrazoch, hodnotili sme ich ako **odlišnosť**.

V prípade, že **jedna lexéma ZJ obsahovala len jeden výraz a druhá lexéma iného ZJ obsahovala dve časti zloženého znaku**, bolo použité toto hodnotenie (v nadväznosti na predchádzajúce hodnotenie parametrov lexém ZJ):

²⁹ Príklad pri parametri tvar ruky: Pri lexéme českého ZJ sa tvar ruky začína otvorenou dlaňou a končí zovretou päťou (lexéma *BABIČKA*). A pri lexéme slovenského ZJ je tvarom ruky len zovretá päšť (lexéma *BABKA*). Parameter tvar ruky sme hodnotili ako **podobný**.

³⁰ Príklad pri parametri miesto artikulácie: Lexéma jedného ZJ je artikulovaná na pravom líci tváre a lexéma druhého ZJ je artikulovaná pred telom. Parameter miesto artikulácie sme hodnotili ako **odlišný**.

- keď sa lexémy v českom a slovenskom ZJ zhodovali v jednom výraze, hodnotili sme ich bez ohľadu na druhý výraz ako **podobnosť**,
- keď sa lexémy v českom a slovenskom ZJ podobali v jednom výraze, hodnotili sme ich bez ohľadu na druhý výraz ako **odlišnosť**,
- keď sa lexémy v českom a slovenskom ZJ odlišovali v jednom výraze, hodnotili sme ich bez ohľadu na druhý výraz ako **odlišnosť**.

4 VÝSLEDKY VÝSKUMU

4.1 KOMPARÁCIA LEXÉM PRE POMENOVANIE ČLENOV RODINY V ČESKOM JAZYKU A V SLOVENSKOM JAZYKU

Komparácia podoby lexém pre pomenovanie rodiny v *českom* a v slovenskom jazyku:

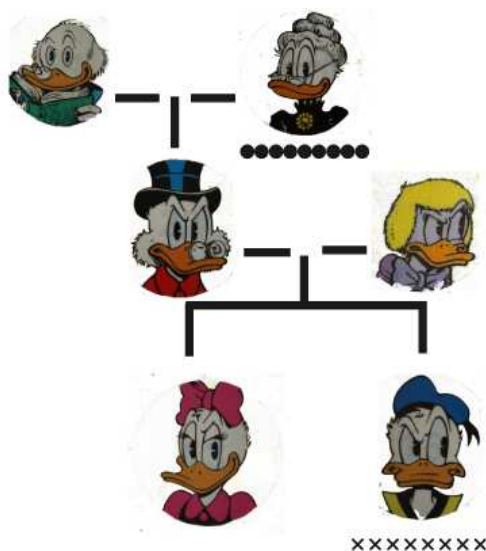
- *babička* = babka, stará mama,
- *bratr* = brat,
- *bratranec* = bratranec,
- *dcera* = dcéra,
- *dědeček* = dedo, starý otec,
- *dítě* = dieťa,
- *druh* = druh,
- *družka* = družka,
- *manžel* = manžel,
- *manželka* = manželka,
- *matka* = matka,
- *neteř* = neter,
- *nevlastní bratr* = nevlastný brat,
- *nevlastní dcera* = nevlastná dcéra,
- *nevlastní matka* = nevlastná matka,
- *nevlastní otec* = nevlastný otec,
- *nevlastní sestra* = nevlastná sestra,
- *nevlastní syn* = nevlastný syn,
- *otec* = otec,
- *prababička* = prababička, prastará mama,
- *pradědeček* = pradedo, prastarý otec,
- *pravnučka* = pravnučka,
- *pravnuk* = pravnuk,
- *rodič* = rodič,
- *rodina* = rodina,
- *sestra* = sestra,
- *sestřenice* = sesternica,
- *snacha* = nevesta,
- *sourozenec* = súrodenec,
- *strýc* = strýc, ujo
- *syn* = syn,
- *synovec* = synovec,
- *švagr* = švagor,
- *švagrová* = švagriná,
- *teta* = teta,
- *tchán* = svokor,

- *tchyně* = svokra,
- *vnučka* = vnučka,
- *vnuk* = vnuk,
- *vnouče* = vnúča,
- *zeť* = zať,
- – = svat³¹,
- – = svatka³².

Zhrnutie: Väčšina lexém je zhodná či podobná. Dôvodom je isto to skutočnosť, že väčšina lexém v českom a slovenskom jazyku má svoj základ v praslovančine (Ološtiak – Gianitsová–Ološtiaková, 2007). Veľmi malá časť lexém je odlišná: *tchán* – svokor, *tchyně* – svokra a *snacha* – nevesta. V slovenčine sa vyskytli dve lexémy, ktoré nemajú český ekvivalent: svat a svatka.

4.2 KOMPARÁCIA LEXÉM PRE POMENOVANIE ČLENOV RODINY V ČESKOM ZNAKOVOM JAZYKU A V SLOVENSKOM ZNAKOVOM JAZYKU

4.2.1 BABIČKA/BABKA³³

Obrázok č. 2: Ja vo vzťahu k babke

³¹ Svat = test (manželkin otec) a svokor (manželov otec) medzi sebou a vo vzťahu jedného z nich k manželke druhého (Elektronický lexikón slovenského jazyka, [online]).

³² Svatka = testiná (manželkina matka) a svokra (manželova matka) medzi sebou a vo vzťahu jednej z nich k manželovi druhého (Elektronický lexikón slovenského jazyka, [online]).

³³ Symbol xxxxx znamená „ja“. Symbol ●●●●● znamená to, s ktorým členom rodiny máme skúmaný vzťah.

- **elicitácia lexémy:** 12 českých a 11 slovenských informantov (1 slovenský informant neprodukoval)
- **excerpcia lexémy:** 7 českých a 8 slovenských slovníkov

Obrázok č. 3: BABIČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 9 českých informantov
- **excerpcia lexémy:** 6
- **jazyková povaha lexémy³⁴:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy³⁵:** naznačuje šatku a uzol pod bradou

Obrázok č. 4: BABIČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ

³⁴ Pozn.: Na základe motivovanosti lexémy sme určili jej jazykovú povahu. Podľa miery ikoničnosti (transparentné a translucenčné) sme vychádzali z teórie podľa Slánskej Bímovej – Okrouhlíkovej (2008) (viď str. 22–23).

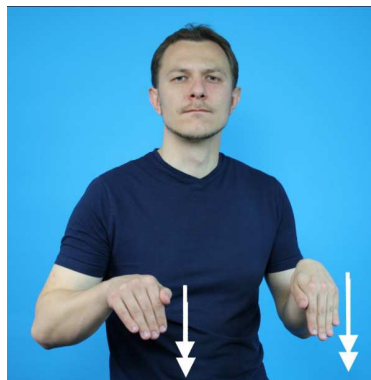
³⁵ Pozn.: Motivovanosť jednotlivých lexém z oblasti rodina sme zapísali skôr intuitívne (podľa vlastnej intuície používateľa skúmaného jazyka a s pomocou jednej slovenskej informantky a jej intuície používateľa sklúmaného jazyka. U lexém *BABIČKA*, *BRATR*, *DĚDEČEK*, *MATKA*, *RODINA*, *SESTRA*, *STRÝC* a *TETA* sme využili tiež z učebnice *Učíme se českou znakovou řeč* (Růžičková, 2000).

- **motivovanosť lexémy:** naznačuje šatku a uzol pod bradou

Obrázok č. 5: BABIČKA (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 4 moravskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 1
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje uzol šatky pod bradou

Obrázok č. 6: BABKA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 7 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 4
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje sukňu v minulosti nosenú dedinskými ženami

Obrázok č. 7: BABKA (slovenský ZJ)

- **elicítacia lexémy:** 5 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje uzol šatky pod bradou

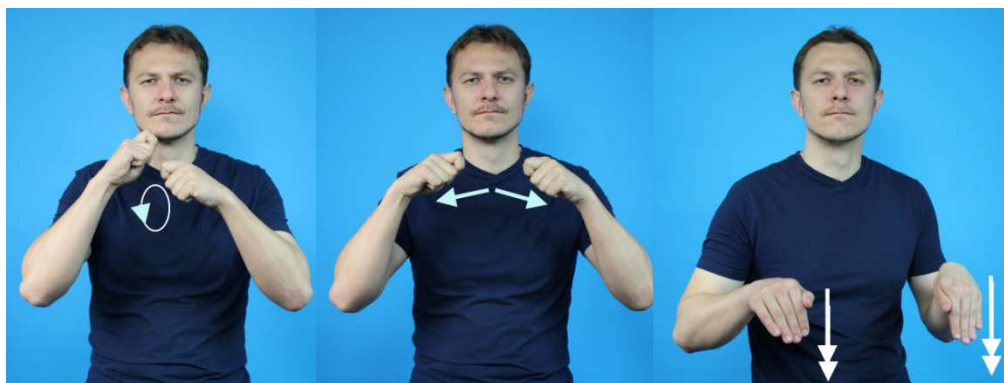
V šiestich slovenských slovníkoch sa vyskytuje združené pomenovanie v slovenskom ZJ STARÁ + MAMA, kde lexéma ZJ je na základe kalku zo slovenského jazyka stará mama.

V jednom českom a jednom slovenskom slovníku sa vyskytuje lexéma BABKA, ktorá sa neobjavila u informantov (viď obr. č. 8–9).

Obrázok č. 8: BABIČKA (český ZJ)

Táto lexéma existuje v slovníku *Eurosigns – European Interactive Sign Language Courses* (2005).

Obrázok č. 9: BABKA (slovenský ZJ)

Táto lexéma existuje v slovníku *Kodifikovaný systém posunkovej reči* (1995).

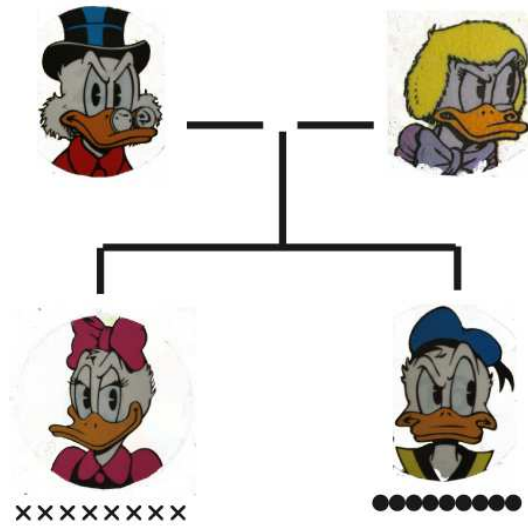
Komparácia lexémy *BABIČKA/BABKA* medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 3 a lexémou SZJ obr. č. 6: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 3 a lexémou SZJ obr. č. 7: **odlišnosť** (tvary ruky a miesto artikulácie podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 4 a lexémou SZJ obr. č. 6: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 4 a lexémou SZJ obr. č. 7: **odlišnosť** (tvary ruky zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 5 a lexémou SZJ obr. č. 6: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 5 a lexémou SZJ obr. č. 7: **podobnosť** (tvary ruky a miesto artikulácie zhodné, pohyb ruky odlišný).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *BABIČKA/BABKA* sme zistili, že 4 lexémy českého a slovenského ZJ sú navzájom odlišné. Pri komparácii lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenským ZJ sme zistili 1 podobnosť a 1 odlišnosť.

Všetkých 5 lexém *BABIČKA/BABKA* sú lexémy motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.2 BRATR/BRAT

Obrázok č. 10: Ja vo vzťahu k bratovi

- **elicítacia lexémy:** 10 českých a 11 slovenských informantov (3 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** 7 českých a 6 slovenských slovníkov

Obrázok č. 11: BRATR (český ZJ)

- **elicítacia lexémy:** 5 českých informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** fonologická zmena od lexémy českého ZJ (obr. č. 14)

Obrázok č. 12: BRATR (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí informanti (2 informanti použili najprv *KLUK*, potom *BRATR*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** fonologická zmena od lexémy českého ZJ (obr. č. 13)

Obrázok č. 13: BRATR/BRAT (český ZJ, slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí informanti (1 informant použil najprv *BRATR*, potom *KLUK*) a 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 7 (v 7 českých slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *KLUK* + *BRATR*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** znamená *STEJNĚ* v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

Obrázok č. 14: BRAT (český ZJ, slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí (1 informant použil najprv *KLUK*, potom *BRATR*) a 10 slovenskí informanti (1 informant použil najprv *CHLAPEC*, potom *BRAT*)
- **excerpcia lexémy:** 6 (v 5 slovenských slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *BRAT + CHLAPEC*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** znamená *ROVNAKO* v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

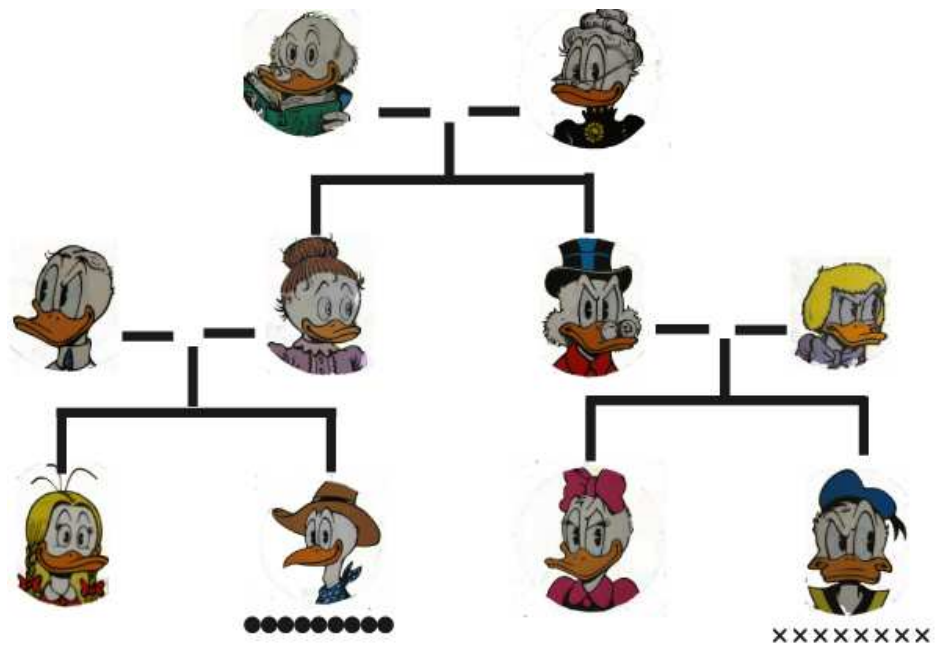
Komparácia lexémy BRATR/BRAT medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 11 a lexémou SZJ obr. č. 13: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 11 a lexémou SZJ obr. č. 14: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 12 a lexémou SZJ obr. č. 13: **podobnosť** (miesto artikulácie a tvary rúk zhodné, pohyb rúk odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 12 a lexémou SZJ obr. č. 14: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 13 a lexémou SZJ obr. č. 13: **zhodnosť** (všetky parametre zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 13 a lexémou SZJ obr. č. 14: **zhodnosť** (tvary rúk podobné, ostatné parametre zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 14 a lexémou SZJ obr. č. 13: **zhodnosť** (tvary rúk podobné, ostatné parametre zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 14 a lexémou SZJ obr. č. 14: **zhodnosť** (tvary rúk podobné, ostatné parametre zhodné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *BRATR/BRAT* v českom a v slovenskom ZJ sme zistili 4 zhodnosti, 1 podobnosť a 3 odlišnosti.

Všetky 4 lexémy *BRATR/BRAT* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.3 BRATRANEC/BRATRANEC

Obrázok č. 15: Ja vo vzťahu k bratrancovi

- **elicitácia lexémy:** 12 českých a 12 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 3 české a 2 slovenské slovníky

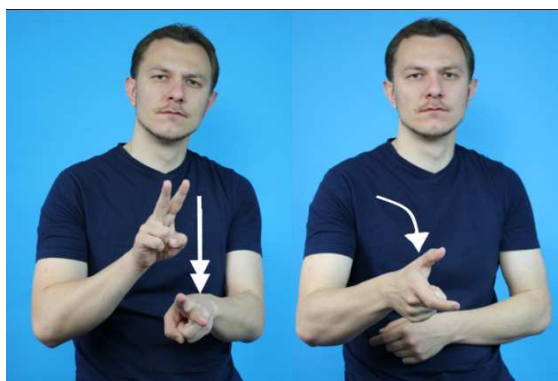
Obrázok č. 16: BRATRANEC (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 3 (v 2 slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *KLUK + BRATRANEC*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma s koncovým písmenom prstovej abecedy C

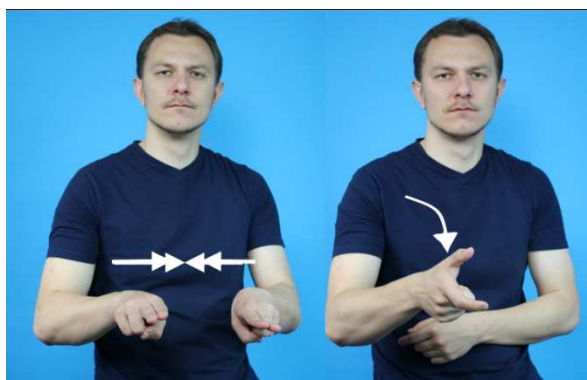
Obrázok č. 17: BRATRANEC (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí informanti (1 informant použil najprv lexému *KLUK*, potom *BRATRANEC*)
- **excerpcia:** 1 (v tomto slovníku je zobrazené združené pomenovanie *KLUK* + *BRATRANEC*, ale pri lexéme *BRATRANEC* je znázornená dvomi rukami)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma koncového písmena prstovej abecedy C

Obrázok č. 18: BRATRANEC (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** združené pomenovanie – prvá lexéma artikulovaná kalkom od lexémy *BRATR* (viď obr. č. 11) a druhá lexéma je artikulovaná inicializáciou koncového písmena prstovej abecedy C – pomocou doplnenej inicializácie sa poukazuje na rozlíšenie od lexémy *BRATR*

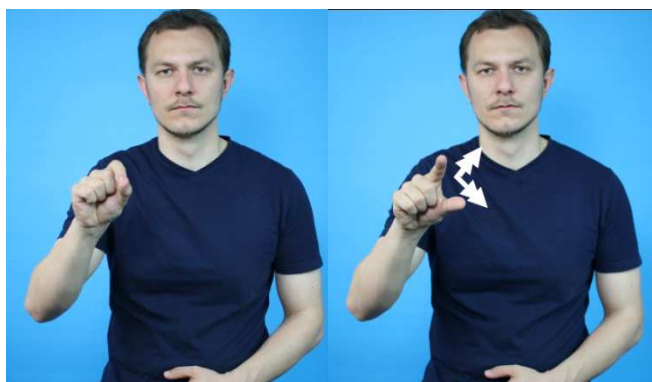
Obrázok č. 19: BRATRANEC (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** združené pomenovanie – prvá lexéma artikulovaná kalkom od lexémy *BRATR* (viď obr. č. 14) a druhá lexéma artikulovaná inicializáciou koncového písmena prstovej abecedy C – pomocou doplnenej inicializácie sa poukazuje na rozlíšenie od lexémy *BRATR*

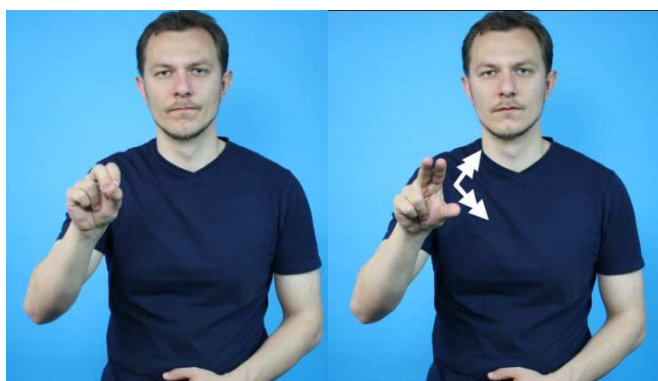
Obrázok č. 20: BRATRANEC (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma s koncovým písmenom prstovej abecedy C

Obrázok č. 21: BRATRANEC (slovenský ZJ)

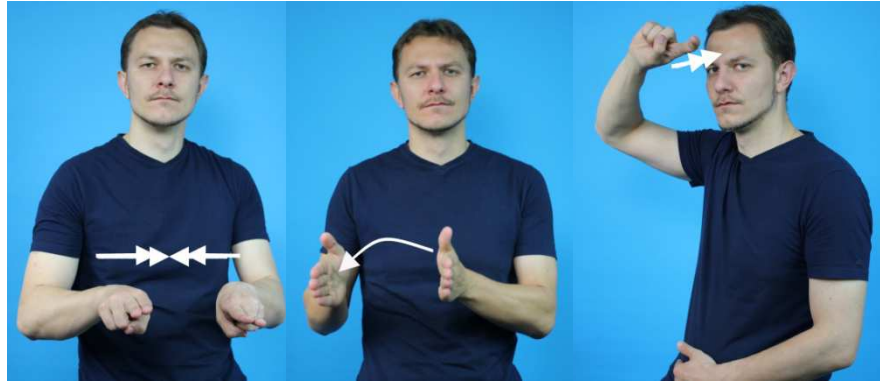
- **elicitácia lexémy:** 9 slovenskí informanti (1 informant použil dvojručnú lexému ZJ)
- **excerpcia lexémy:** 1 (v tomto slovníku je zobrazená dvojručná lexéma ZJ)
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

Obrázok č. 22: BRATRANEC (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti (1 informant použil aj jednoručnú aj dvojručnú lexému ZJ; 1 informant použil najprv CHLAPEC, potom BRATRANEC)
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

V jednom slovenskom slovníku je zobrazená lexéma, ktorá sa nevyskytla u žiadneho zo slovenských informantov (vid' obr. č. 23).

Obrázok č. 23: BRATRANEC (slovenský ZJ)

Táto lexéma existuje v slovníku *Kodifikovaný systém posunkovej reči* (1995).

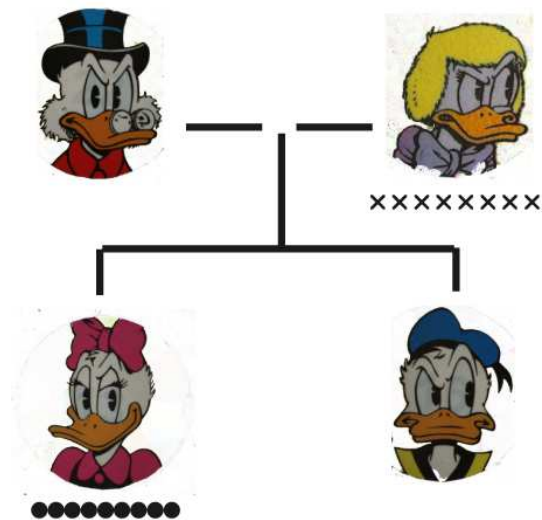
Komparácia lexémy *BRATRANEC/BRATRANEC* medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 16 a lexémou SZJ obr. č. 21: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 16 a lexémou SZJ obr. č. 22: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 17 a lexémou SZJ obr. č. 21: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 17 a lexémou SZJ obr. č. 22: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 18 a lexémou SZJ obr. č. 21: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 18 a lexémou SZJ obr. č. 22: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 19 a lexémou SZJ obr. č. 21: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 19 a lexémou SZJ obr. č. 22: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 20 a lexémou SZJ obr. č. 21: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 20 a lexémou SZJ obr. č. 22: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *BRATRANEC/BRATRANEC* sme zistili, že 10 lexém českého a slovenského ZJ sú navzájom odlišné.

Všetkých 5 lexém *BRATRANEC* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné. 2 lexémy *BRATRANEC* nemajú svoju motivovanosť, sú jazykovou povahou arbitrárne.

4.2.4 DCERA/DCÉRA

Obrázok č. 24: Ja vo vzťahu k dcére

- **elicitácia lexémy:** 12 českých a 11 slovenských informantov (1 slovenský informant neprodukoval)
- **excerpcia lexémy:** 6 českých a 6 slovenských slovníkov

Obrázok č. 25: DCERA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 9 českých informantov (1 informant použil najprv *ŽENA*, potom *DCERA*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** fonologická zmena od lexémy *DCERA* podľa nasledujúceho obr. č. 26 pre rozlíšenie od lexémy *SYN*

Obrázok č. 26: DCERA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 českí informanti (2 informanti použili najprv *ŽENA*, potom *DCERA*)
- **excerpcia lexémy:** 6 českých a 4 slovenské slovníky (v 6 českých a v 2 slovenských slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *ŽENA + DCERA*, v 2 slovenských slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *DCÉRA + ŽENA*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje to, že dieťa je srdcová záležitosť matky a zároveň to dieťa porodí

Obrázok č. 27: DCÉRA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 11 slovenských informantov (1 informant použil najprv *DIEVČA*, potom *DCÉRA*, druhý informant naopak)
- **excerpcia lexémy:** 2 (v jednom slovníku je zobrazené združené pomenovanie *DIEVČA + DCÉRA*, v druhom slovníku je zobrazené združené pomenovanie *DCÉRA + DIEVČA*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** fonologická zmena od lexémy českého ZJ podľa predchádzajúceho obr. č. 26

Komparácia lexémy *DCERA/DCÉRA* medzi českým ZJ a slovenským

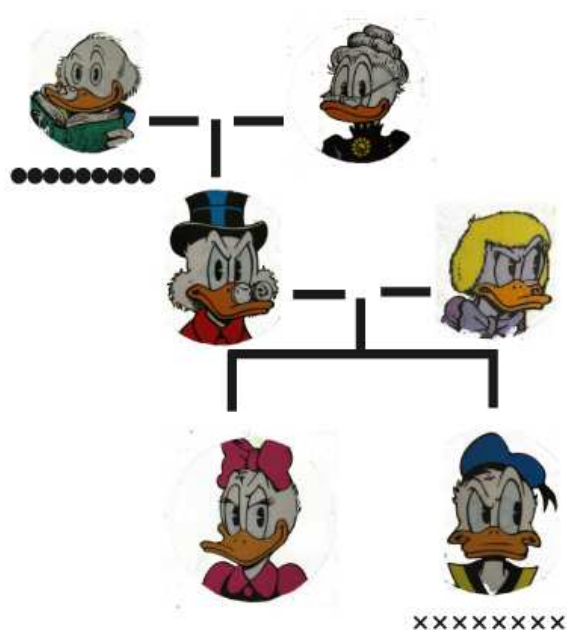
ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 25 a lexémou SZJ obr. č. 27: **podobnosť** (miesto artikulácie zhodné, tvary ruky podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 26 a lexémou SZJ obr. č. 27: **zhodnosť** (miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém v českom a slovenskom ZJ sme zistili 1 podobnosť a 1 zhodnosť.

Všetky 3 lexémy *DCERA/DCÉRA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.5 DĚDEČEK/DEDO

Obrázok č. 28: Ja vo vzťahu k dedovi

- **elicitácia lexémy:** 12 českých a 12 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 7 českých a 8 slovenských slovníkov

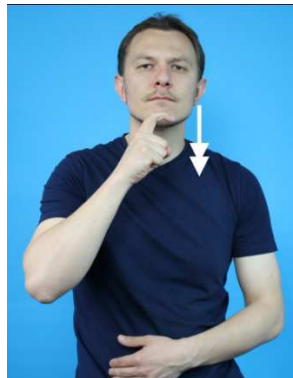
Obrázok č. 29: DĚDEČEK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 8 českých informantov
- **excerpcia lexémy:** 6
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje chlapa ako otca rodiny s bradou

Obrázok č. 30: DĚDEČEK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** fonologická zmena od lexémy českého ZJ podľa obr. č. 29

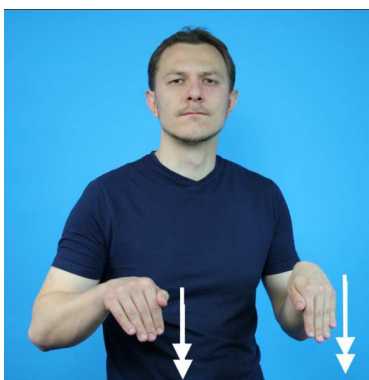
Obrázok č. 31: DĚDEČEK (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 4 moravskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 1
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje bradu

Obrázok č. 32: DEDO (slovenský ZJ, moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 6 slovenských informantov a 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 2 (v 1 slovenskom a v 1 českom slovníku)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje dedinského muža sediaceho na lavici, ktorý si opiera bradu o palicu

Obrázok č. 33: DEDO (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 7 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 2
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy BABKA (vid' obr. č. 6)

V siedmich slovenských slovníkoch sa vyskytuje združené pomenovanie v slovenskom ZJ STARÝ + OTEC, kde lexéma ZJ je na základe kalku zo slovenského jazyka starý otec.

Komparácia lexémy DĚDEČEK/DEDO medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

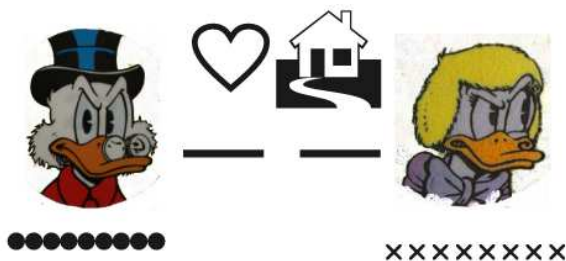
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 29 a lexémou SZJ obr. č. 32: **odlišnosť** (miesto artikulácie a tvary ruky podobné, pohyb ruky odlišný),

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 29 a lexémou SZJ obr. č. 33: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 30 a lexémou SZJ obr. č. 32: **odlišnosť** (miesto artikulácie a tvary ruky podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 30 a lexémou SZJ obr. č. 33: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 31 a lexémou SZJ obr. č. 32: **podobnosť** (miesto artikulácie zhodné, tvary ruky podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou MV obr. č. 31 a lexémou SZJ obr. č. 33: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 32 a lexémou SZJ obr. č. 32: **zhodnosť** (všetky parametre zhodné),
- medzi lexémou MV obr. č. 32 a lexémou SZJ obr. č. 33: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

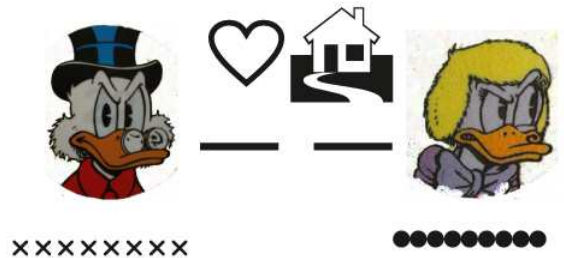
Zhrnutie: Pri komparácii lexém *DĚDEČEK/DEDO* sme zistili, že pri 4 lexémach českého a slovenského ZJ sú 4 odlišnosti. Pri komparácii lexém v moravskom variante českého ZJ a v slovenskom ZJ sme zistili 1 zhodnosť, 1 podobnosť a 2 odlišnosti.

Všetkých 5 lexém *DĚDEČEK/DEDO* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.6 DRUH, DRUŽKA/DRUH, DRUŽKA

Obrázok č. 34: Ja vo vzťahu k druhovi

Obrázok č. 35: Ja vo vzťahu k družke

- **elicitácia lexémy:** 9 českých a 11 slovenských informantov (zvyšná časť informantov neprodukovala)
- **excerpcia lexémy:** 3 české a 2 slovenské slovníky

Obrázok č. 36: DRUH, DRUŽKA (český ZJ, slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 9 českých informantov (2 informanti najprv použili *ŽENA*, potom *DRUŽKA*; 1 informant použil najprv *MUŽ*, potom *DRUH*) a 11 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 6 (v 1 českom slovníku je zobrazené združené pomenovanie *ŽENA + DRUŽKA*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje spojenie, závislosť medzi dvoma osobami v domácnosti, v rodine bez manželského zväzku

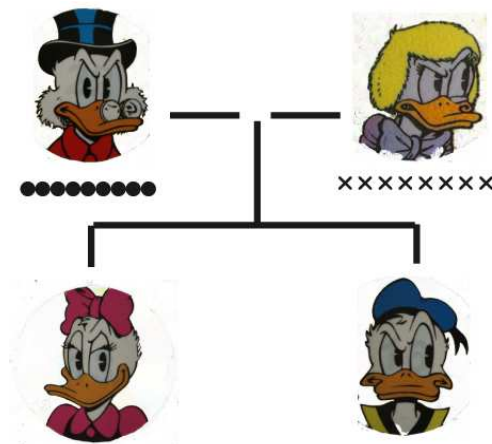
Komparácia lexémy *DRUH, DRUŽKA/DRUH, DRUŽKA* medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- *DRUH*: medzi lexémou ČZJ obr. č. 36 a lexémou SZJ obr. č. 36: **zhodnosť** (všetky parametre zhodné),
- *DRUŽKA*: medzi lexémou ČZJ obr. č. 36 a lexémou SZJ obr. č. 36: **zhodnosť** (všetky parametre zhodné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexémy *DRUH/DRUH* sme zistili, že v českom a slovenskom ZJ sa lexéma rovnako používa. Je to teda zhodnosť. Pri komparácii lexémy *DRUŽKA/DRUŽKA* sme zistili, že v českom a slovenskom ZJ sa lexéma rovnako používa. Je to tiež zhodnosť.

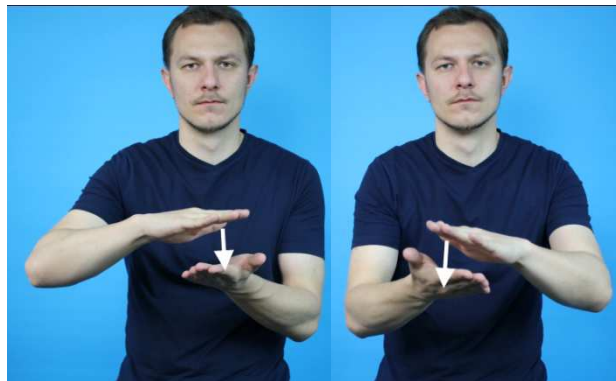
Obidve lexémy *DRUH, DRUŽKA/DRUH, DRUŽKA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.7 MANŽEL/MANŽEL

Obrázok č. 37: Ja vo vzťahu k manželovi

- **elicitácia lexémy:** 9 českých a 7 slovenských informantov (zvyšná časť informantov neprodukovala)
- **excerpcia lexémy:** 6 českých a 5 slovenských slovníkov

Obrázok č. 38: MANŽEL (český ZJ, slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 9 českých informantov (2 informanti najprv použili *MUŽ*, potom *MANŽEL*) a 7 slovenských informantov (1 informant použil najprv *MUŽ*, potom *MANŽEL*, druhý informant naopak)
- **excerpcia:** 6 českých a 5 slovenských slovníkov (v 1 českom a v 1 slovenskom slovníku je zobrazené združené pomenovanie *MANŽEL + MUŽ*, v ďalších 2 českých slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *MUŽ + MANŽEL*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje spojenie dvoch rúk každej osoby zviazané stuhou pri sobášení v kostole

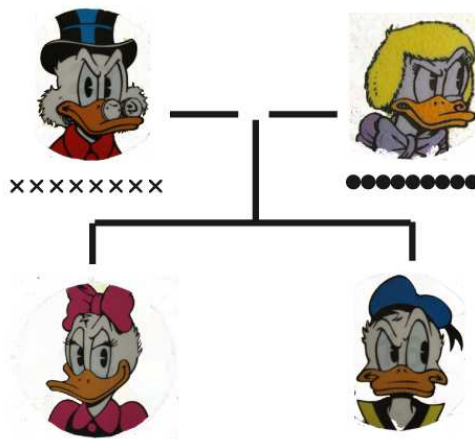
Komparácia lexémy *MANŽEL/MANŽEL* medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 38 a lexémou SZJ obr. č. 38: **zhodnosť** (všetky parametre zhodné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexémy *MANŽEL/MANŽEL* sme zistili, že v českom a slovenskom ZJ sa lexéma rovnako používa. Je to teda zhodnosť.

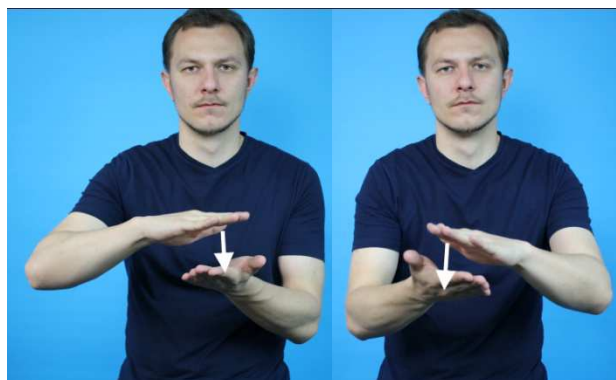
Lexéma *MANŽEL/MANŽEL* je svojim spôsobom motivovaná a jazykovou povahou translucenčná.

4.2.8 *MANŽELKA/MANŽELKA*

Obrázok č. 39: Ja vo vzťahu k manželke

- **elicácia lexémy:** 9 českých a 9 slovenských informantov (zvyšná časť informantov neprodukovala)
- **excerpcia lexémy:** 6 českých a 4 slovenské slovníky

Obrázok č. 40: *MANŽELKA* (český ZJ, slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 9 českých informantov (1 informant najprv použil *PANI*, potom *MANŽELKA*; druhý informant tiež použil najprv *ŽENA*, potom *MANŽELKA*) a 9 slovenských informantov (1 informant použil najprv *MANŽELKA*, potom *ŽENA*)
- **excerpcia lexémy:** 6 českých a 4 slovenské slovníky (v 1 českom a 1 slovenskom slovníku je zobrazené združené pomenovanie *MANŽELKA + ŽENA*, v ďalších 2 českých a v 1 slovenskom slovníku je zobrazené združené pomenovanie *ŽENA + MANŽELKA*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma *ZJ*
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje spojenie dvoch rúk každej osoby zviazané stuhou pri sobášení v kostole

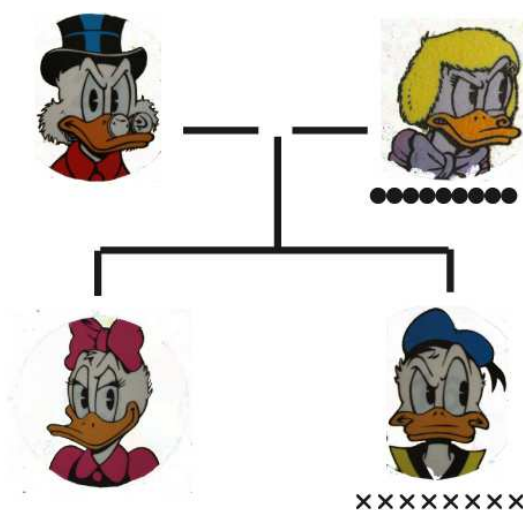
Komparácia lexémy *MANŽELKA/MANŽELKA* medzi českým *ZJ* a slovenským *ZJ*:

- medzi lexémou *ČZJ* obr. č. 40 a lexémou *SZJ* obr. č. 40: **zhodnosť** (všetky parametre zhodné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexémy *MANŽELKA/MANŽELKA* sme zistili, že v českom a slovenskom *ZJ* sa lexéma rovnako používa. Je to teda zhodnosť.

Lexéma *MANŽELKA/MANŽELKA* je svojim spôsobom motivovaná a jazykovou povahou translucenčná.

4.2.9 *MATKA/MATKA*

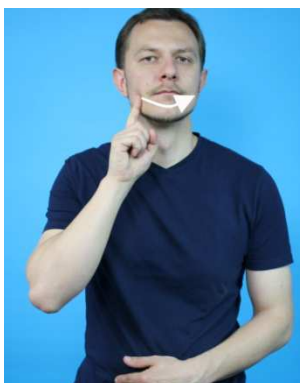
Obrázok č. 41: Ja vo vzťahu k matke

- **elicitácia lexémy:** 11 českých a 12 slovenských informantov (1 informant neprodukoval)
- **excerpcia lexémy:** 7 českých a 8 slovenských slovníkov

Obrázok č. 42: MATKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 9 českých informantov a 9 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 4
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** fonologická zmena od lexémy českého ZJ podľa nasledujúceho obr. č. 43

Obrázok č. 43: MATKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 4
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje matkin úsmev

V jednom českém slovníku *Ticho.cz* [online] je zobrazená lexéma MATKA začínající od ucha (vid' obr. č. 44).

Obrázok č. 44: MATKA (český ZJ)

Obrázok č. 45: MATKA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 12 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 8
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** pôvodne bola asimilácia prezentácie hlások pomocou pomocných artikulačných znakov – M–M (MAMA), neskoršie ju ovplyvnila fonologická zmena. Pôvodne túto lexému ZJ používali nepočujúce deti v materských školách pre deti so sluchovým postihnutím, v ktorých používali aj pomocné artikulačné znaky. Úlohou deti bolo správne artikulovať slovo mama s pomocou pomocných artikulačných znakov. Potom sa táto lexéma ZJ preniesla z materskej na základnú školu, potom do komunit nepočujúcich už s fonologickou zmenou.

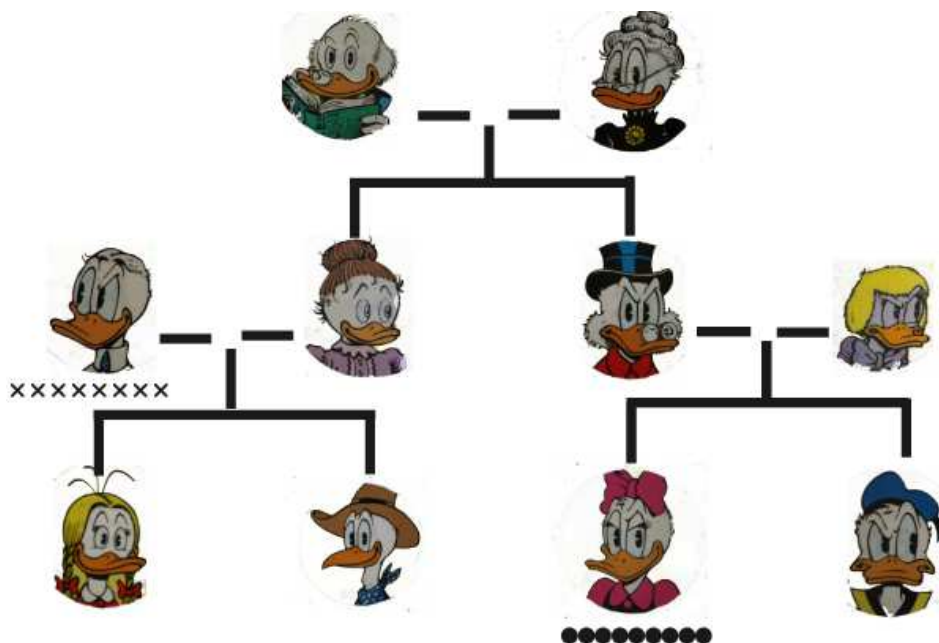
Komparácia lexémy MATKA/MATKA medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 42 a lexémou SZJ obr. č. 45: **odlišnosť** (tvary ruky zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 43 a lexémou SZJ obr. č. 45: **odlišnosť** (tvary ruky zhodné, ostatné parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *MATKA/MATKA* sme zistili, že 2 lexémy českého ZJ a 1 lexéma slovenského ZJ sú navzájom odlišné.

Všetky 3 lexémy *MATKA/MATKA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.10 *NETEŘ/NETER*

Obrázok č. 46: Ja vo vzťahu k neteri

- **elicácia lexémy:** 11 českých a 11 slovenských informantov (2 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** 2 české a 1 slovenský slovník

Obrázok č. 47: *NETEŘ* (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 českí informanti (1 informant použil najprv *ŽENA*, potom *NETEŘ*)
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *DCERA* (vid' obr. č. 25) a k nej pridanie opakovaného pohybu ruky smerom von ako vzdialená dcéra

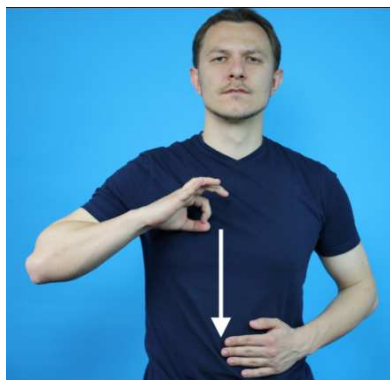
Obrázok č. 48: NETEŘ (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 českí informanti
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *DCERA* (vid' obr. č. 25), naznačuje to, že aj strýc a teta majú dcéru

Obrázok č. 49: NETEŘ (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 2 moravskí informanti
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *TETA*, keďže táto osoba má dcéru (vid' obr. č. 211)

Obrázok č. 50: NETEŘ (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant (1 informant najprv použil *DÍVKA*, potom *NETEŘ*)
- **excerpcia lexémy:** 2 (v 1 českom slovníku je zobrazené združené pomenovanie *DÍVKA* + *NETEŘ*, v 1 slovenskom slovníku je zobrazené združené pomenovanie *NETER* + *DIEVČA*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *DCERA* (viď obr. č. 26), naznačuje to, že aj strýc a teta majú dcéru

Obrázok č. 51: NETER (slovenský ZJ, český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 6 slovenských informantov a 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 1 (český slovník)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma so začiatočným písmenom dvojručnej prstovej abecedy N

Obrázok č. 52: NETER (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 5 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy DCÉRA (viď obr. č. 27), naznačuje to, že aj strýc a teta majú dcéru

Dvaja informanti, z toho jeden český a jeden slovenský, použili združené pomenovania: *MŮJ + BRATR + JEHO + DCERA* ; *MOJA + SESTRA + DCÉRA*.

V jednom českom slovníku je znázornené združené pomenovanie: *BRATR + MŮJ + JEHO + DCERA + JA + JÍ + NETERĚ* (inicializácia dvojručnej prstovej abecedy N).

Komparácia lexémy *NETERĚ/NETER* medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

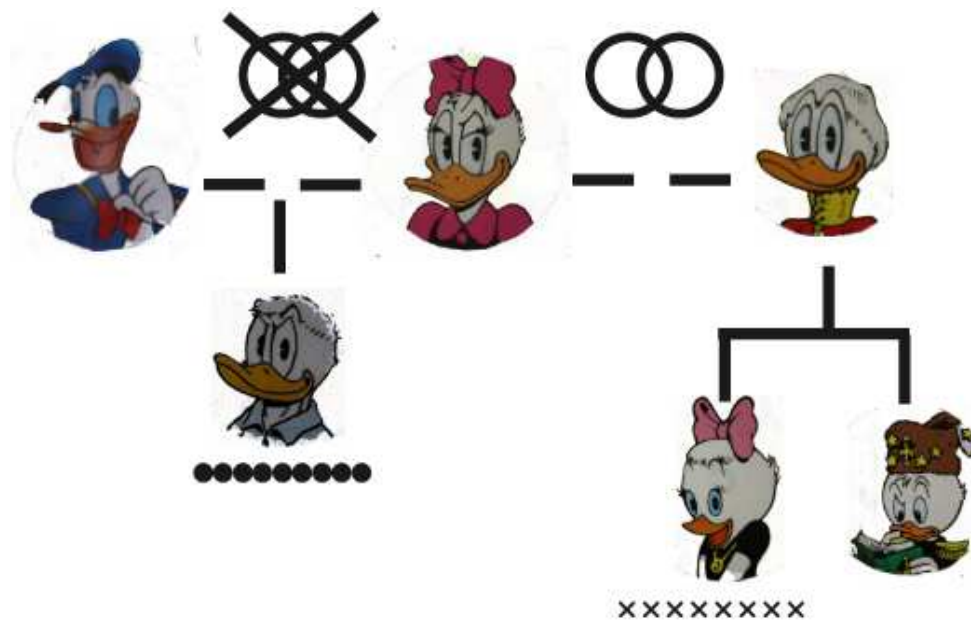
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 47 a lexémou SZJ obr. č. 51: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 47 a lexémou SZJ obr. č. 52: **podobnosť** (miesto artikulácie zhodné, tvary ruky podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 48 a lexémou SZJ obr. č. 51: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 48 a lexémou SZJ obr. č. 52: **podobnosť** (miesto artikulácie zhodné, tvary ruky podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou MV obr. č. 49 a lexémou SZJ obr. č. 51: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 49 a lexémou SZJ obr. č. 52: **podobnosť** (miesto artikulácie zhodné, tvary ruky podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 50 a lexémou SZJ obr. č. 51: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 50 a lexémou SZJ obr. č. 52: **zhodnosť** (tvary ruky podobné, miesto artikulácie a pohyb ruky zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 51 a lexémou SZJ obr. č. 51: **zhodnosť** (všetky parametre zhodné),

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 51 a lexémou SZJ obr. č. 52: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *NETEŘ/NETER* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 3 odlišnosti, 1 zhodnosť a 1 podobnosť. Pri komparácii lexém v moravskom variante českého ZJ a v slovenskom ZJ sme zistili 1 podobnosť a 1 odlišnosť.

Všetkých 6 lexém *NETEŘ/NETER* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.11 NEVLASTNÍ BRATR/ NEVLASTNÝ BRAT

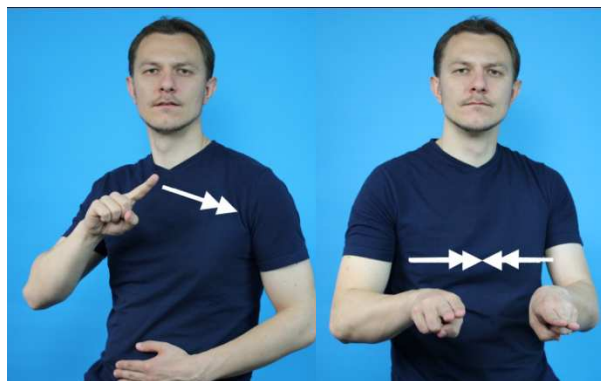
Obrázok č. 53: Ja vo vzťahu k nevlastnému bratovi

- **elicitácia lexémy:** 12 českých a 10 slovenských informantov (2 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

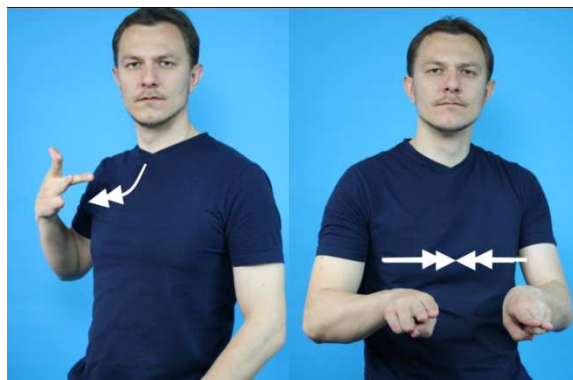
Obrázok č. 54: NEVLASTNÍ BRATR (BRATR + NEVLASTNÍ) (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 českí informanti (1 informant použil najprv *NEVLASTNÍ*, potom *BRAT*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *NEVLASTNÍ* – naznačuje to, že to nie je moje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *BRATR* – fonologická zmena od lexémy českého ZJ podľa obr. č. 14

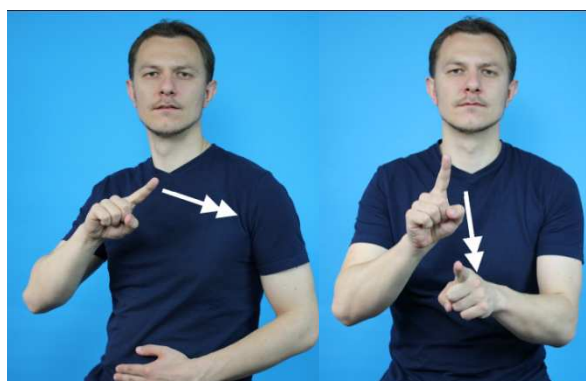
Obrázok č. 55: NEVLASTNÍ BRATR (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 2 moravskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÍ* – naznačuje to, že je svoje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *BRATR* – znamená *STEJNĚ* v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

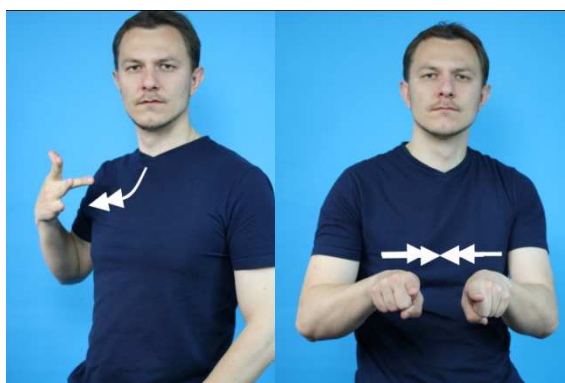
Obrázok č. 56: NEVLASTNÍ BRATR (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí informanti (2 informanti najprv použili *KLUK*, potom *BRATR*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *NEVLASTNÍ* – naznačuje to, že to nie je moje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *BRATR* – znamená *STEJNĚ* v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

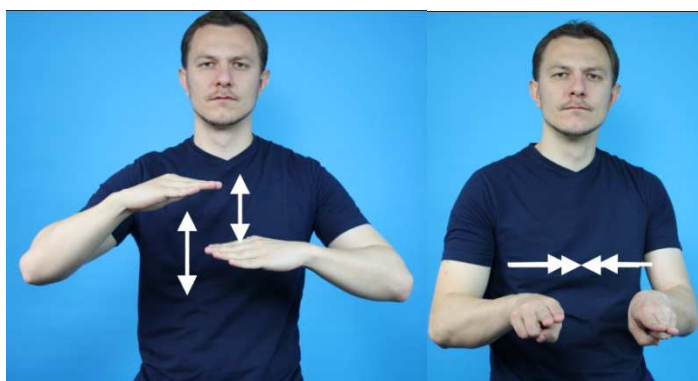
Obrázok č. 57: NEVLASTNÍ BRATR (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí informanti (po lexéme *NEVLASTNÍ* 1 informant použil najprv *KLUK*, potom *BRATR*; druhý informant použil najprv *BRATR*, potom *NEVLASTNÍ*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÍ* – naznačuje to, že je svoje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *BRATR* – fonologická zmena od lexémy českého ZJ podľa obr. č. 13

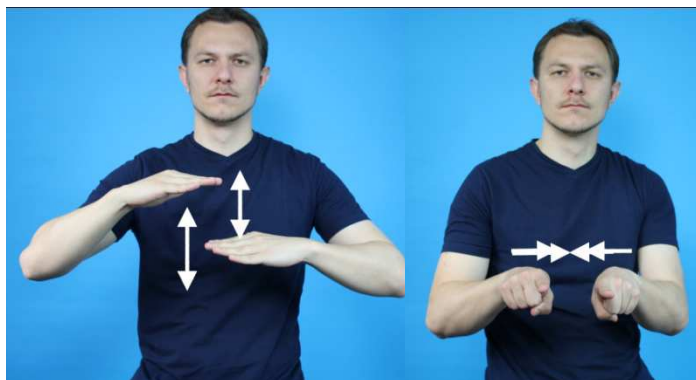
Obrázok č. 58: NEVLASTNÍ BRATR (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí informanti (po lexéme *NEVLASTNÍ* 1 informant použil najprv *KLUK*, potom *BRATR*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *NEVLASTNÍ* – naznačuje to, že to nie je moje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *BRATR* – znamená *STEJNĚ* v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

Obrázok č. 59: NEVLASTNÝ BRAT (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 7 slovenských informantov (po lexéme *NEVLASTNÝ* 1 informant použil najprv *CHLAP*, potom *BRAT*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÝ* – lexikálna extenzia od lexémy „vlastné ruky“; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *BRAT* – znamená *ROVNAKO* v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

Obrázok č. 60: NEVLASTNÝ BRAT (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** VLASTNÝ – lexikálna extenzia od lexémy „vlastné ruky“; k lexéme simultánne NE– – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; BRAT – znamená ROVNAKO v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

Komparácia lexémy NEVLASTNÍ BRATR/NEVLASTNÝ BRAT medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

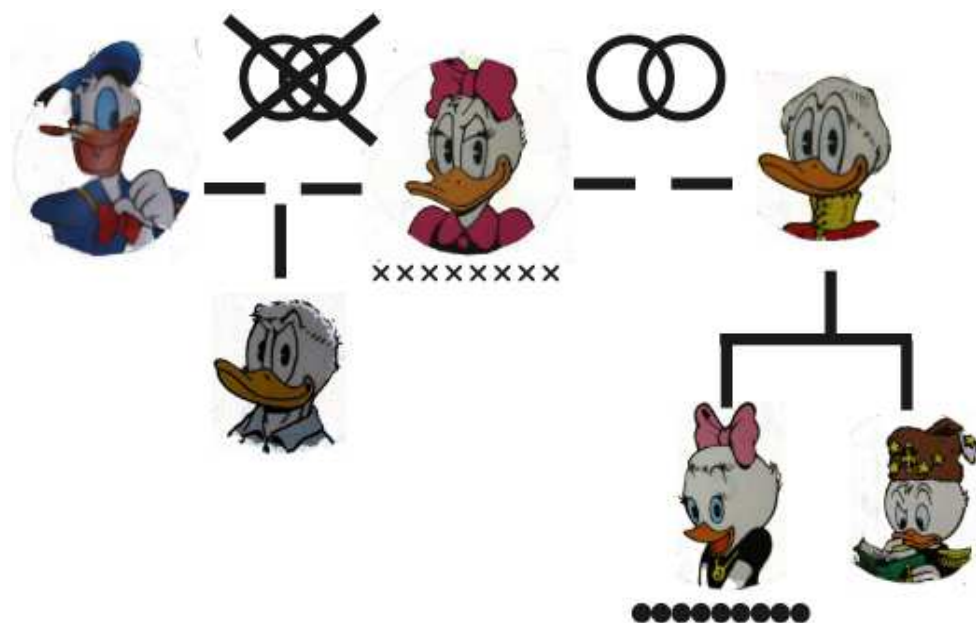
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 54 a lexémou SZJ obr. č. 59: **odlišnosť** (všetky parametre okrem miesta artikulácie druhej lexémy odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 54 a lexémou SZJ obr. č. 60: **odlišnosť** (všetky parametre okrem miesta artikulácie druhej lexémy odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 55 a lexémou SZJ obr. č. 59: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – všetky parametre zhodné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou MV obr. č. 55 a lexémou SZJ obr. č. 60: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie a pohyb zhodné, tvary rúk podobné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 56 a lexémou SZJ obr. č. 59: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – všetky parametre zhodné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 56 a lexémou SZJ obr. č. 60: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie a pohyb zhodné, tvary rúk podobné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 57 a lexémou SZJ obr. č. 59: **odlišnosť** (všetky parametre okrem miesta artikulácie druhej lexémy odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 57 a lexémou SZJ obr. č. 60: **odlišnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – tvary rúk a miesto artikulácie zhodné, pohyb odlišný),

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 58 a lexémou SZJ obr. č. 59: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie a pohyb rúk zhodné, tvary rúk podobné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 58 a lexémou SZJ obr. č. 60: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie a pohyb zhodné, tvary rúk podobné; záporné krútenie hlavou zhodné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *NEVLASTNÍ BRATR/NEVLASTNÝ BRAT* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 4 podobnosti a 4 odlišnosti. Pri komparácii lexém v moravskom variante českého ZJ a v slovenskom ZJ sme zistili 2 podobnosti.

Všetkých 7 lexém *NEVLASTNÍ BRATR/NEVLASTNÝ BRAT* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.12 *NEVLASTNÍ DCERA/NEVLASTNÁ DCÉRA*

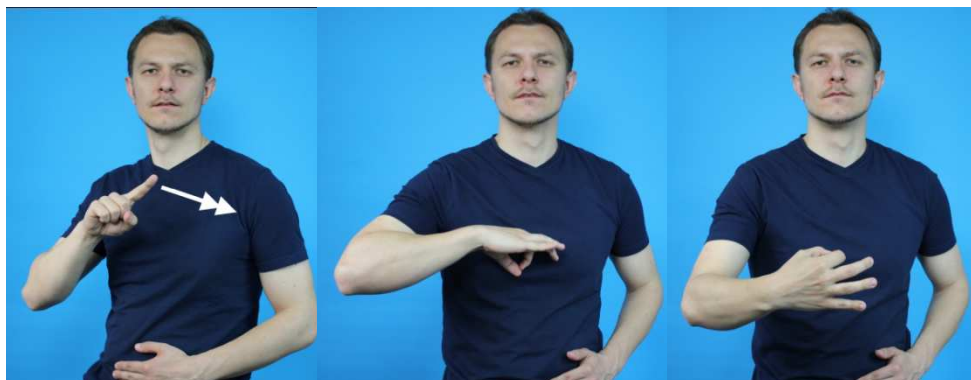
Obrázok č. 61: Ja vo vzťahu k nevlastnej dcére

- **elicitácia lexémy:** 10 českých a 11 slovenských informantov (3 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

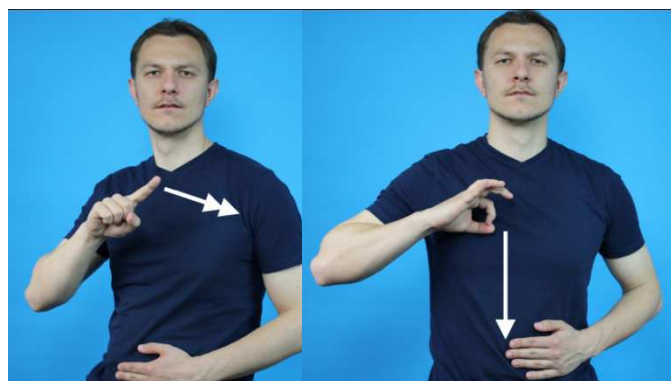
Obrázok č. 62: NEVLASTNÍ DCERA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 6 českých informantov (1 informant opakoval pohyb)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *NEVLASTNÍ* – naznačuje to, že to nie je moje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *DCERA* – fonologická zmena od lexémy *DCERA* podľa obr. č. 25 pre rozlíšenie od lexémy *SYN*

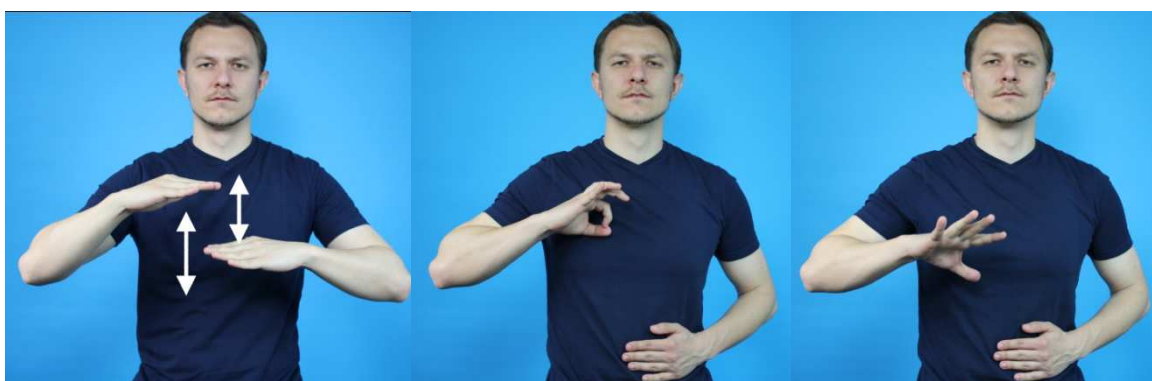
Obrázok č. 63: NEVLASTNÍ DCERA (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 3 moravskí informanti (1 informant opakoval pohyb) a 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÍ* – naznačuje to, že je svoje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *DCERA* – fonologická zmena od lexémy *DCERA* podľa obr. č. 25 pre rozlíšenie od lexémy *SYN*

Obrázok č. 64: NEVLASTNÍ DCERA (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant (po lexéme *NEVLASTNÍ* 1 informant použil najprv *ŽENA*, potom *DCERA*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÝ* – naznačuje to, že je svoje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *DCERA* – naznačuje to, že dieťa je srdcová záležitosť matky a zároveň to dieťa porodí

Obrázok č. 65: NEVLASTNÁ DCÉRA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 11 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÝ* – lexikálna extenzia od lexémy „vlastné ruky“; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *DCÉRA* – fonologická zmena od lexémy *DCÉRA* podľa obr. č. 27

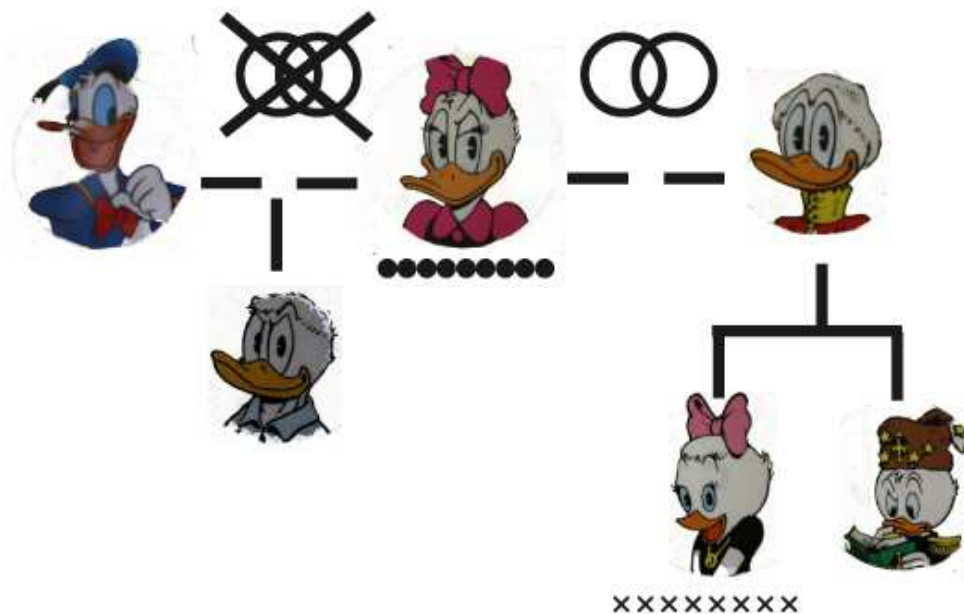
Komparácia lexémy *NEVLASTNÍ DCERA/NEVLASTNÁ DCÉRA* medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 62 a lexémou SZJ obr. č. 65: **odlišnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary ruky podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou MV obr. č. 63 a lexémou SZJ obr. č. 65: **odlišnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary ruky podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou MV obr. č. 64 a lexémou SZJ obr. č. 65: **odlišnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary a pohyb ruky podobné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *NEVLASTNÍ DCERA/NEVLASTNÁ DCÉRA* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 1 odlišnosť. Pri komparácii lexém v moravskom variante českého ZJ a v slovenskom ZJ sme zistili 2 odlišnosti.

Všetky 4 lexémy *NEVLASTNÍ DCERA/NEVLASTNÁ DCÉRA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.13 *NEVLASTNÍ MATKA/NEVLASTNÁ MATKA*

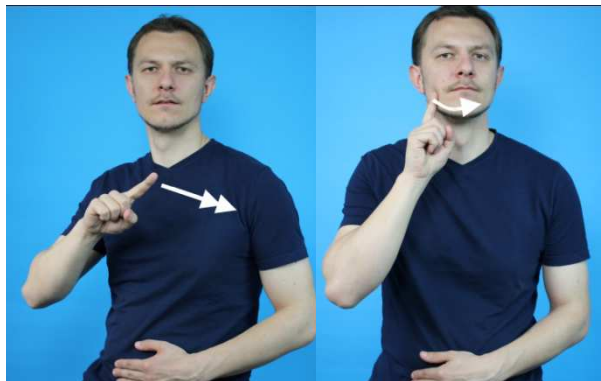
Obrázok č. 66: Ja vo vzťahu k nevlastnej matke

- **elicítacia lexémy:** 11 českých a 11 slovenských informantov (2 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

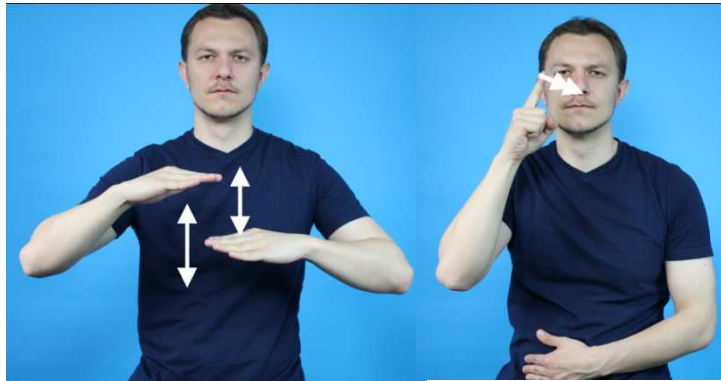
Obrázok č. 67: NEVLASTNÍ MATKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 6 českých informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *NEVLASTNÍ* – naznačuje to, že to nie je moje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *MATKA* – fonologická zmena od lexémy *MATKA* podľa obr. č. 42

Obrázok č. 68: NEVLASTNÍ MATKA (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 4 moravskí a 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÍ* – naznačuje to, že je svoje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *MATKA* – fonologická zmena od lexémy *MATKA* podľa obr. č. 42

Obrázok č. 69: NEVLASTNÁ MATKA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 11 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** VLASTNÝ – lexikálna extenzia od lexémy „vlastné ruky“; k lexéme simultánne NE- – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; MATKA – pôvodne bola asimilácia prezentácie hlások pomocou pomocných artikulačných znakov – M-M (MAMA), neskoršie ju ovplyvnila fonologická zmena. Pôvodne túto lexému ZJ používali nepočujúce deti v materských školách pre deti so sluchovým postihnutím, v ktorých používali aj pomocné artikulačné znaky. Úlohou detí bolo správne artikulovať slovo mama s pomocou pomocných artikulačných znakov. Potom sa táto lexéma ZJ preniesla z materskej do základnej školy, potom do komunit nepočujúcich už s fonologickou zmenou.

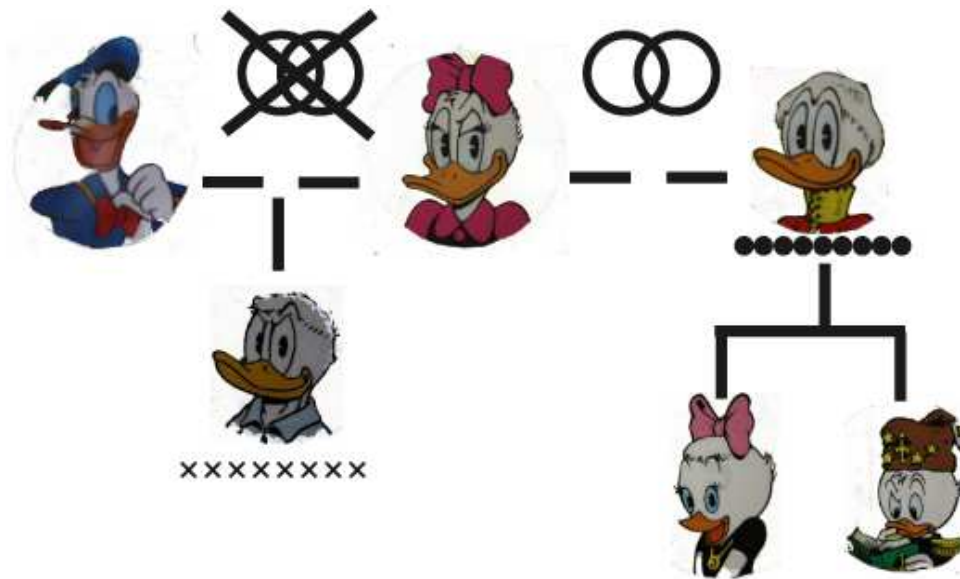
Komparácia lexémy NEVLASTNÍ MATKA/NEVLASTNÁ MATKA medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 67 a lexémou SZJ obr. č. 69: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné okrem tvarov ruky druhej lexémy združeného pomenovania),
- medzi lexémou MV obr. č. 68 a lexémou SZJ obr. č. 69: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné okrem tvarov ruky druhej lexémy združeného pomenovania).

Zhrnutie: Pri komparácii 2 lexém *NEVLASTNÍ MATKA/NEVLASTNÁ MATKA* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili, že sú navzájom odlišné. Pri komparácii 2 lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenským ZJ sme zistili, že sú navzájom odlišné.

Všetky 3 lexémy *NEVLASTNÍ MATKA/NEVLASTNÁ MATKA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.14 NEVLASTNÍ OTEC/NEVLASTNÝ OTEC

Obrázok č. 70: Ja vo vzťahu k nevlastnému otcovi

- **elicitácia lexémy:** 11 českých a 12 slovenských informantov (1 informant neprodukoval)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

Obrázok č. 71: NEVLASTNÍ OTEC (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 7 českých informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *NEVLASTNÍ* – naznačuje to, že to nie je moje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *OTEC* – naznačuje to, že otec je hlava rodiny

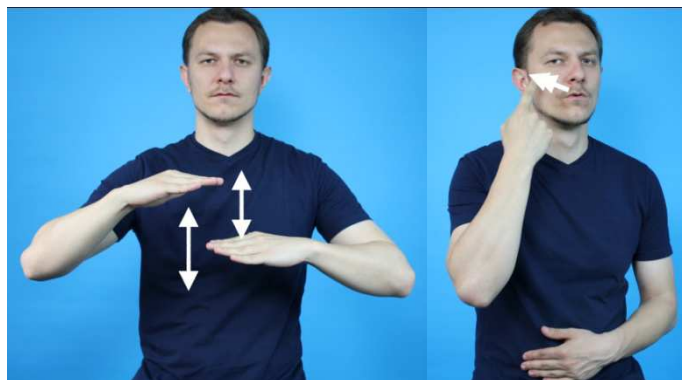
Obrázok č. 72: NEVLASTNÍ OTEC (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 3 moravskí a 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÍ* – naznačuje to, že je svoje, vlastné;
k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie;
OTEC – naznačuje to, že otec je hlava rodiny

Obrázok č. 73: NEVLASTNÍ OTEC (moravský variant)

- **elicitácia:** 1 moravský informant
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÍ* – naznačuje to, že je svoje, vlastné;
k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie;
OTEC – naznačuje krúživé fúzy

Obrázok č. 74: NEVLASTNÝ OTEC (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 12 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** VLASTNÝ – lexikálna extenzia od lexémy „vlastné ruky“; k lexéme simultánne NE- – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; OTEC – naznačuje fúzy

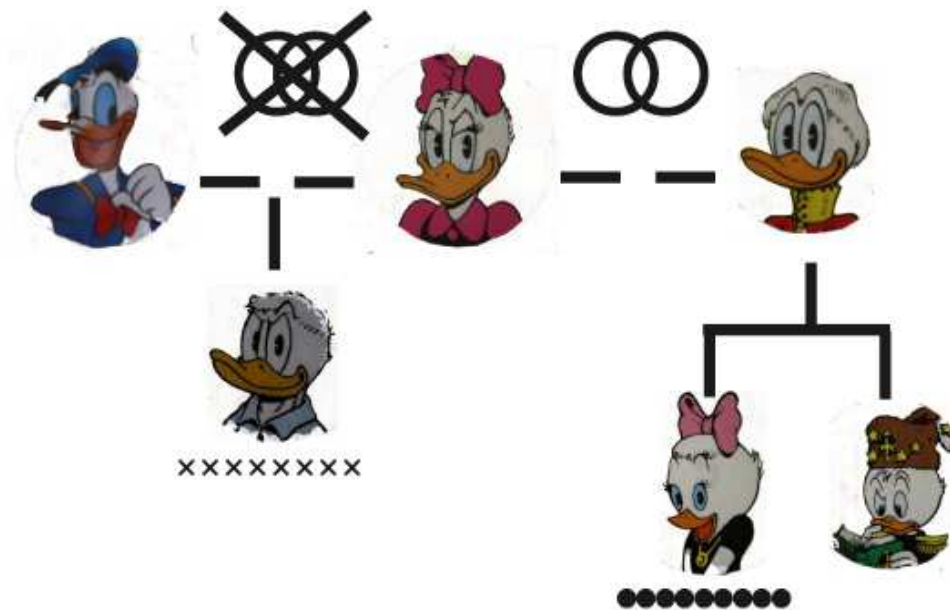
Komparácia lexémy NEVLASTNÍ OTEC/NEVLASTNÝ OTEC medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 71 a lexémou SZJ obr. č. 74: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 72 a lexémou SZJ obr. č. 74: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 73 a lexémou SZJ obr. č. 74: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné okrem miesta artikulácie druhej lexémy združeného pomenovania).

Zhrnutie: Pri komparácii 2 lexém *NEVLASTNÍ OTEC/NEVLASTNÝ OTEC* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili, že sú navzájom odlišné. Pri komparácii lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenským ZJ sme zistili 2 odlišnosti.

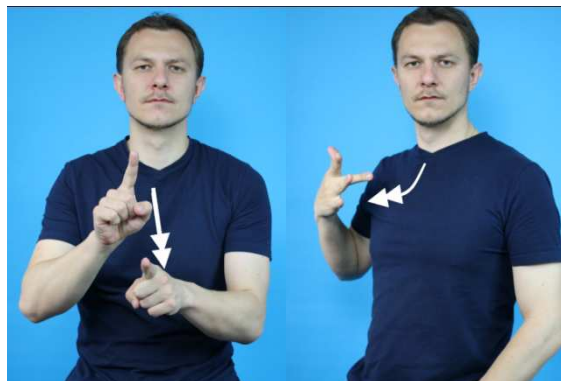
Všetky 4 lexémy *NEVLASTNÍ OTEC/NEVLASTNÝ OTEC* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.15 NEVLASTNÍ SESTRA/NEVLASTNÁ SESTRA

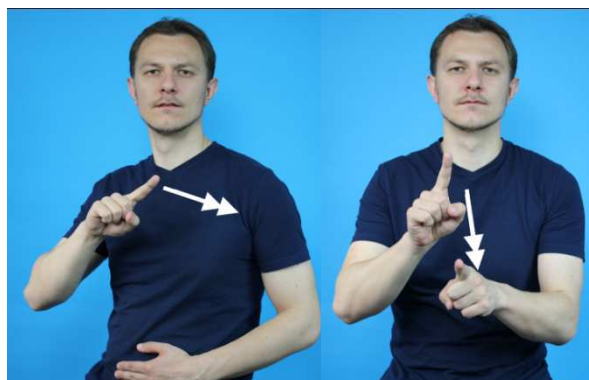
Obrázok č. 75: Ja vo vzťahu k nevlastnej sestre

- **elicitácia lexémy:** 11 českých a 10 slovenských informantov (3 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

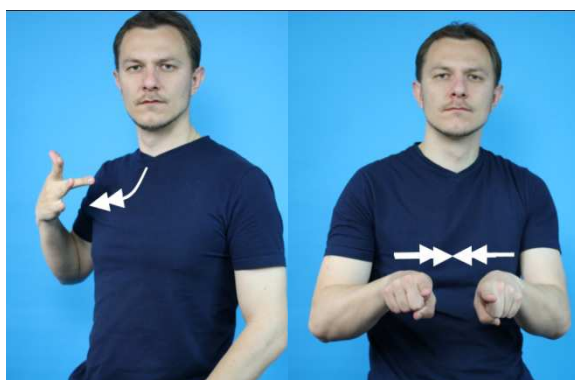
Obrázok č. 76: NEVLASTNÍ SESTRA (SESTRA + NEVLASTNÍ) (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 českí informanti (1 informant použil najprv *NEVLASTNÍ*, potom *SESTRA*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *NEVLASTNÍ* – naznačuje to, že to nie je moje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *SESTRA* – obr. č. 158

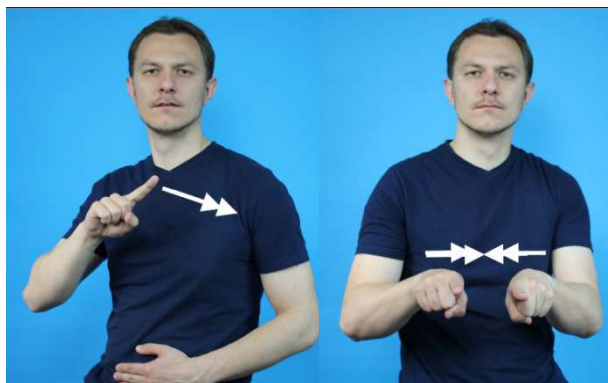
Obrázok č. 77: NEVLASTNÍ SESTRA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant (po lexéme *NEVLASTNÍ* tento informant použil *ŽENA*, potom *SESTRA*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÍ* – naznačuje to, že je svoje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *SESTRA* – obr. č. 158

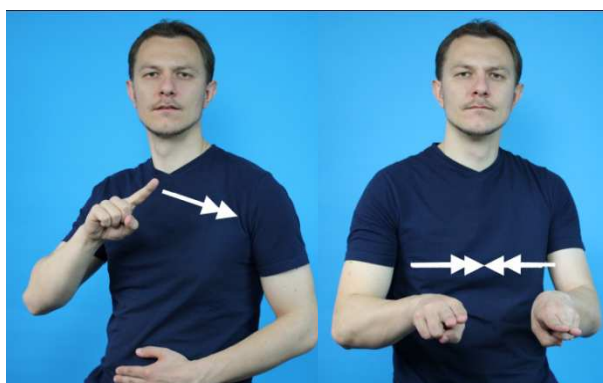
Obrázok č. 78: NEVLASTNÍ SESTRA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 českí informanti (po lexéme *NEVLASTNÍ* 3 informanti použili *ŽENA*, potom *SESTRA*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *NEVLASTNÍ* – naznačuje to, že to nie je moje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *SESTRA* – znamená *STEJNĚ* v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

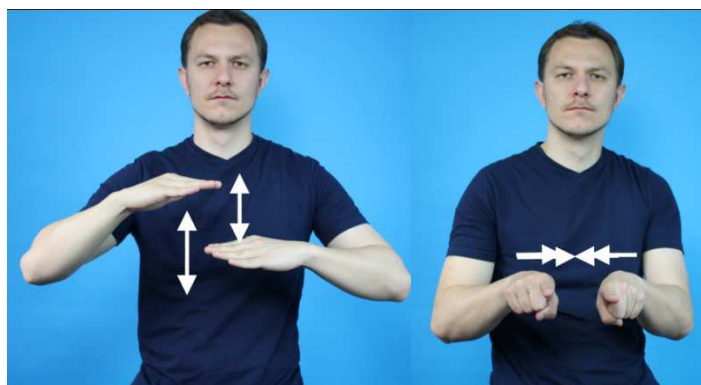
Obrázok č. 79: NEVLASTNÍ SESTRA (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÍ* – naznačuje to, že je svoje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *SESTRA* – znamená *STEJNĚ* v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

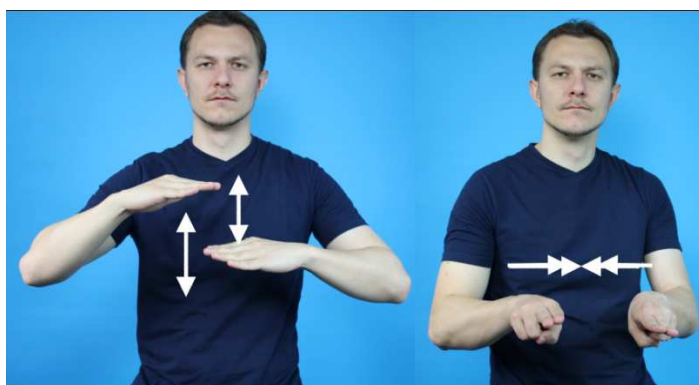
Obrázok č. 80: NEVLASTNÍ SESTRA (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÍ* – naznačuje to, že je svoje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *SESTRA* – znamená *STEJNĚ* v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

Obrázok č. 81: NEVLASTNÁ SESTRA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 6 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** VLASTNÝ – lexikálna extenzia od lexémy „vlastné ruky“; k lexéme simultánne NE- – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; SESTRA – znamená ROVNAKO v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

Obrázok č. 82: NEVLASTNÁ SESTRA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 slovenskí informanti (po lexéme NEVLASTNÁ 1 informant použil najprv DIEVČA, potom SESTRA)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** VLASTNÝ – lexikálna extenzia od lexémy „vlastné ruky“; k lexéme simultánne NE- – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; SESTRA – znamená ROVNAKO v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

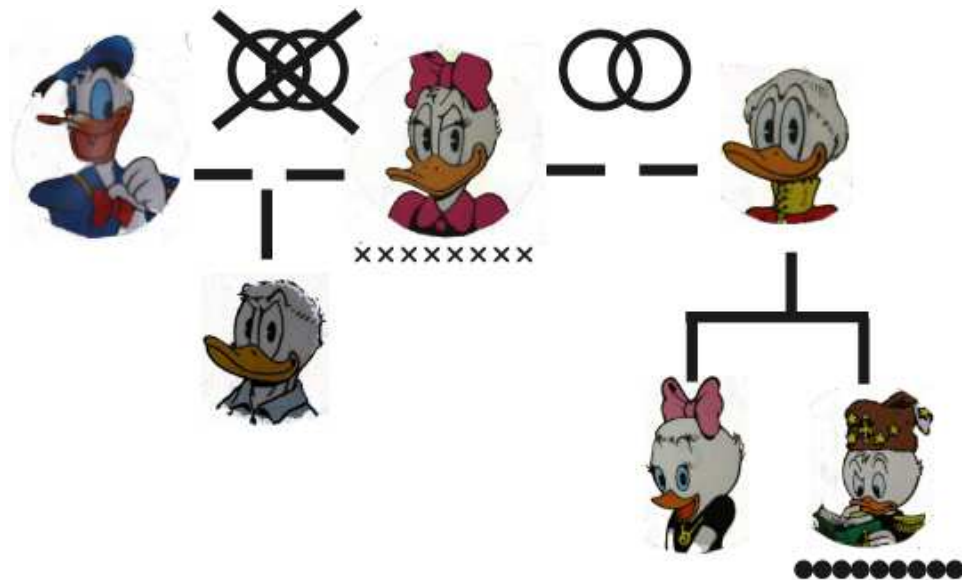
Komparácia lexémy NEVLASTNÍ SESTRA/NEVLASTNÁ SESTRA medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 76 a lexémou SZJ obr. č. 81: **odlišnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – tvary rúk a miesto artikulácie zhodné, pohyb odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 76 a lexémou SZJ obr. č. 82: **odlišnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary a pohyb rúk odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 77 a lexémou SZJ obr. č. 81: **odlišnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – tvary rúk a miesto artikulácie zhodné, pohyb odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 77 a lexémou SZJ obr. č. 82: **odlišnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary a pohyb rúk pohyb odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 78 a lexémou SZJ obr. č. 81: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – všetky parametre zhodné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 78 a lexémou SZJ obr. č. 82: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie a pohyb rúk zhodný, tvary rúk podobné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou MV obr. č. 79 a lexémou SZJ obr. č. 81: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – všetky parametre zhodné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou MV obr. č. 79 a lexémou SZJ obr. č. 82: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie a pohyb rúk zhodný, tvary rúk podobné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou MV obr. č. 80 a lexémou SZJ obr. č. 81: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie a pohyb rúk zhodný, tvary rúk podobné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou MV obr. č. 80 a lexémou SZJ obr. č. 82: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – všetky parametre zhodné; záporné krútenie hlavou zhodné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *NEVLASTNÍ SESTRA/NEVLASTNÁ SESTRA* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 4 odlišnosti a 2 podobnosti a medzi moravskými variantmi ČZJ a slovenským ZJ 4 podobnosti.

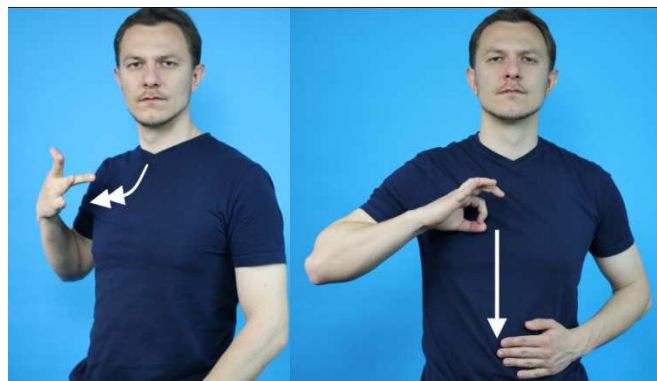
Všetkých 7 lexém *NEVLASTNÍ SESTRA/NEVLASTNÁ SESTRA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.16 NEVLASTNÍ SYN/NEVLASTNÝ SYN

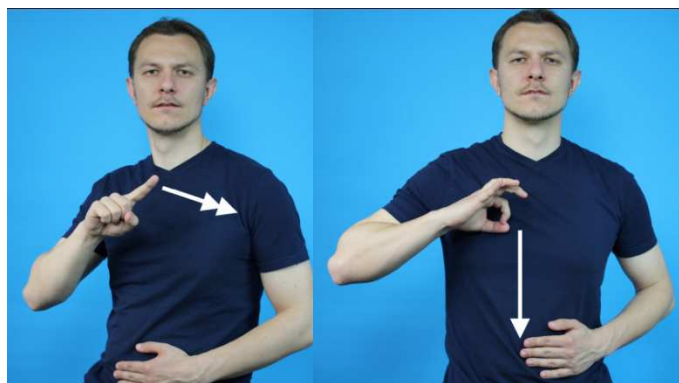
Obrázok č. 83: Ja vo vzťahu k nevlastnému synovi

- **elicitácia lexémy:** 10 českých a 11 slovenských informantov (3 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

Obrázok č. 84: NEVLASTNÍ SYN (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 6 českých informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *NEVLASTNÍ* – naznačuje sa tým, že to nie je moje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava – nie; *SYN* – naznačuje to, že dieťa je srdcová záležitosť matky a zároveň to dieťa porodí

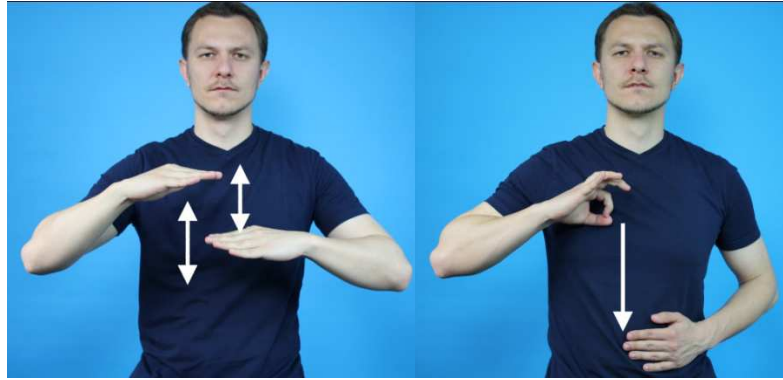
Obrázok č. 85: NEVLASTNÍ SYN (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 4 moravskí a 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÍ* – naznačuje to, že je svoje, vlastné; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava nie; *SYN* – naznačuje to, že dieťa je srdcová záležitosť matky a zároveň to dieťa porodí

Obrázok č. 86: NEVLASTNÝ SYN (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 8 slovenských informantov (po lexéme NEVLASTNÝ 1 informant použil najprv *CHLAPEC*, potom *SYN*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *VLASTNÝ* – lexikálna extenzia od lexémy „vlastné ruky“; k lexéme simultánne *NE-* – opakované krútenie hlavou zľava doprava nie; *SYN* – fonologická zmena od lexémy slovenského ZJ podľa obr. č. 190

Obrázok č. 87: NEVLASTNÝ SYN (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** VLASTNÝ – lexikálna extenzia od lexémy „vlastné ruky“; k lexéme simultánne NE– – opakované krútenie hlavou zľava doprava; SYN – naznačuje to, že dieťa je srdcová záležitosť matky a zároveň to dieťa porodí

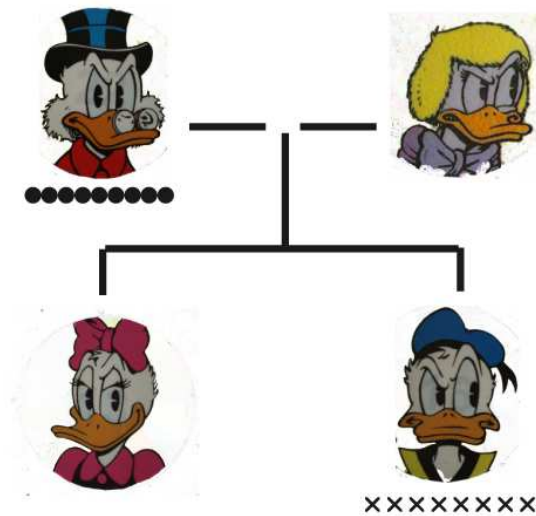
Komparácia lexémy NEVLASTNÍ SYN/NEVLASTNÝ SYN medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 84 a lexémou SZJ obr. č. 86: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné; záporné krútenie hlavou zhodné)
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 84 a lexémou SZJ obr. č. 87: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – všetky parametre zhodné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou MV obr. č. 85 a lexémou SZJ obr. č. 86: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné; záporné krútenie hlavou zhodné),
- medzi lexémou MV obr. č. 85 a lexémou SZJ obr. č. 87: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre odlišné, druhá lexéma – všetky parametre zhodné; záporné krútenie hlavou zhodné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém NEVLASTNÍ SYN/NEVLASTNÝ SYN medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 2 podobnosti. Pri komparácii lexém v moravskom variante českého ZJ a v slovenskom ZJ sme zistili 2 podobnosti.

Všetky 4 lexémy NEVLASTNÍ SYN/NEVLASTNÝ SYN sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.17 OTEC/OTEC

Obrázok č. 88: Ja vo vzťahu k otcovi

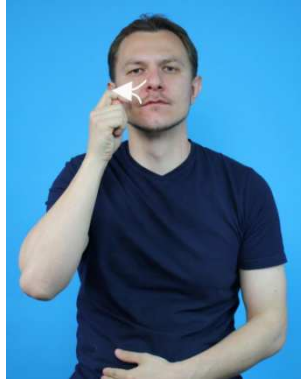
- **elicitácia lexémy:** 11 českých a 11 slovenských informantov (2 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** 7 českých a 8 slovenských slovníkov

Obrázok č. 89: OTEC (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 11 českých informantov
- **excerpcia lexémy:** 7
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje to, že otec je hlava rodiny

V jednom slovníku *Všeobecný slovník českého znakového jazyka O–Ž* (Potměšil a kol., 2005) je zobrazená ďalšia lexéma *OTEC* podľa geografického územia Brna, ktorá sa neobjavila u moravských informantov (viď obr. č. 90).

Obrázok č. 90: OTEC (moravský variant)

Obrázok č. 91: OTEC (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 11 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 11
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje fúzy

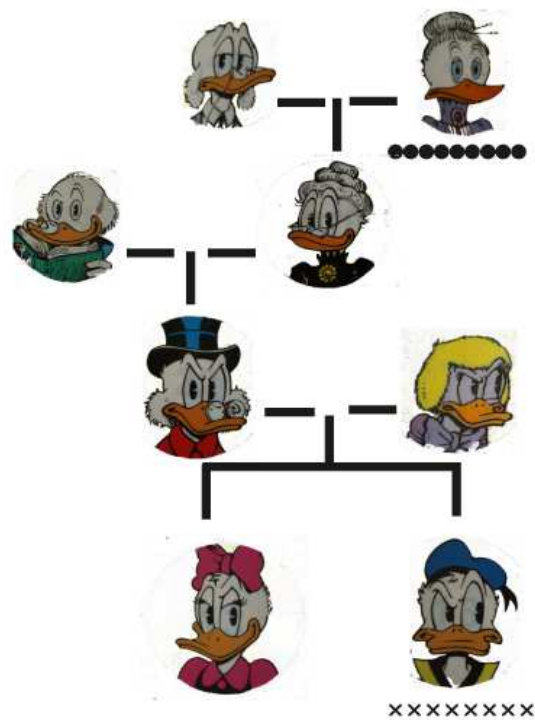
Komparácia lexémy OTEC/OTEC medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 89 a lexémou SZJ obr. č. 91: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii 2 lexém OTEC/OTEC medzi českým a slovenským ZJ sme zistili, že sú odlišné.

Obidve lexémy OTEC/OTEC sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.18 PRABABIČKA/PRABABKA

Obrázok č. 92: Ja vo vzťahu k prababke

- **elicitácia lexémy:** 10 a 11 slovenských informantov (3 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

Obrázok č. 93: PRABABIČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – tieto osoby boli dávnejšie, skôr narodené; *BABIČKA* – naznačuje šatku a uzol pod bradou

Obrázok č. 94: PRABABIČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – tieto osoby boli dávnejšie, skôr narodené; *BABIČKA* – naznačuje uzol šatky pod bradou

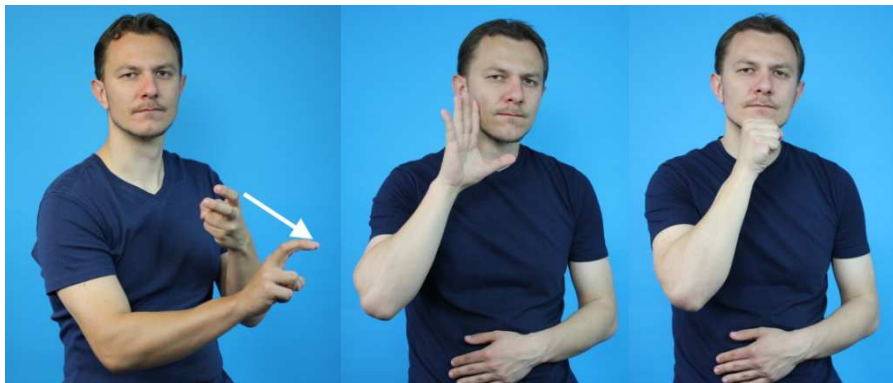
Obrázok č. 95: PRABABIČKA (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRABABIČKA* – naznačuje uzol šatky pod bradou, lexikálna extenzia od lexémy *BABIČKA* podľa obr. č. 5

Obrázok č. 96: PRABABIČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – inicializácia začiatočného písmena dvojručnej prstovej abecedy; *BABIČKA* – naznačuje šatku a uzol pod bradou

Obrázok č. 97: PRABABIČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho; *BABIČKA* – naznačuje šatku a uzol pod bradou

Obrázok č. 98: PRABABIČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho; *BABIČKA* – naznačuje šatku a uzol pod bradou

Obrázok č. 99: PRABABIČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho; *BABIČKA* – naznačuje šatku a uzol pod bradou

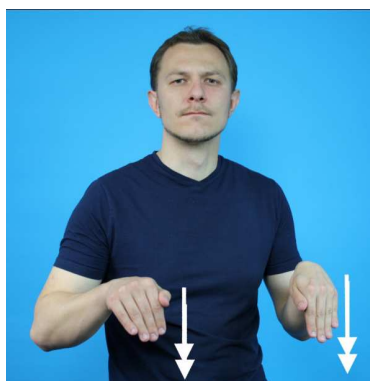

Obrázok č. 100: PRABABIČKA (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho, *BABIČKA* – naznačuje šatku a uzol pod bradou

Jeden český informant vydaktyloval pomocou dvojručnej prstovej abecedy *PRA* a k nemu pridal *BABIČKA* podľa obrázka č. 5:

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – lexéma ovplyvnená českým jazykom – daktylovanie dvojručnej prstovej abecedy, *BABIČKA* – naznačuje šatku a uzol pod bradou

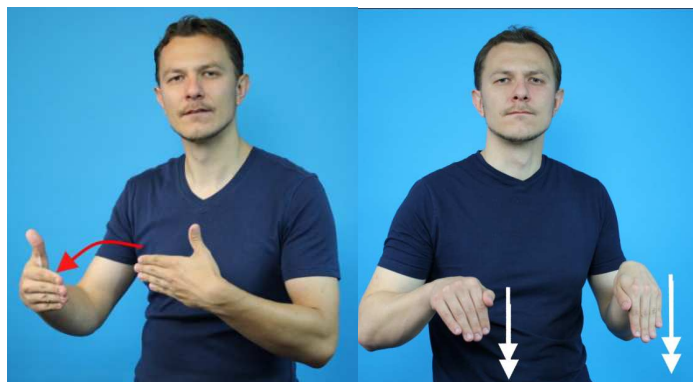
Obrázok č. 101: PRABABKA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *BABKA* podľa obr. č. 6

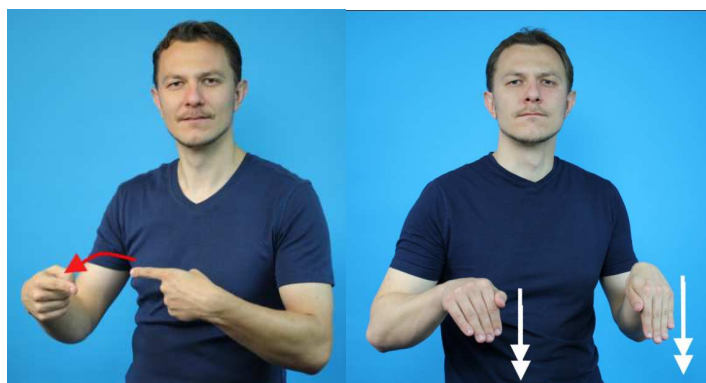
Obrázok č. 102: PRABABKA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy BABKA podľa obr. č. 7

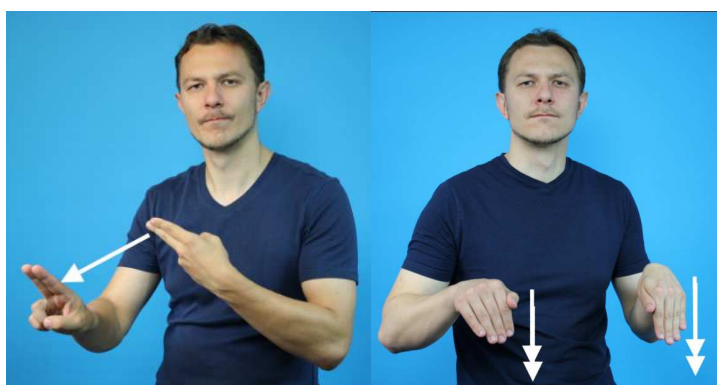
Obrázok č. 103: PRABABKA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; BABKA – lexikálna extenzia od lexémy BABKA podľa obr. č. 6

Obrázok č. 104: PRABABKA (slovenský ZJ)

- **elicítacia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; BABKA – lexikálna extenzia od lexémy BABKA podľa obr. č. 6

Obrázok č. 105: PRABABKA (slovenský ZJ)

- **elicítacia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; BABKA – lexikálna extenzia od lexémy BABKA podľa obr. č. 6

Jeden slovenský informant použil pri lexéme PRA – inicializáciu prstovej abecedy R a k nej BABKA podľa obrázka č. 6:

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – lexéma ovplyvnená slovenským jazykom – inicializácia prstovej abecedy R – lusknutie; BABKA – lexikálna extenzia od lexémy BABKA podľa obr. č. 6

Komparácia lexémy PRABABIČKA/PRABABKA medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

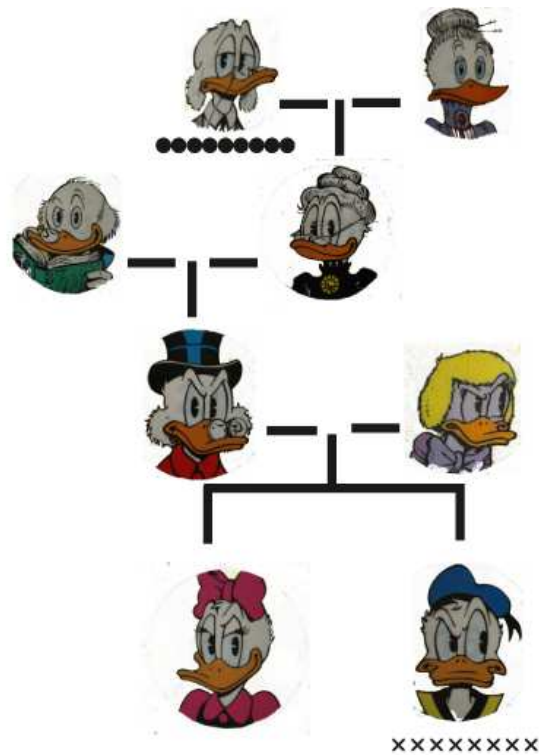
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 93 a lexémou SZJ obr. č. 101: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 93 a lexémou SZJ obr. č. 102: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 93 a lexémou SZJ obr. č. 103: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 93 a lexémou SZJ obr. č. 104: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 93 a lexémou SZJ obr. č. 105: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 93 a lexémou SZJ (R+BABKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 94 a lexémou SZJ obr. č. 101: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 94 a lexémou SZJ obr. č. 102: **podobnosť** (jedna zložka lexémy ČZJ je zhodná s druhou lexémou SZJ),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 94 a lexémou SZJ obr. č. 103: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 94 a lexémou SZJ obr. č. 104: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 94 a lexémou SZJ obr. č. 105: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 94 a lexémou SZJ (R+BABKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 95 a lexémou SZJ obr. č. 101: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 95 a lexémou SZJ obr. č. 102: **zhodnosť** (miesto artikulácie a tvary ruky zhodné, pohyb podobný),
- medzi lexémou MV obr. č. 95 a lexémou SZJ obr. č. 103: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 95 a lexémou SZJ obr. č. 104: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 95 a lexémou SZJ obr. č. 105: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 95 a lexémou SZJ (R+BABKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 96 a lexémou SZJ obr. č. 101: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 96 a lexémou SZJ obr. č. 102: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 96 a lexémou SZJ obr. č. 103: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 96 a lexémou SZJ obr. č. 104: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 96 a lexémou SZJ obr. č. 105: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 96 a lexémou SZJ (R+BABKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 97 a lexémou SZJ obr. č. 101: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 97 a lexémou SZJ obr. č. 102: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 97 a lexémou SZJ obr. č. 103: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 97 a lexémou SZJ obr. č. 104: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 97 a lexémou SZJ obr. č. 105: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 97 a lexémou SZJ (R+BABKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 98 a lexémou SZJ obr. č. 101: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 98 a lexémou SZJ obr. č. 102: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 98 a lexémou SZJ obr. č. 103: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 98 a lexémou SZJ obr. č. 104: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 98 a lexémou SZJ obr. č. 105: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 98 a lexémou SZJ (R+BABKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 99 a lexémou SZJ obr. č. 101: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 99 a lexémou SZJ obr. č. 102: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 99 a lexémou SZJ obr. č. 103: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 99 a lexémou SZJ obr. č. 104: **podobnosť** (jedna zložka lexémy ČZJ je zhodná s druhou lexémou SZJ),

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 99 a lexémou SZJ obr. č. 105: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 99 a lexémou SZJ (R+BABKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 100 a lexémou SZJ obr. č. 101: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 100 a lexémou SZJ obr. č. 102: **podobnosť** (jedna zložka lexémy MV je zhodná s druhou lexémou SZJ),
- medzi lexémou MV obr. č. 100 a lexémou SZJ obr. č. 103: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 100 a lexémou SZJ obr. č. 104: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 100 a lexémou SZJ obr. č. 105: **podobnosť** (jedna zložka lexémy MV je zhodná s jednou zložkou lexémy SZJ),
- medzi lexémou MV obr. č. 100 a lexémou SZJ (R+BABKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ (P-R-A+BABIČKA) a lexémou SZJ obr. č. 101: **odlišnosť**
- medzi lexémou ČZJ (P-R-A+BABIČKA) a lexémou SZJ obr. č. 102: **podobnosť** (jedna zložka lexémy MV je zhodná s druhou lexémou SZJ),
- medzi lexémou ČZJ (P-R-A+BABIČKA) a lexémou SZJ obr. č. 103: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ (P-R-A+BABIČKA) a lexémou SZJ obr. č. 104: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ (P-R-A+BABIČKA) a lexémou SZJ obr. č. 105: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ (P-R-A+BABIČKA) a lexémou SZJ (R+BABKA): **odlišnosť**.

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *PRABABIČKA*/*PRABABKA* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 38 odlišností a 3 podobnosti. Pri komparácii lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenským ZJ sme zistili 9 odlišností, 2 podobnosti a 1 zhodnosť.

Všetkých 15 lexém *PRABABIČKA*/*PRABABKA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.19 PRADĚDEČEK/PRADEDO

Obrázok č. 106: Ja vo vzťahu k pradedovi

- **elicitácia lexémy:** 10 českých a 11 slovenských informantov (3 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

Obrázok č. 107: PRADĚDEČEK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ

- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – tieto osoby boli dávnejšie, skôr narodené;
DĚDEČEK – naznačuje chlapa ako otca rodiny s bradou

Obrázok č. 108: PRADĚDEČEK (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – tieto osoby boli dávnejšie, skôr narodené;
DĚDEČEK – naznačuje bradu

Obrázok č. 109: PRADĚDEČEK (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 2 moravskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *DĚDEČEK* podľa obr. č. 31

Obrázok č. 110: PRADĚDEČEK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – inicializácia začiatočného písmena dvojručnej prstovej abecedy; *DĚDEČEK* – naznačuje chlapa ako otca rodiny s bradou

Obrázok č. 111: PRADĚDEČEK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho; *DĚDEČEK* – naznačuje chlapa ako otca rodiny s bradou

Obrázok č. 112: PRADĚDEČEK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho; *DĚDEČEK* – fonologická zmena od lexémy *DĚDEČEK* podľa obr. č. 30

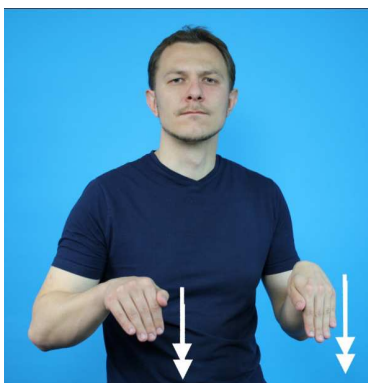
Obrázok č. 113: PRADĚDEČEK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho; *DĚDEČEK* – naznačuje chlapa ako otca rodiny s bradou

Obrázok č. 114: PRADĚDEČEK (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho, *DĚDEČEK* – naznačuje bradu

Obrázok č. 115: PRADEDO (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy DEDO podľa obr. č. 33

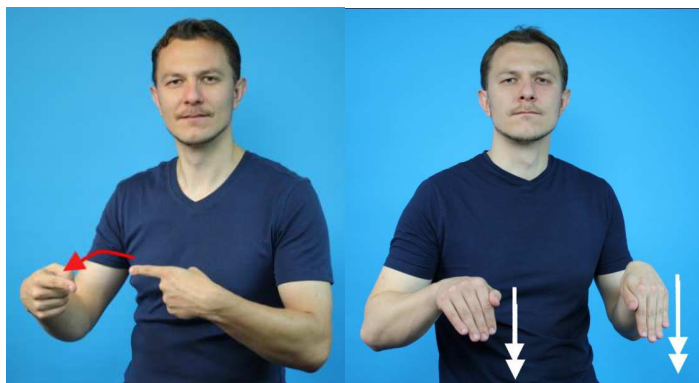
Obrázok č. 116: PRADEDO (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy DEDO podľa obr. č. 32

Obrázok č. 117: PRADEDO (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; DEDO – lexikálna extenzia od lexémy BABKA podľa obr. č. 6

Obrázok č. 118: PRADEDO (slovenský ZJ)

- **elicitácia:** 1 slovenský informant
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; DEDO – lexikálna extenzia od lexémy BABKA podľa obr. č. 6

Obrázok č. 119: PRADEDO (slovenský ZJ)

- **elicitácia:** 1 slovenský informant
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; DEDO – naznačuje dedinského muža sediaceho na lavici, ktorý opiera bradu o palicu

Dvaja slovenskí informanti použili pri lexéme PRA – inicializáciu prstovej abecedy R a k nej DEDO podľa obr. č. 33:

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – lexéma ovplyvnená slovenským jazykom – inicializácia prstovej abecedy R; DEDO – lexikálna extenzia od lexémy BABKA podľa obr. č. 6

Komparácia lexémy PRADĚDEČEK/PRADEDO medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

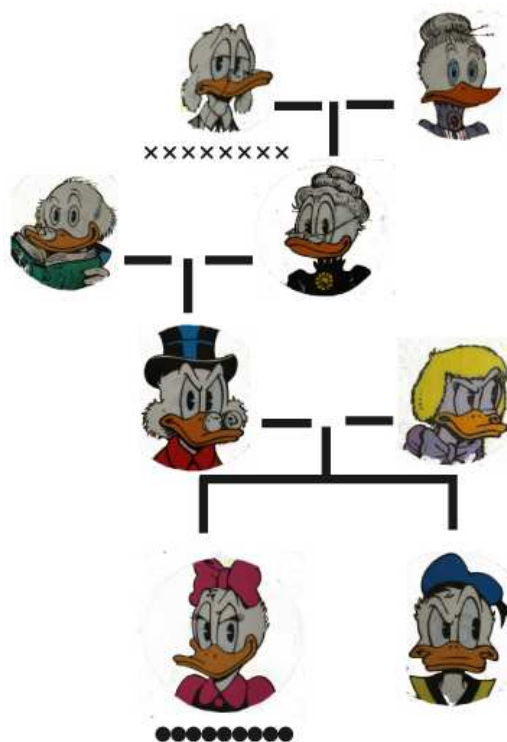
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 107 a lexémou SZJ obr. č. 115: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 107 a lexémou SZJ obr. č. 116: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 107 a lexémou SZJ obr. č. 117: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 107 a lexémou SZJ obr. č. 118: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 107 a lexémou SZJ obr. č. 119: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 107 a lexémou SZJ (R+DEDO): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 108 a lexémou SZJ obr. č. 115: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 108 a lexémou SZJ obr. č. 116: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 108 a lexémou SZJ obr. č. 117: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 108 a lexémou SZJ obr. č. 118: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 108 a lexémou SZJ obr. č. 119: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 108 a lexémou (R+DEDO): **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 109 a lexémou SZJ obr. č. 115: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 109 a lexémou SZJ obr. č. 116: **podobnosť**
(miesto artikulácie zhodné, tvary ruky podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou MV obr. č. 109 a lexémou SZJ obr. č. 117: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 109 a lexémou SZJ obr. č. 118: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 109 a lexémou SZJ obr. č. 119: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 109 a lexémou SZJ (R+DEDO): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 110 a lexémou SZJ obr. č. 115: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 110 a lexémou SZJ obr. č. 116: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 110 a lexémou SZJ obr. č. 117: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 110 a lexémou SZJ obr. č. 118: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 110 a lexémou SZJ obr. č. 119: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 110 a lexémou SZJ (R+DEDO): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 111 a lexémou SZJ obr. č. 115: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 111 a lexémou SZJ obr. č. 116: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 111 a lexémou SZJ obr. č. 117: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 111 a lexémou SZJ obr. č. 118: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 111 a lexémou SZJ obr. č. 119: **podobnosť**
(združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky veľmi podobné, druhá lexéma – tvary ruky, miesto artikulácie podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 111 a lexémou SZJ (R+DEDO): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 112 a lexémou SZJ obr. č. 115: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 112 a lexémou SZJ obr. č. 116: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 112 a lexémou SZJ obr. č. 117: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 112 a lexémou SZJ obr. č. 118: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 112 a lexémou SZJ obr. č. 119: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 112 a lexémou SZJ (R+DEDO): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 113 a lexémou SZJ obr. č. 115: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 113 a lexémou SZJ obr. č. 116: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 113 a lexémou SZJ obr. č. 117: **odlišnosť**,

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 113 a lexémou SZJ obr. č. 118: **podobnosť** (jedna zložka lexémy MV je zhodná s jednou zložkou lexémy SZJ),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 113 a lexémou SZJ obr. č. 119: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 113 a lexémou SZJ (R+DEDO): **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 114 a lexémou SZJ obr. č. 115: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 114 a lexémou SZJ obr. č. 116: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 114 a lexémou SZJ obr. č. 117: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 114 a lexémou SZJ obr. č. 118: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 114 a lexémou SZJ obr. č. 119: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné, druhá lexéma – tvary ruky a miesto artikulácie podobné, pohyb ruky odlišný).
- medzi lexémou MV obr. č. 114 a lexémou SZJ (R+DEDO): **odlišnosť**.

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *PRADĚDEČEK/PRADEDO* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 34 odlišností a 2 podobnosti. Pri komparácii lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenským ZJ sme zistili 10 odlišností a 2 podobnosti.

Všetkých 14 lexém *PRADĚDEČEK/PRADEDO* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.20 PRAVNUČKA/PRAVNUČKA

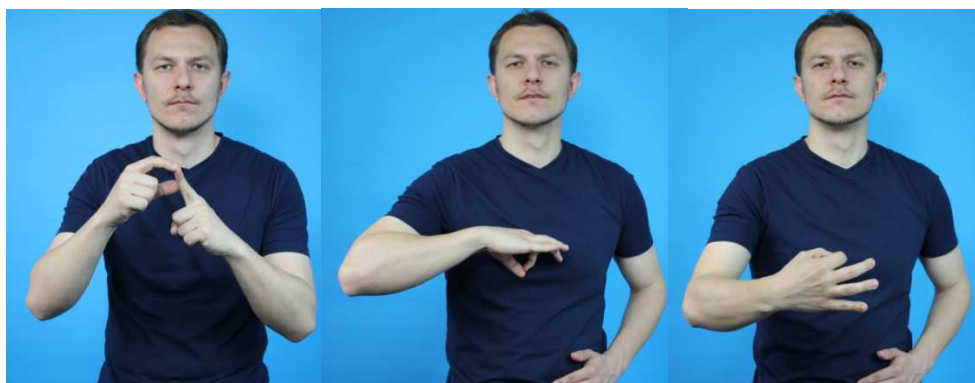
Obrázok č. 120: Ja vo vzťahu k pravnučke

- **elicitácia lexémy:** 10 českých a 11 slovenských informantov (3 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

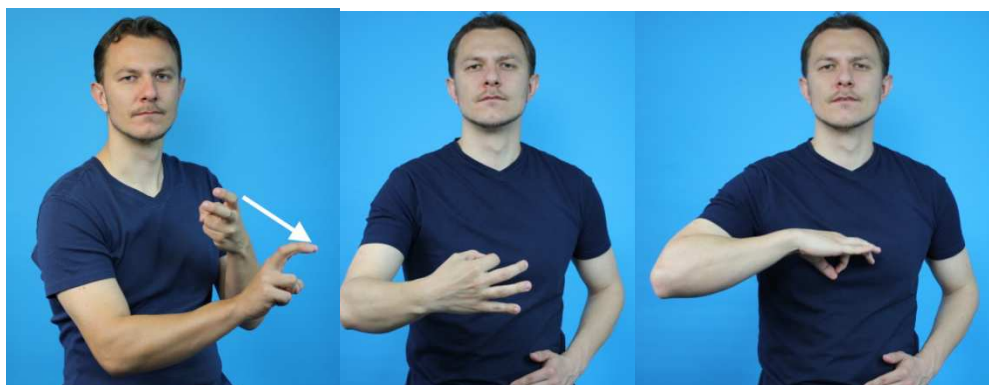
Obrázok č. 121: PRAVNUČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – tieto osoby boli dávnejšie, skôr narodené; *VNUČKA* – obr. č. 233

Obrázok č. 122: PRAVNUČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – inicializovaná lexéma so začiatočným písmenom dvojručnej prstovej abecedy P; *VNUČKA* – obr. č. 233

Obrázok č. 123: PRAVNUČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho; *VNUČKA* – obr. č. 233

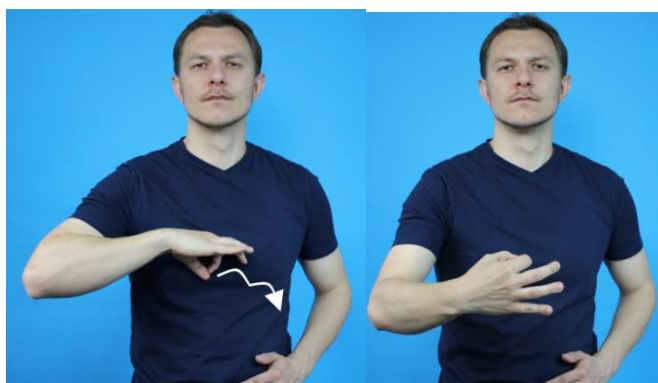
Obrázok č. 124: PRAVNUČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho; *VNUČKA* – inicializovaná lexéma so začiatočným písmenom prstovej abecedy V

Obrázok č. 125: PRAVNUČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; VNUČKA – obr. č. 233

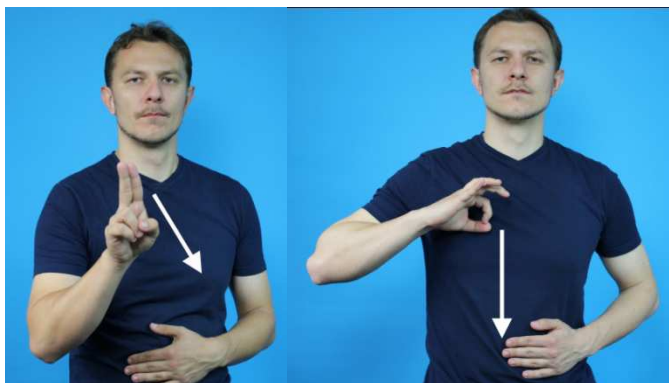
Obrázok č. 126: PRAVNUČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy DCERA (viď obr. č. 25) a k nej pridanie opakovaného pohybu ruky smerom von, čiže ako dcéra tretej generácie

Obrázok č. 127: PRAVNUČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRAVNUČKA* – inicializácia lexémy so začiatočným písmenom dvojručnej prstovej abecedy P

Obrázok č. 128: PRAVNUČKA (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho; *VNUČKA* – obr. č. 234

Jeden moravský informant použil pri lexéme pra – P–A – inicializáciu dvojručnej prstovej abecedy P a inicializáciu jednoručnej prstovej abecedy A a k nej VNUČKA – obr. č. 233:

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – lexéma ovplyvnená českým jazykom – P–A – inicializáciu dvojručnej prstovej abecedy P a inicializáciu jednoručnej prstovej abecedy A; VNUČKA – obr. č. 233

Obrázok č. 129: PRAVNUČKA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 7 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy VNUČKA – obr. č. 236

Obrázok č. 130: PRAVNUČKA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; VNUČKA – lexikálna extenzia od lexémy VNUČKA podľa obr. č. 236

Obrázok č. 131: PRAVNUČKA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; VNUČKA – lexikálna extenzia od lexémy VNUČKA podľa obr. č. 236

Obrázok č. 132: PRAVNUČKA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; VNUČKA – lexikálna extenzia od lexémy VNUČKA podľa obr. č. 236

Jeden slovenský informant použil pri lexéme PRA – inicializáciu prstovej abecedy R (lexéma ovplyvnená slovenským jazykom) a k nej VNUČKA podľa obr. č. 209:

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – lexéma ovplyvnená slovenským jazykom – inicializácia prstovej abecedy R; VNUČKA podľa obr. č. 36

Komparácia lexémy PRAVNUČKA/PRAVNUČKA medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 121 a lexémou SZJ obr. č. 129: **odlišnosť,**

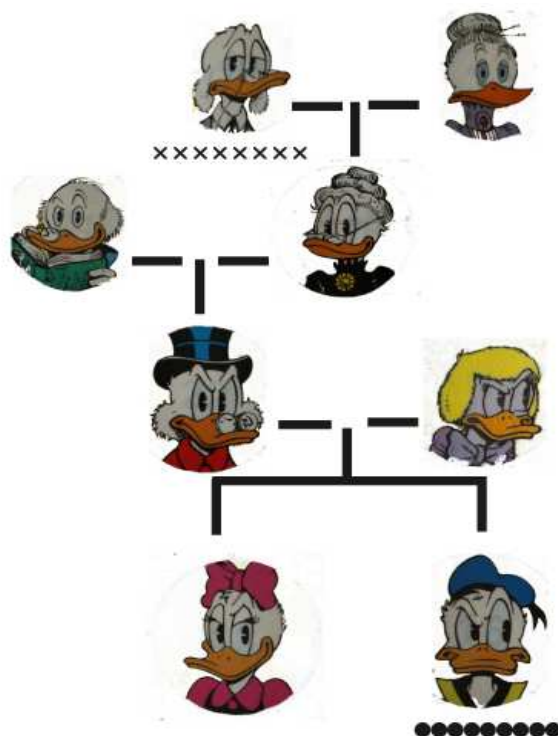
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 121 a lexémou SZJ obr. č. 130: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 121 a lexémou SZJ obr. č. 131: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 121 a lexémou SZJ obr. č. 132: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 121 a lexémou SZJ (R+VNUČKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 122 a lexémou SZJ obr. č. 129: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 122 a lexémou SZJ obr. č. 130: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 122 a lexémou SZJ obr. č. 131: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 122 a lexémou SZJ obr. č. 132: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 122 a lexémou SZJ (R+VNUČKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 123 a lexémou SZJ obr. č. 129: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 123 a lexémou SZJ obr. č. 130: **podobnosť**
(združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary rúk podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 123 a lexémou SZJ obr. č. 131: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 123 a lexémou SZJ obr. č. 132: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 123 a lexémou SZJ (R+VNUČKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 124 a lexémou SZJ obr. č. 129: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 124 a lexémou SZJ obr. č. 130: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 124 a lexémou SZJ obr. č. 131: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 124 a lexémou SZJ obr. č. 132: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 124 a lexémou SZJ (R+VNUČKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 125 a lexémou SZJ obr. č. 129: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 125 a lexémou SZJ obr. č. 130: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 125 a lexémou SZJ obr. č. 131: **podobnosť**
(združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary rúk podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 125 a lexémou SZJ obr. č. 132: **podobnosť**
(združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre zhodné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary rúk podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 125 a lexémou SZJ (R+VNUČKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 126 a lexémou SZJ obr. č. 129: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 126 a lexémou SZJ obr. č. 130: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 126 a lexémou SZJ obr. č. 131: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 126 a lexémou SZJ obr. č. 132: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 126 a lexémou SZJ (R+VNUČKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 127 a lexémou SZJ obr. č. 129: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 127 a lexémou SZJ obr. č. 130: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 127 a lexémou SZJ obr. č. 131: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 127 a lexémou SZJ obr. č. 132: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 127 a lexémou SZJ (R+VNUČKA): **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 128 a lexémou SZJ obr. č. 129: **podobnosť** (jedna zložka lexémy ČZJ je zhodná s lexémou SZJ),

- medzi lexémou MV obr. č. 128 a lexémou SZJ obr. č. 130: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary rúk podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou MV obr. č. 128 a lexémou SZJ obr. č. 131: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 128 a lexémou SZJ obr. č. 132: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 128 a lexémou SZJ (R+VNUČKA): **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné, druhá lexéma – všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV (P-A+VNUČKA) a lexémou SZJ obr. č. 129: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV (P-A+VNUČKA) a lexémou SZJ obr. č. 130: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV (P-A+VNUČKA) a lexémou SZJ obr. č. 131: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV (P-A+VNUČKA) a lexémou SZJ obr. č. 132: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV (P-A+VNUČKA) a lexémou SZJ (R+VNUČKA): **odlišnosť**.

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *PRAVNUČKA/PRAVNUČKA* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 32 odlišností a 3 podobnosti. Pri komparácii lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenskom ZJ sme zistili 3 podobnosti a 7 odlišností.

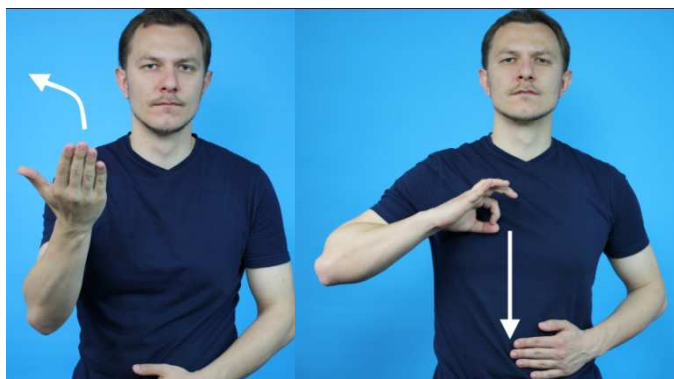
Všetkých 14 lexém *PRAVNUČKA/PRAVNUČKA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.21 *PRAVNUK/PRAVNUK*

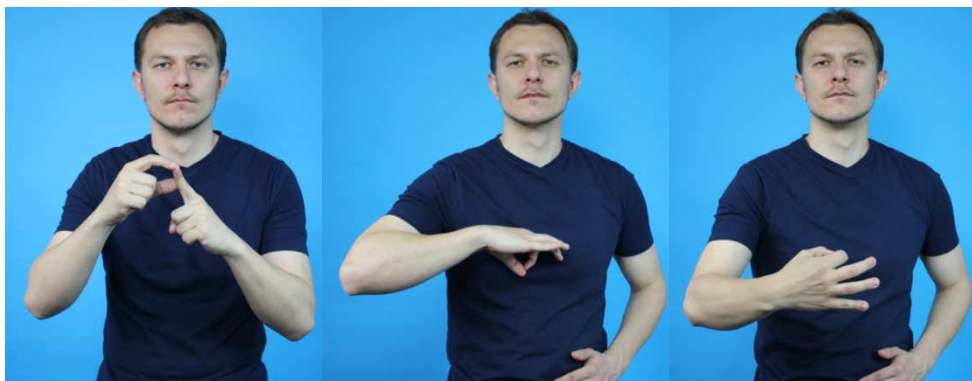
Obrázok č. 133: Ja vo vzťahu k pravnukevi

- **elicitácia lexémy:** 8 českých a 11 slovenských informantov (menšia časť informantov neprodukovala)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

Obrázok č. 134: PRAVNUK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 českí informanti (1 informant najprv použil *KLUK*, potom *VNUK*)
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – tieto osoby boli dávnejšie, skôr narodené; *VNUK* – obr. č. 239

Obrázok č. 135: PRAVNUK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – inicializácia začiatočného písmena dvojručnej prstovej abecedy; *VNUK* – obr. č. 238

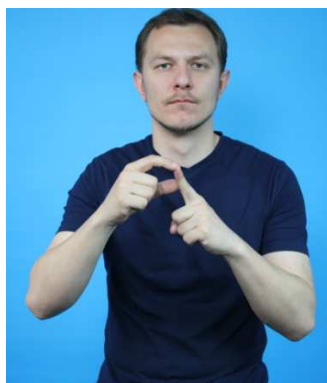
Obrázok č. 136: PRAVNUK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho; *VNUK* – obr. č. 238

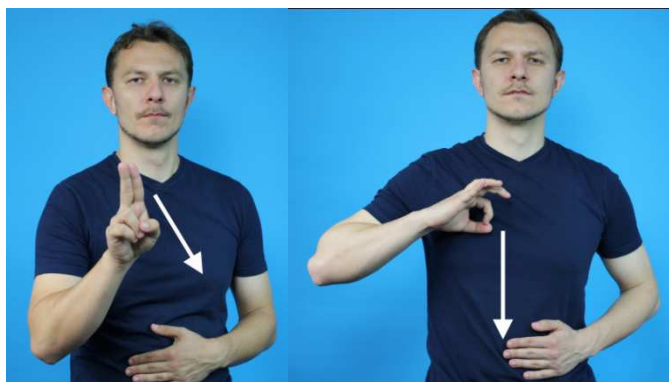
Obrázok č. 137: PRAVNUK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *DCERA* (vid' obr. č. 25) a k nej pridanie opakovaného pohybu ruky smerom von, čiže ako dieťa tretej generácie

Obrázok č. 138: PRAVNUK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRAVNUK* – inicializácia lexémy so začiatočným písmenom dvojručnej prstovej abecedy P

Obrázok č. 139: PRAVNUK (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – naznačuje vzdialenosť od niekoho; *VNUK* – obr. č. 239

Jeden moravský informant použil pri lexéme *pra* – *P-A* – inicializáciu dvojručnej prstovej abecedy P a inicializáciu jednoručnej prstovej abecedy A a k nej *VNUK* podľa obr. č. 239:

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** *PRA* – lexéma ovplyvnená českým jazykom – *P-A* – inicializáciu dvojručnej prstovej abecedy P a inicializáciu jednoručnej prstovej abecedy A; *VNUK* – podľa obr. č. 239

Obrázok č. 140: PRAVNUK (slovenský ZJ)

- **elicitácia:** 6 slovenských informantov
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy VNUK podľa obr. č. 241

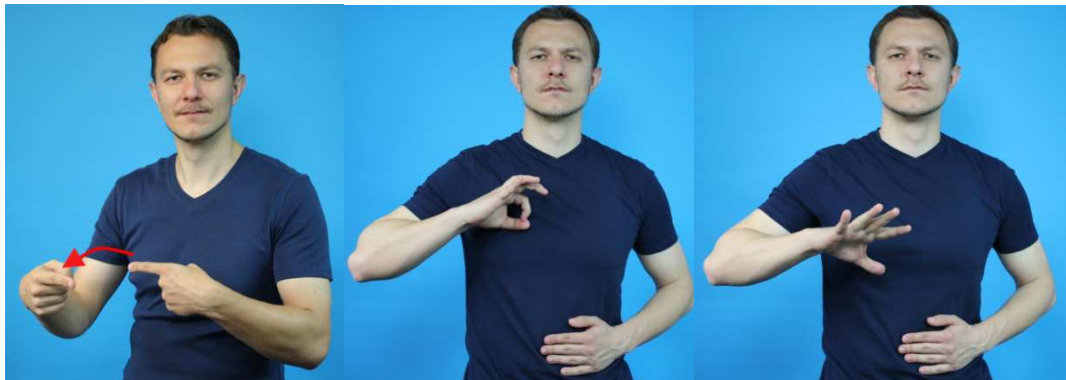
Obrázok č. 141: PRAVNUK (slovenský ZJ)

- **elicitácia:** 1 slovenský informant
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; VNUK – obr. č. 241

Obrázok č. 142: PRAVNUK (slovenský ZJ)

- **elicitácia:** 1 slovenský informant
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; VNUK – lexikálna extenzia od lexémy SYN podľa obr. č. 241

Obrázok č. 143: PRAVNUK (slovenský ZJ)

- **elicitácia:** 1 slovenský informant
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – naznačuje vzdialenosť od niekoho; VNUK – obr. č. 241

Jeden slovenský informant použil pri lexéme PRA – inicializáciu prstovej abecedy R a k nej VNUK podľa obrázka č. 241:

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** PRA – lexéma ovplyvnená slovenským jazykom – inicializácia prstovej abecedy R; VNUK – obrázka č. 241

Komparácia lexémy PRAVNUK/PRAVNUK medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

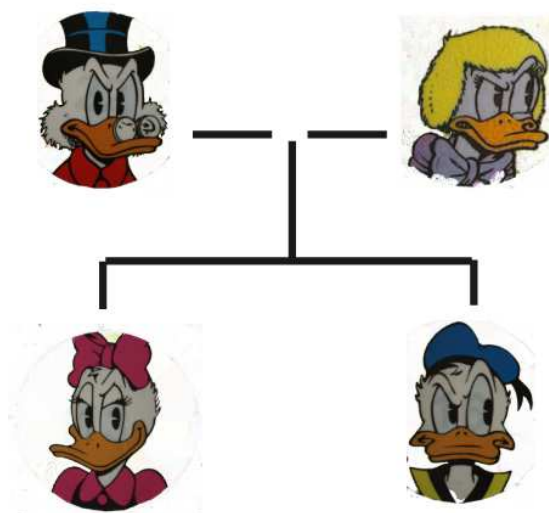
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 134 a lexémou SZJ obr. č. 140: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 134 a lexémou SZJ obr. č. 141: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 134 a lexémou SZJ obr. č. 142: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 134 a lexémou SZJ obr. č. 143: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 134 a lexémou SZJ (R+VNUK): **podobnosť** (jedna lexéma združeného pomenovania je zhodná – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 135 a lexémou SZJ obr. č. 140: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 135 a lexémou SZJ obr. č. 141: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 135 a lexémou SZJ obr. č. 142: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 135 a lexémou SZJ obr. č. 143: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 135 a lexémou SZJ (R+VNUK): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 136 a lexémou SZJ obr. č. 140: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 136 a lexémou SZJ obr. č. 141: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 136 a lexémou SZJ obr. č. 142: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky – podobné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary rúk podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 136 a lexémou SZJ obr. č. 143: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – všetky parametre zhodné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary rúk podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 136 a lexémou SZJ (R+VNUK): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 137 a lexémou SZJ obr. č. 140: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 137 a lexémou SZJ obr. č. 141: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 137 a lexémou SZJ obr. č. 142: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 137 a lexémou SZJ obr. č. 143: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 137 a lexémou SZJ (R+VNUK): **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 138 a lexémou SZJ obr. č. 140: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 138 a lexémou SZJ obr. č. 141: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 138 a lexémou SZJ obr. č. 142: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 138 a lexémou SZJ obr. č. 143: **odlišnosť**,
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 138 a lexémou SZJ (R+VNUK): **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 139 a lexémou SZJ obr. č. 140: **podobnosť** (jedna zložka lexémy MV je zhodná s lexémou SZJ),
- medzi lexémou MV obr. č. 139 a lexémou SZJ obr. č. 141: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné, druhá lexéma – miesto artikulácie zhodné, tvary rúk podobné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou MV obr. č. 139 a lexémou SZJ obr. č. 142: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 139 a lexémou SZJ obr. č. 143: **odlišnosť**,
- medzi lexémou MV obr. č. 139 a lexémou SZJ (R+VNUK): **podobnosť** (jedna lexéma združeného pomenovania je zhodná – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné),

- medzi lexémou MV (P-A+VNUK) a lexémou SZJ obr. č. 140: **podobnosť** (jedna lexéma združeného pomenovania je zhodná – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné),
- medzi lexémou MV (P-A+VNUK) a lexémou SZJ obr. č. 141: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné, druhá lexéma – všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV (P-A+VNUK) a lexémou SZJ obr. č. 142: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné, druhá lexéma – všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV (P-A+VNUK) a lexémou SZJ obr. č. 143: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné, druhá lexéma – všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV (P-A+VNUK) a lexémou SZJ (R+VNUK): **podobnosť** (jedna lexéma združeného pomenovania je zhodná – miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvary ruky podobné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *PRAVNUK/PRAVNUK* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 17 odlišností a 3 podobnosti. Pri komparácii lexém v moravskom variante českého ZJ a v slovenskom ZJ sme zistili 8 podobnosti a 2 odlišnosti.

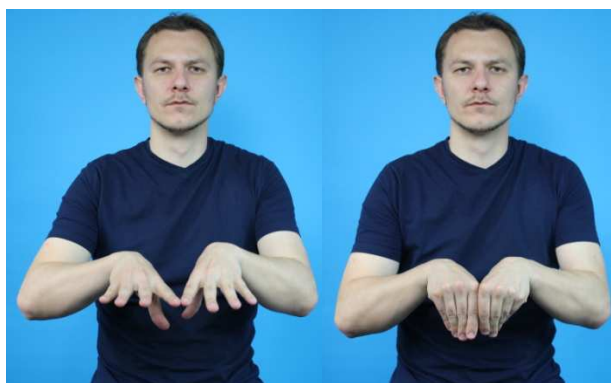
Všetkých 12 lexém *PRAVNUK/PRAVNUK* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.22 RODINA/RODINA

Obrázok č. 144: Moja rodina

- **elicitácia lexémy:** 12 českých a 11 slovenských informantov (1 informant neprodukoval)
- **excerpcia lexémy:** 6 českých a 6 slovenských slovníkov

Obrázok č. 145: RODINA (český ZJ)

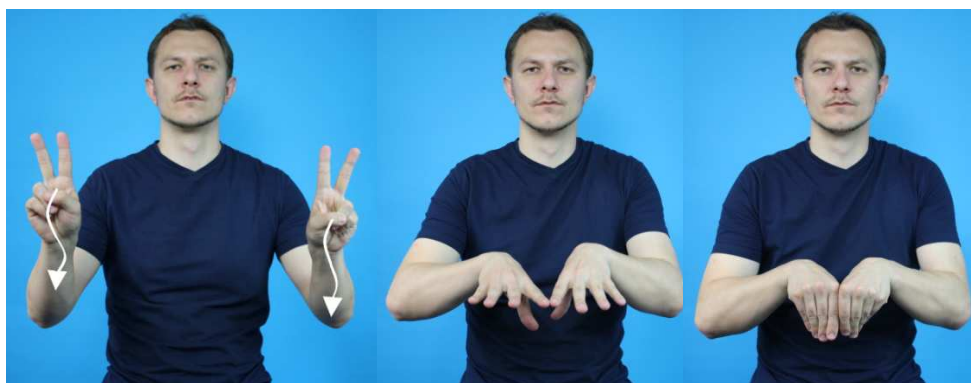
- **elicitácia lexémy:** 11 českých informantov (1 informant najprv použil *OBROVSKÁ*, potom *RODINA*)
- **excerpcia lexémy:** 3
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** skupina osôb

Obrázok č. 146: RODINA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** skupina osôb

V troch českých slovníkoch sú zobrazené štyri rôzne lexémy ZJ, ktoré sa nevyskytovali u českých informantov (viď obr. č. 147–150).

Obrázok č. 147: RODINA (český ZJ)

Táto lexéma existuje v slovníku *Eurosigns – European Interactive Sign Language Courses* (2005).

Obrázok č. 148: RODINA (český ZJ)

Táto lexéma existuje v slovníku *Slovník znakové řeči* (GABRIELOVÁ, D. – PAUR, J. – ZEMAN, J., 1988).

Obrázok č. 149: RODINA (český ZJ)

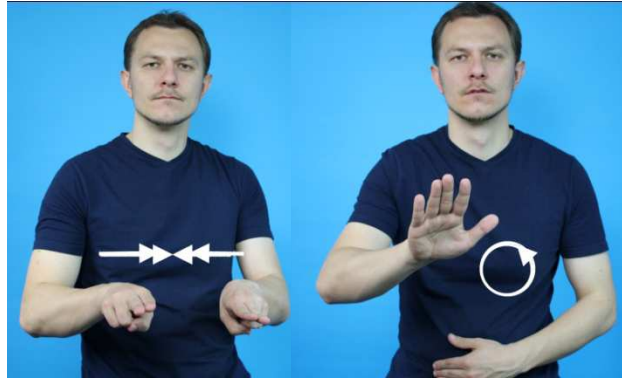
Obrázok č. 150: RODINA (český ZJ)

Tieto dva lexémy existujú vo *Všeobecnom slovníku českého znakového jazyka O–Ž* (Potměšil a kol., 2005).

Obrázok č. 151: RODINA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 7 slovenských informantov (1 informant najprv použil CELÁ (dvojručná lexéma ZJ), potom RODINA)
- **excerpcia lexémy:** 4
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** jednotliví členovia patria do jednej rovnakej rodiny, z toho pramení lexéma ROVNAKO = RODINA

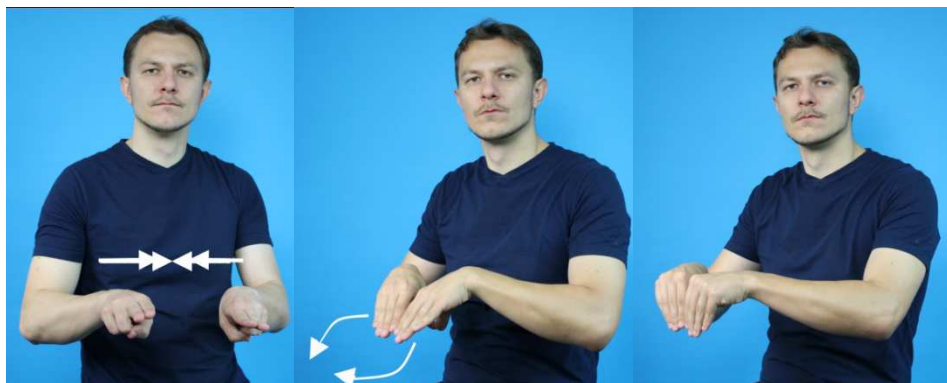
Obrázok č. 152: RODINA (RODINA + CELÁ) (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 slovenskí informanti (1 informant použil naopak, najprv CELÁ, potom RODINA)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** jednotliví členovia patria do jednej rovnakej rodiny, z toho pramení lexéma ROVNAKO = RODINA

Obrázok č. 153: RODINA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** skupina osôb

Obrázok č. 154: RODINA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** jednotliví členovia patria do jednej rovnakej rodiny, z toho pramení lexéma ROVNAKO = RODINA, k nej navyše skupina osôb

Obrázok č. 155: RODINA (slovenský ZJ)

- **elicitácia:** 1 slovenský informant
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** skupina osôb

V dvoch slovenských slovníkoch sú zobrazené lexémy, ktoré sa nevyskytovali u slovenských informantov (viď obr. č. 156).

Obrázok č. 156: RODINA (slovenský ZJ)

Táto lexéma existuje v 2 slovníkoch *Eurosigns – European Interactive Sign Language Courses* (2005) a *Posunky – pojmová zásoba pre opatrovatelky* (2004).

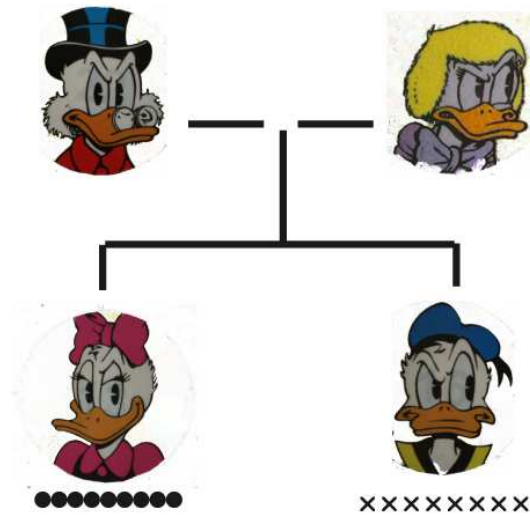
Komparácia lexémy RODINA/RODINA medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 145 a lexémou SZJ obr. č. 151: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 145 a lexémou SZJ obr. č. 152: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 145 a lexémou SZJ obr. č. 153: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 145 a lexémou SZJ obr. č. 154: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 145 a lexémou SZJ obr. č. 155: **podobnosť** (miesto artikulácie a tvary rúk zhodné, pohyb rúk odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 146 a lexémou SZJ obr. č. 151: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 146 a lexémou SZJ obr. č. 152: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 146 a lexémou SZJ obr. č. 153: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 146 a lexémou SZJ obr. č. 154: **podobnosť** (združené pomenovanie – prvá lexéma – miesto artikulácie a tvary rúk zhodné, pohyb ruky odlišný, druhá lexéma – miesto artikulácie, tvary rúk zhodné, pohyb ruky odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 146 a lexémou SZJ obr. č. 155: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *RODINA/RODINA* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 8 odlišností a 2 podobnosti.

Všetkých 7 lexém *RODINA/RODINA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.23 *SESTRA*/SESTRA

Obrázok č. 157: Ja vo vzťahu k sestre

- **elicítacia lexémy:** 11 českých a 10 slovenských informantov (3 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** 6 českých a 5 slovenských slovníkov

Obrázok č. 158: SESTRA (český ZJ)

- **elicítacia lexémy:** 6 českých informantov (1 informant najprv použil *ŽENA*, potom *SESTRA*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** fonologická zmena od lexémy českého ZJ podľa nasledujúceho obrázka č. 159

Obrázok č. 159: SESTRA (český ZJ, slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 6 českých informantov (3 informant najprv použili *ŽENA*, potom *SESTRA*) a 7 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 6 českých slovníkov (v 2 slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *DÍVKA + SESTRA*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** znamená *STEJNĚ*, *ROVNAKO* v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

Obrázok č. 160: SESTRA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti (1 informant najprv použil *DIEVČA*, potom *SESTRA*)
- **excerpcia lexémy:** 5 slovenských slovníkov (vo všetkých slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *SESTRA + DIEVČA*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** znamená *ROVNAKO* v tom zmysle, že súrodenci majú navzájom medzi sebou veľa spoločného, rovnakého

Komparácia lexémy *SESTRA/SESTRA* medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

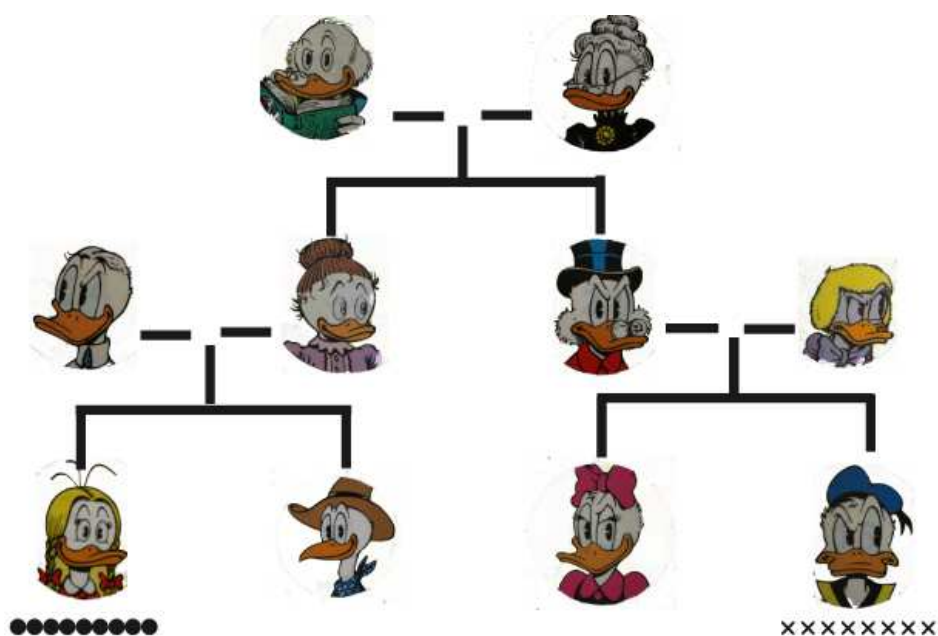
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 158 a lexémou SZJ obr. č. 159: **podobnosť** (miesto artikulácie, tvary rúk zhodné, pohyb rúk odlišný),

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 158 a lexémou SZJ obr. č. 160: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, tvary rúk podobné, pohyb rúk odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 159 a lexémou SZJ obr. č. 159: **zhodnosť** (všetky parametre zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 159 a lexémou SZJ obr. č. 160: **zhodnosť** (miesto artikulácie a pohyb rúk zhodné, tvary rúk podobné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *SESTRA/SESTRA* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 1 podobnosť, 1 odlišnosť a 2 zhodnosti.

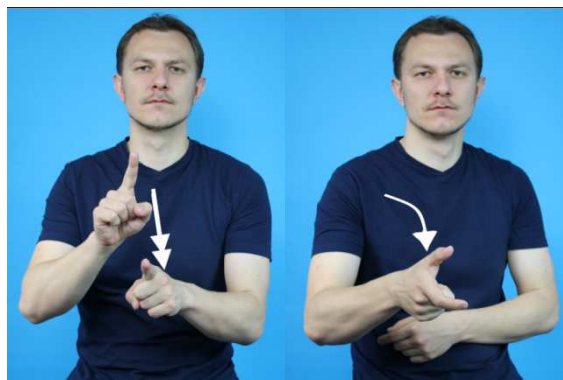
Všetky 3 lexémy *SESTRA/SESTRA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.24 *SESTŘENICE/SESTERNICA*

Obrázok č. 161: Ja vo vzťahu k sesternici

- **elicitácia lexémy:** 11 českých a 12 slovenských informantov (1 informant neprodukoval)
- **excerpcia lexémy:** 3 české a 2 slovenské slovníky

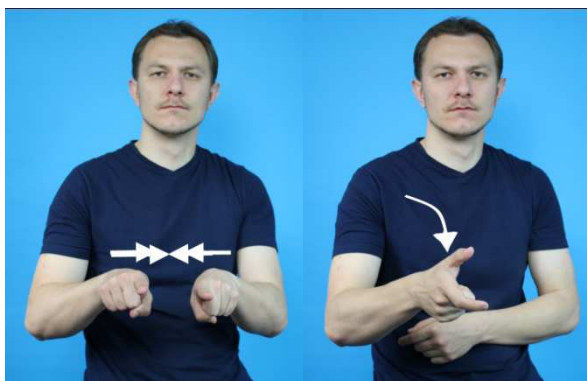
Obrázok č. 162: SESTRĚNICE (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** združené pomenovanie – prvá lexéma artikulovaná kalkom od lexémy *SESTRA* (viď obr. č. 158) a druhá lexéma artikulovaná inicializáciou koncového písmena prstovej abecedy C – pomocou doplnenej inicializácie sa poukazuje na rozlíšenie od lexémy *SESTRA*

Obrázok č. 163: SESTRĚNICE (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 českí informanti (2 informanti najprv použili *ŽENA*, potom *SESTRĚNICE*)
- **excerpcia lexémy:** 2 (v 2 slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *ŽENA* + *SESTRĚNICE*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma s koncovým písmenom prstovej abecedy C

Obrázok č. 164: SESTRĚNICE (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** združené pomenovanie – prvá lexéma artikulovaná kalkom od lexémy *SESTRA* (viď obr. č. 159) a druhá lexéma artikulovaná inicializáciou koncového písmena prstovej abecedy C – pomocou doplnenej inicializácie sa poukazuje na rozlíšenie od lexémy *SESTRA*

Obrázok č. 165: SESTRĚNICE (český ZJ)

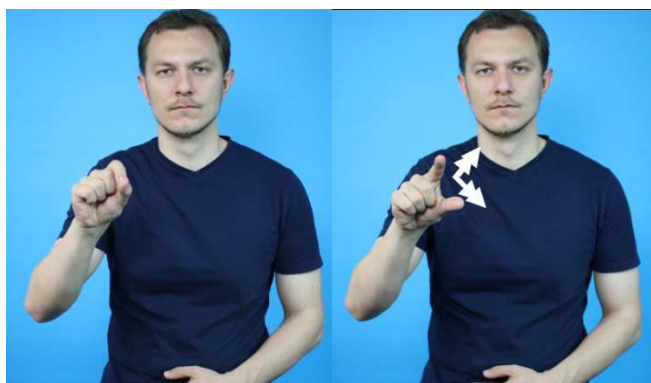
- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma s koncovým písmenom prstovej abecedy C

V jednom českom slovníku je zobrazená lexéma ZJ, ktorá sa nevyskytovala u českých informantov (viď obr. č. 166).

Obrázok č. 166: SESTRĚNICE (český ZJ)

Táto lexéma existuje na elektronickom slovníku *Spreadthesign.com* (2011).

Obrázok č. 167: SESTERNICA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 11 slovenských informantov (3 informanti použili dvojručnú lexému ZJ; 1 informant použil najprv ŽENA, potom SESTERNICA)
- **excerpcia lexémy:** 1 (v tomto slovníku je zobrazená dvojručná lexéma ZJ)
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

Obrázok č. 168: SESTERNICA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 1
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

V jednom slovenskom slovníku je zobrazená lexéma, ktorá sa nevyskytla u slovenských informantov (viď obr. č. 169).

Obrázok č. 169: SESTERNICA (slovenský ZJ)

Táto lexéma existuje v slovníku *Kodifikovaný systém posunkovej reči* (1995).

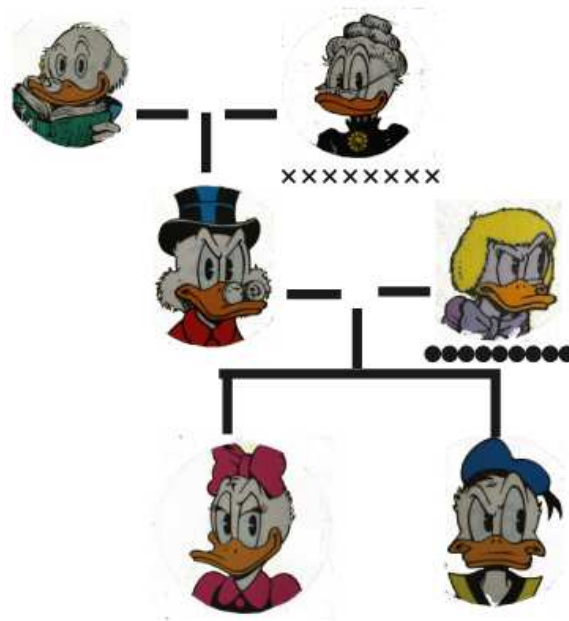
Komparácia lexémy *SESTŘENICE/SESTERNICA* medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 162 a lexémou SZJ obr. č. 167: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 162 a lexémou SZJ obr. č. 168: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 163 a lexémou SZJ obr. č. 167: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 163 a lexémou SZJ obr. č. 168: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 164 a lexémou SZJ obr. č. 167: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 164 a lexémou SZJ obr. č. 168: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 165 a lexémou SZJ obr. č. 167: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 165 a lexémou SZJ obr. č. 168: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *SESTŘENICE/SESTERNICA* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 8 odlišností.

4 lexémy *SESTRĚNICE/SESTERNICA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné. 2 lexémy *SESTRĚNICE/SESTERNICA* sú nemotivované a jazykovou povahou sú teda arbitrárne.

4.2.25 *SNACHA/NEVESTA*

Obrázok č. 170: Ja vo vzťahu k neveste

- **elicitácia lexémy:** 6 českých a 9 slovenských informantov (menšia časť informantov neprodukovala)
- **excerpcia lexémy:** 1 český a 2 slovenské slovníky

Obrázok č. 171: *SNACHA* (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant

- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma s prostrednou hláskou pomocných artikulačných znakov CH

Jeden český informant daktyloval *S-N-A-CH-A*.

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexéma ovplyvnená českým jazykom – daktylovanie lexémy

Druhý český informant použil inicializovanú lexému ZJ s dvojručnou prstovou abecedou S.

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexéma ovplyvnená českým jazykom – inicializácia dvojručnej prstovej abecedy S

Tretí český informant to „napísal do vzduchu“ S ako inicializovaná lexéma ZJ.

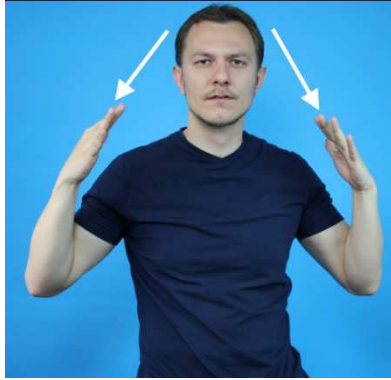
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** znázornenie jednoručného písaného písmena S

Ďalší dvaja českí informanti použili to isté združené pomenovanie: *MŮJ + SYN + JEHO + MANŽELKA*. V českom slovníku je zobrazené združené pomenovanie: *SYN + MŮJ + JEHO + MANŽELKA*.

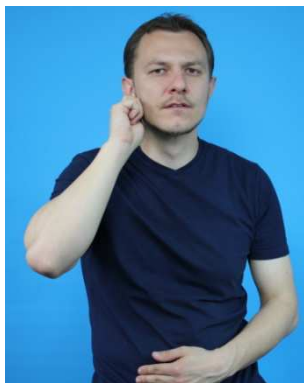
Obrázok č. 172: NEVESTA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 6 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 2
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** pri svadobnom obrade nevesta navlieka ruku cez ženíchovo rameno

Obrázok č. 173: NEVESTA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** na svadbe má nevesta závoj

Obrázok č. 174: NEVESTA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** nevesta je pre svokrovcov ako mladé dievča

Komparácia lexémy SNACHA/NEVESTA medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

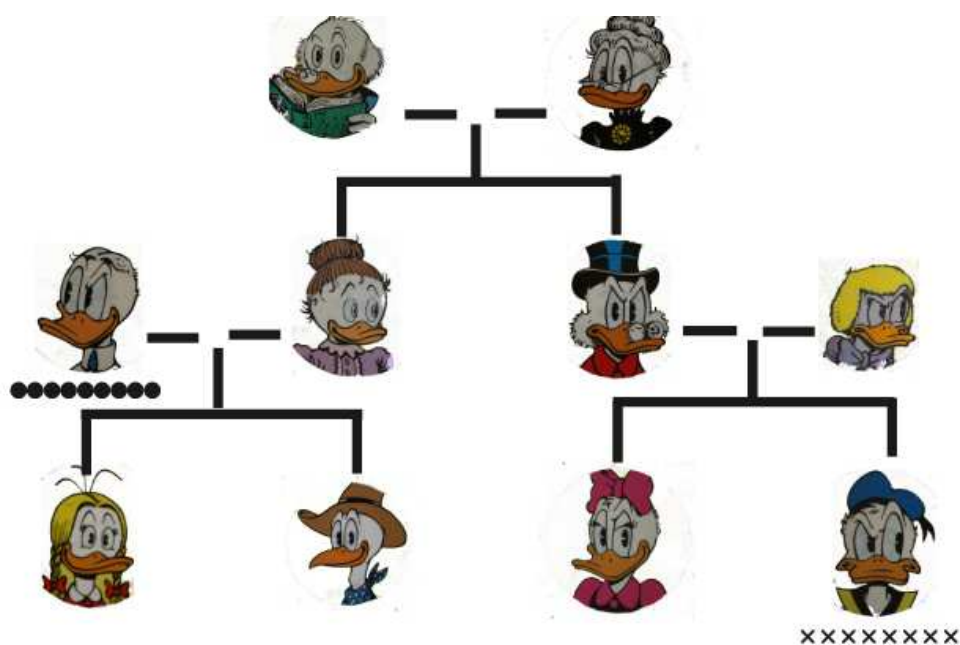
- medzi lexémou MV obr. č. 171 a lexémou SZJ obr. č. 172: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 171 a lexémou SZJ obr. č. 173: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 171 a lexémou SZJ obr. č. 174: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (S-N-A-CH-A) a lexémou SZJ obr. č. 172: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),

- medzi lexémou ČZJ (S-N-A-CH-A) a lexémou SZJ obr. č. 173: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (S-N-A-CH-A) a lexémou SZJ obr. č. 174: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (inicializácia S) a lexémou SZJ obr. č. 172: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (inicializácia S) a lexémou SZJ obr. č. 173: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (inicializácia S) a lexémou SZJ obr. č. 174: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (druhá inicializácia S) a lexémou SZJ obr. č. 172: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (druhá inicializácia S) a lexémou SZJ obr. č. 173: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (druhá inicializácia S) a lexémou SZJ obr. č. 174: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém **SNACHA/NEVESTA** medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 9 odlišností a medzi moravskými variantmi a slovenským ZJ 3 odlišnosti.

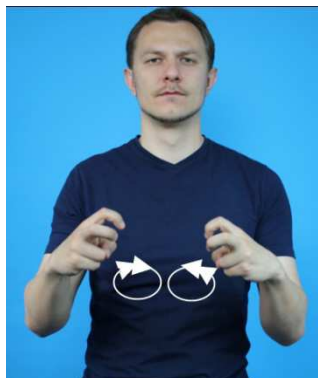
Všetky 7 lexém **SNACHA/NEVESTA** sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.26 STRÝC/STRÝC, UJO

Obrázok č. 175: Ja vo vzťahu k strýkovi

- **elicitácia lexémy:** 6 českých, 4 moravskí a 12 slovenských informantov (2 informanti neprodukovali)
- **excerpcia lexémy:** 8 českých a 4 slovenské slovníky

Obrázok č. 176: STRÝC (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 8 českých informantov (1 informant použil najprv CHLAP, potom STRÝC)
- **excerpcia lexémy:** 2
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** pôvodne sa používala lexéma *PŘÍBUZNÝ* a spôsobila ju fonologická zmena

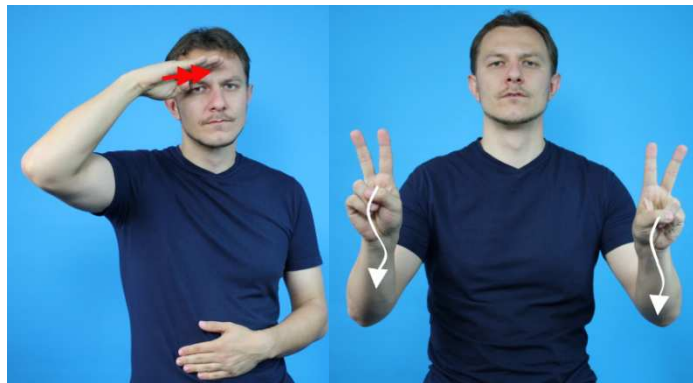

Obrázok č. 177: STRÝC (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 moravskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje muža s bradou a inicializáciu posledného písmena prstovej abecedy C

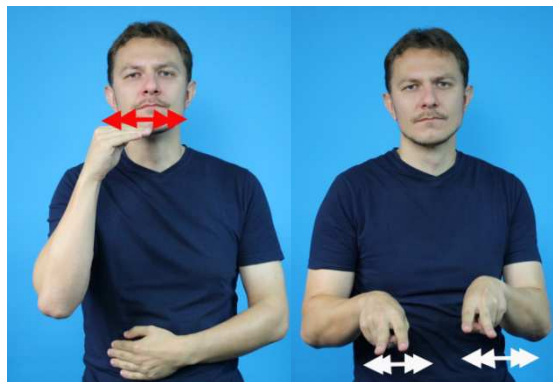
Jeden český informant použil aj tieto združené pomenovania: *OTEC + MŮJ* + *BRAT + JEHO* a *SESTRA + JEJÍ + BRAT + JEJÍ*.

V piatich českých slovníkoch sa vyskytuje šesť rôznych lexém ZJ, ktoré sa nevyskytovali u žiadneho z českých informantov (viď obr. 178–182).

Obrázok č. 178: STRÝC (český ZJ)

Táto lexéma existuje v učebnici *Učíme se českou znakovou řeč* (RŮŽIČKOVÁ, 2000).

Obrázok č. 179: STRÝC (český ZJ)

Táto lexéma vyskytuje v CD-ROMe *Znaková zásoba českého znakového jazyka* k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk (LANGER, J. – PTÁČEK, V. – DVOŘÁK, K., 2004).

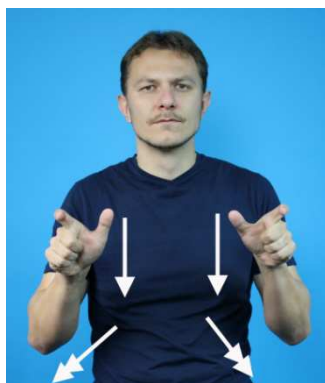
Obrázok č. 180: STRÝC (český ZJ)

Táto lexéma existuje v slovníku *Eurosigns – European Interactive Sign Language Courses* (2005), vo *Všeobecnom slovníku českého znakového jazyka O–Ž* (Potměšil a kol., 2005) a vo *Všeobecnom slovníku českého znakového jazyka – doplněk O–Ž* (Potměšil, Kučera a kol., 2006).

Obrázok č. 181: STRÝC (český ZJ)

Táto lexéma existuje v slovníku *Slovník znakové řeči* (GABRIELOVÁ, D. – PAUR, J. – ZEMAN, J., 1988).

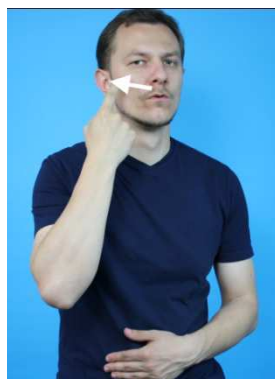
Obrázok č. 182: STRÝC (český ZJ)

Táto lexéma existuje vo *Všeobecnom slovníku českého znakového jazyka O–Ž* (Potměšil a kol., 2005).

Obrázok č. 183: STRÝC (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 7 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 4
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje muža, ktorý sa pohráva s fúzikmi

Obrázok č. 184: UJO (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 1
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje muža s fúzikmi

Obrázok č. 185: UJO (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** asimilácia prezentácie hlások pomocou pomocných artikulačných znakov – J–O. Túto lexému ZJ používali nepočujúci žiaci v materských a základných školách pre žiakov so sluchovým postihnutím I. stupňa, v ktorých používali aj pomocné artikulačné znaky. Namiesto lexémy učiteľ sa používala lexéma ujo, tak žiaci neustále artikulovali UJO. Potom sa táto lexéma ZJ preniesla zo základných škôl do komunit nepočujúcich.

Obrázok č. 186: UJO (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializácia začiatočného písmena jednoručnej prstovej abecedy alebo začiatočnej hlásky pomocných artikulačných znakov. Túto lexému ZJ používali nepočujúci žiaci v materských a základných školách pre žiakov so sluchovým postihnutím I. stupňa, v ktorých používali prstovú abecedu alebo pomocné artikulačné znaky alebo obe. Namiesto lexémy učiteľ sa používala lexéma ujo, tak žiaci neustále artikulovali UJO. Potom sa táto

inicializovaná lexéma ZJ preniesla zo základných škôl do komunit nepočujúcich.

Jeden slovenský informant použil aj toto združené pomenovanie: OTEC + JEHO + BRAT.

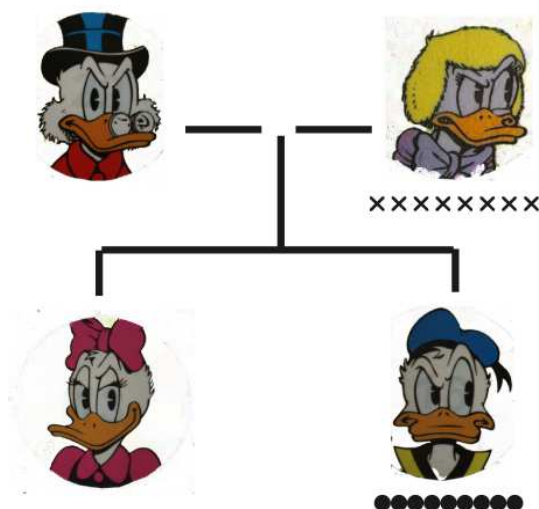
Komparácia lexémy *STRÝC/STRÝC* medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 176 a lexémou SZJ obr. č. 183: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 176 a lexémou SZJ obr. č. 184: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 176 a lexémou SZJ obr. č. 185: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 176 a lexémou SZJ obr. č. 186: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 177 a lexémou SZJ obr. č. 183: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 177 a lexémou SZJ obr. č. 184: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 177 a lexémou SZJ obr. č. 185: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 177 a lexémou SZJ obr. č. 186: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *STRÝC/STRÝC* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 8 odlišností.

Všetkých 6 lexém *STRÝC/STRÝC* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.27 SYN/SYN

Obrázok č. 187: Ja vo vzťahu k synovi

- **elicitácia lexémy:** 12 českých a 11 slovenských informantov (1 informant neprodukoval)
- **excerpcia lexémy:** 4 české a 4 slovenské slovníky

Obrázok č. 188: SYN (český ZJ, slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 12 českých informantov (2 informanti použili najprv *CHLAP*, potom *SYN*) a 5 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 5 českých a 4 slovenské slovníky (v 3 českých a v 2 slovenských slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *CHLAPEC + SYN* a v ďalších 2 slovenských slovníkoch: *SYN + CHLAPEC*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje to, že dieťa je srdcová záležitosť matky a zároveň to dieťa porodí

V jednom českém slovníku je zobrazený moravský variant, který sa nevyskytol u žiadneho z moravských informantov (viď obr. č. 189).

Obrázok č. 189: moravský variant

Táto lexéma existuje vo *Všeobecnom slovníku českého znakového jazyka O–Ž* (Potměšil a kol., 2005).

Obrázok č. 190: SYN (slovenský ZJ)

- **elicitácia:** 6 slovenských informantov (1 informant použili najprv CHLAP, potom SYN)
- **excerpcia:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** fonologická zmena od lexémy SYN podľa predchádzajúceho obr. č. 188

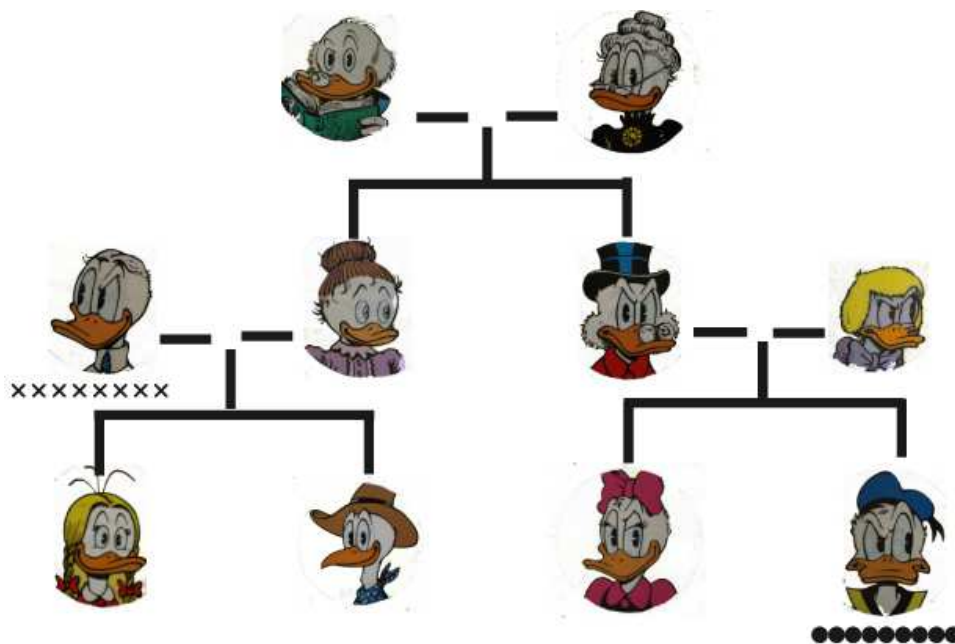
Komparácia lexémy SYN/SYN medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 188 a lexémou SZJ obr. č. 189: **zhodnosť** (všetky parametre zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 188 a lexémou SZJ obr. č. 190: **zhodnosť** (miesto artikulácie a pohyb ruky zhodné, tvary ruky podobné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém SYN/SYN medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 2 zhodnosti.

Obidve lexémy *SYN/SYN* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.28 SYNOVEC/SYNOVEC

Obrázok č. 191: Ja vo vzťahu k synovcovi

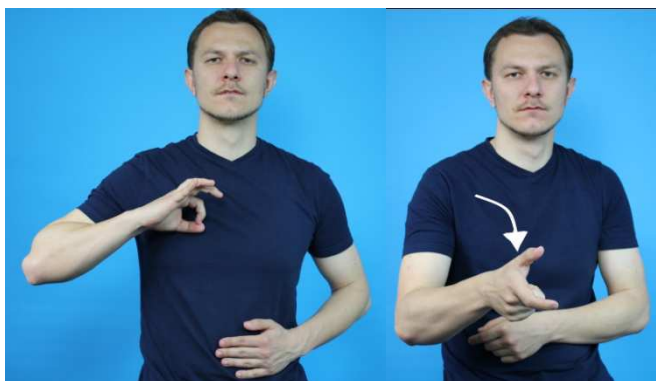
- **elicitácia lexémy:** 8 českých, 4 moravských a 12 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 1 český a 2 slovenské slovníky

Obrázok č. 192: SYNOVEC (český ZJ, slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 7 českých informantov (1 informant najprv použil *CHLAP*, potom *SYN*) a 3 slovenskí informanti

- **excerpcia lexémy:** 2 slovenské slovníky (v 1 slovníku je zobrazené združené pomenovanie CHLAPEC + SYNOVEC a v druhom slovníku SYNOVEC + CHLAPEC)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *SYN* (viď obr. č. 188), naznačuje to, že aj strýc a teta majú syna

Obrázok č. 193: SYNOVEC (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 3 moravskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** združené pomenovanie – prvá lexéma artikulovaná kalkom od lexémy *SYN* (viď obr. č. 188) a druhá lexéma artikulovaná inicializáciou koncového písmena prstovej abecedy C – pomocou doplnenej inicializovanej lexémy poukázať na rozlíšenie od lexémy *SYN*

Obrázok č. 194: SYNOVEC (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *DCERA* podľa obr. č. 25, naznačuje to, že aj strýc a teta majú dieťa syna

V českém slovníku je zobrazené združené pomenovanie: *BRATR + MŮJ + JEHO + SYN + JA + JEMU + SYNOVEC* (obr. č. 192).

Obrázok č. 195: SYNOVEC (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 8 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *SYN* (viď obr. č. 190), naznačuje to, že aj strýc a teta majú syna

Jeden slovenský informant použil združené pomenovanie: *MÔJ + BRAT + JEHO + SYN*.

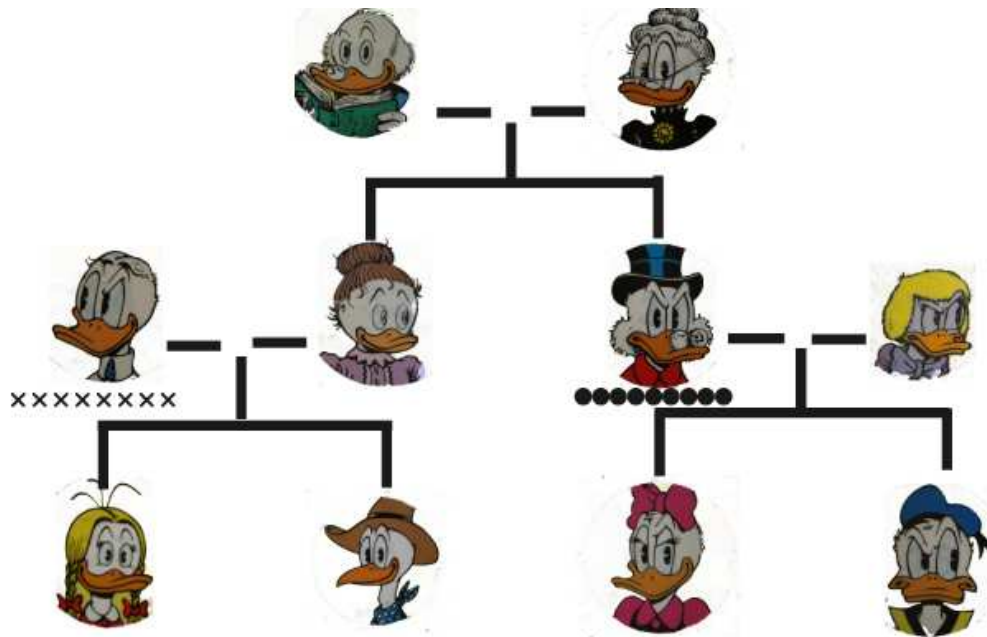
Komparácia lexémy SYNOVEC/SYNOVEC medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 192 a lexémou SZJ obr. č. 192: **zhodnosť** (všetky parametre zhodné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 192 a lexémou SZJ obr. č. 195: **zhodnosť** (miesto artikulácie a pohyb ruky zhodné, tvary ruky podobné),
- medzi lexémou MV obr. č. 193 a lexémou SZJ obr. č. 192: **podobnosť** (miesto artikulácie zhodné, tvary a pohyb ruky podobné),
- medzi lexémou MV obr. č. 193 a lexémou SZJ obr. č. 195: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 194 a lexémou SZJ obr. č. 192: **odlišnosť** (miesto artikulácie a tvary ruky podobné, pohyb odlišný),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 194 a lexémou SZJ obr. č. 195: **podobnosť** (miesto artikulácie zhodné, tvary ruky podobné, pohyb odlišný).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *SYNOVEC/SYNOVEC* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 2 zhodnosti, 1 podobnosť a 1 odlišnosť. Pri komparácii lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenským ZJ sme zistili 1 podobnosť a 1 odlišnosť.

Všetky 4 lexémy *SYNOVEC/SYNOVEC* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.29 ŠVAGR/ŠVAGOR

Obrázok č. 196: Ja vo vzťahu k švagrovi

- **elicácia lexémy:** 11 českých a 12 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 1 český a 1 slovenský slovník

Obrázok č. 197: ŠVAGR (český ZJ)

- **elicácia lexémy:** 10 českých informantov (1 informant použil najprv *CHLAP*, potom *ŠVAGR*)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *PŘÍBUZNÝ*. To naznačuje, že ženich alebo nevesta, ktorá vstupuje do manželstva, sa stáva pre švagra novým členom rodiny. Nevesta alebo ženich označuje švagra za príbuzného.

Obrázok č. 198: ŠVAGR (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

Obrázok č. 199: ŠVAGR (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

Dvaja českí informanti použil združené pomenovania: *MANŽELKA + MOJA + JEJÍ + BRATR* a *MOJA + SESTRA + JEJÍ + MANŽEL*.

Obrázok č. 200: ŠVAGOR (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 8 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 1
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje zosobášený pár, ktorý sa začlenil do rodiny manželky alebo manžela. Z toho pramení lexéma SVADBA podľa nasledujúceho obr. č. 181, neskôr ju spôsobila fonologická zmena

Obrázok č. 201: ŠVAGOR (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje zosobášený pár, ktorý sa začlenil do rodiny manželky alebo manžela, z toho pramení lexéma SVADBA

Jeden slovenský informant použil združené pomenovanie: SESTRA + JEHO + MANŽEL.

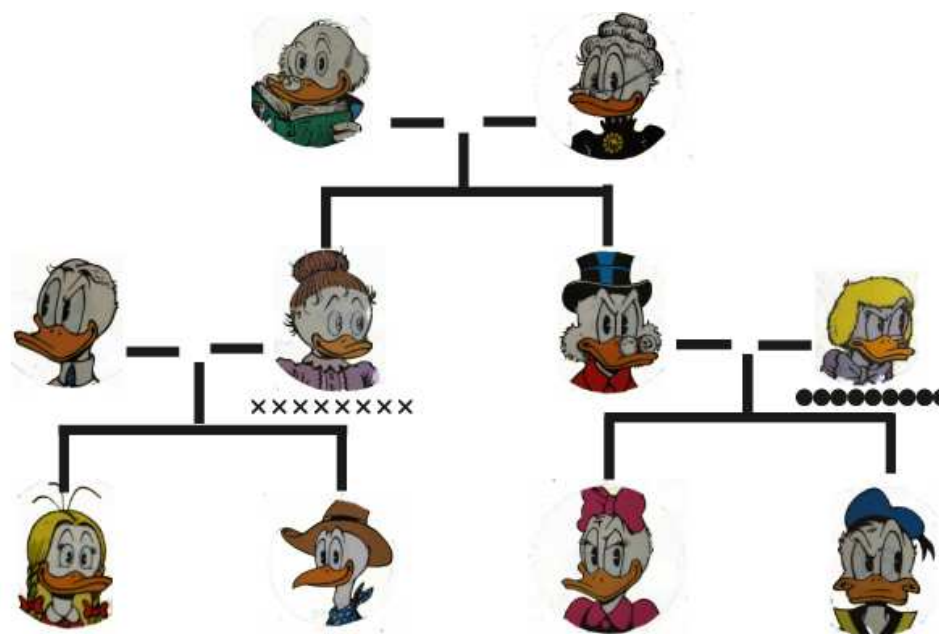
Komparácia lexémy ŠVAGR/ŠVAGOR medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 197 a lexémou SZJ obr. č. 200: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 197 a lexémou SZJ obr. č. 201: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 198 a lexémou SZJ obr. č. 200: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 198 a lexémou SZJ obr. č. 201: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 199 a lexémou SZJ obr. č. 202: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 199 a lexémou SZJ obr. č. 201: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém ŠVAGR/ŠVAGOR medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 2 odlišnosti. Pri komparácii lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenským ZJ sme zistili 4 odlišnosti.

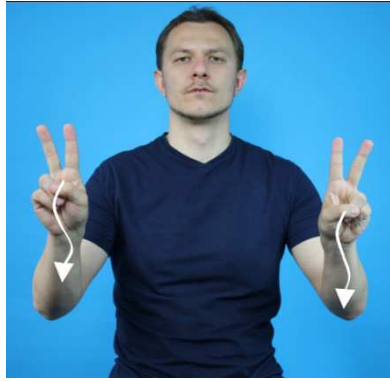
3 lexémy ŠVAGR/ŠVAGOR sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné. 2 lexémy ŠVAGR sú arbitrárne.

4.2.30 ŠVAGROVÁ/ŠVAGRINÁ

Obrázok č. 202: Ja vo vzťahu k švaginej

- **elicítacia lexémy:** 11 českých a 11 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 1 český a 1 slovenský slovník

Obrázok č. 203: ŠVAGROVÁ (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 9 českých informantov (3 informanti najprv použili *ŽENA*, potom *ŠVAGROVÁ*)
- **excerpcia lexémy:** 1 (v tomto slovníku je zobrazené združené pomenovanie *ŽENA + ŠVAGROVÁ*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *PŘÍBUZNÝ*. To naznačuje, že ženích alebo nevesta, ktorá vstupuje do manželstva, sa stáva pre švagrinú novým členom rodiny. Nevesta alebo ženích označuje švagrinú za príbuznú.

Obrázok č. 204: ŠVAGROVÁ (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

Obrázok č. 205: ŠVAGROVÁ (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

Jeden český informant použil združené pomenovanie: *MŮJ + BRATR + JEHO + MANŽELKA*. V jednom českom slovníku je zobrazená lexéma ZJ, ktorá sa nevyskytla u žiadneho z informantov (viď obr. č. 206).

Obrázok č. 206: ŠVAGROVÁ (český ZJ)

Táto lexéma vyskytuje v CD-ROMe Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozširujúcimú studiu surdopedie se zaměřením na znakový jazyk (LANGER, J. – PTÁČEK, V. – DVOŘÁK, K., 2004).

Obrázok č. 207: ŠVAGRINÁ (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 9 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 1
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje zosobášený pár, ktorý sa začlenil do rodiny manželky alebo manžela. Z toho pramení lexéma SVADBA podľa nasledujúceho obr. č. 187, neskôr ju spôsobilá fonologická zmena

Obrázok č. 208: ŠVAGRINÁ (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje zosobášený pár, ktorý sa začlenil do rodiny manželky alebo manžela, z toho pramení lexéma SVADBA

Komparácia lexémy ŠVAGROVÁ/ŠVAGRINÁ medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

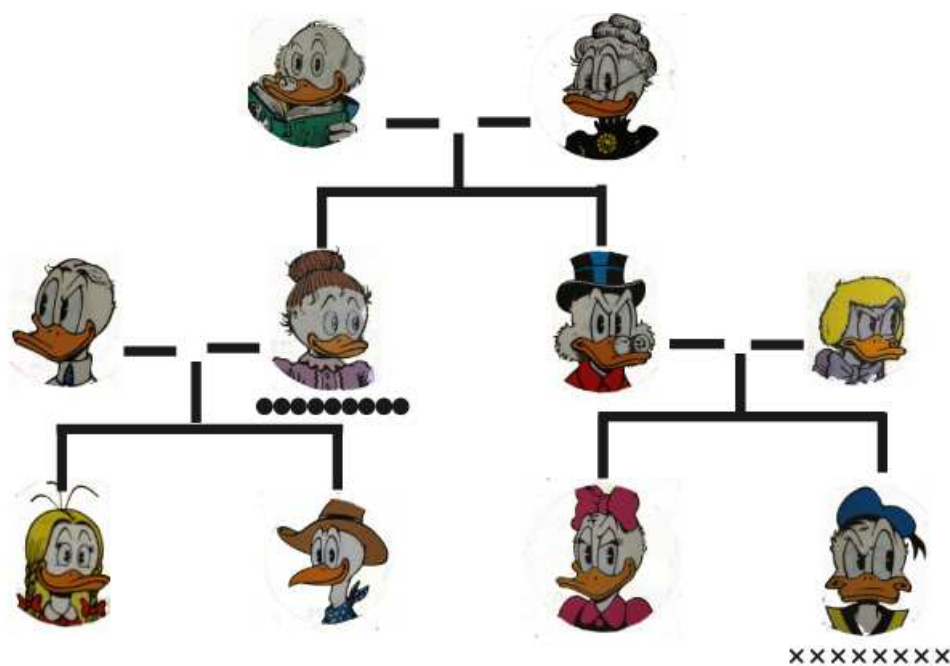
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 203 a lexémou SZJ obr. č. 207: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 203 a lexémou SZJ obr. č. 208: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 204 a lexémou SZJ obr. č. 207: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),

- medzi lexémou MV obr. č. 204 a lexémou SZJ obr. č. 208: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 205 a lexémou SZJ obr. č. 207: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 205 a lexémou SZJ obr. č. 208: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém ŠVAGROVÁ/ŠVAGRINÁ medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 2 odlišnosti. Pri komparácii lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenským ZJ sme zistili 4 odlišnosti.

3 lexémy ŠVAGROVÁ/ŠVAGRINÁ sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné. 2 lexémy ŠVAGROVÁ sú arbitrárne.

4.2.31 TETA/TETA

Obrázok č. 209: Ja vo vzťahu k tete

- **elicitácia lexémy:** 8 českých, 4 moravskí a 11 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 6 českých a 3 slovenské slovníky

Obrázok č. 210: TETA (český ZJ)

- **elicitácia:** 8 českých informantov (1 informant najprv použil *ŽENA*, potom *TETA*)
- **excerpcia:** 5 (v 3 slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *ŽENA + TETA*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *PŘÍBUZNÝ*

Obrázok č. 211: TETA (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 3 moravskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 1
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *PŘÍBUZNÝ*, neskôr ju spôsobila fonologická zmena danej moravskej komunity

Obrázok č. 212: TETA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 10 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** asimilácia prezentácie hlások pomocou pomocných artikulačných znakov – T–T. Túto lexému ZJ používali nepočujúci žiaci v materských a základných školách pre žiakov so sluchovým postihnutím I. stupňa, v ktorých používali aj pomocné artikulačné znaky. Namiesto lexémy učiteľka sa používala lexéma teta, tak žiaci neustále artikulovali TETA. Potom sa táto lexéma ZJ preniesla zo základných škôl do komunit nepočujúcich.

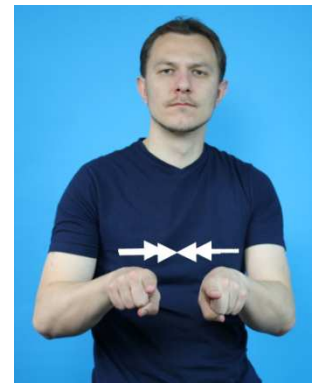
Jeden slovenský informant produkoval združené pomenovanie: MÔJ + OTEC + JEJ + SESTRA. V troch slovenských slovníkoch sú zobrazené tri rôzne lexémy, ktoré neboli objavené u informantov (viď obr. č. 213–215).

Obrázok č. 213: TETA
(slovenský ZJ)

Obrázok č. 214: TETA
(slovenský ZJ)

Obrázok č. 215: TETA
(slovenský ZJ)

Lexéma podľa obr. č. 213 sa vyskytuje v Základoch posunkového jazyka Nitrianskeho regiónu (ŠMEHILOVÁ, A. – ŠMEHILOVÁ, A., 2005), ďalšia lexéma podľa obr. č. 214 sa vyskytuje v Kodifikovanom systéme posunkovej reči (1995) a ďalšia tretia lexéma podľa obr. č. 215 existuje v Posunkoch – pojmovej zásobe pre opatrovatelky (2004).

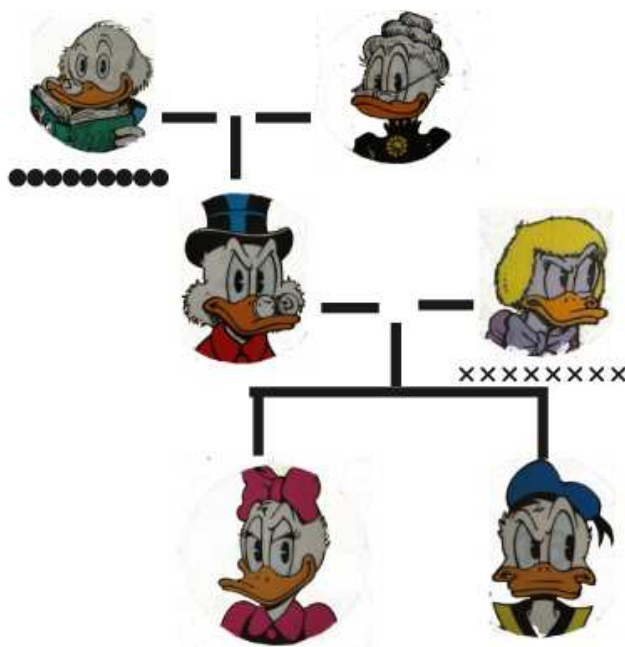
Komparácia lexémy *TETA/TETA* medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 210 a lexémou SZJ obr. č. 212: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 211 a lexémou SZJ obr. č. 212: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *TETA/TETA* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 1 odlišnosť. Pri komparácii lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenským ZJ sme zistili 1 odlišnosť.

Všetky 3 lexémy *TETA/TETA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné.

4.2.32 *TCHÁN/SVOKOR*

Obrázok č. 216: Ja vo vzťahu k svokrovi

- **elicitácia lexémy:** 8 českých a 8 slovenských informantov (jedna tretina informantov neprodukovala)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

Obrázok č. 217: TCHÁN (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma podľa začiatočného písmena dvojručnej prstovej abecedy T

Obrázok č. 218: TCHÁN (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma s asimilačnou prezentáciou pomocou pomocných artikulačných znakov – *T-CH* (TCHÁN)

Jeden český informant daktyloval *T-CH-Á-N*.

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexéma ovplyvnená českým jazykom – daktylovanie lexémy

Štyria českí informanti produkovali združené pomenovania: *MŮJ + MANŽEL + JEHO + OTEC* (2x), *MANŽEL + MŮJ + JEHO + OTEC*, *MOJA + MANŽELKA + JEJÍ + OTEC*.

Obrázok č. 219: SVOKOR (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 5 slovenských informantov
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje zosobášený pár, ktorý sa začlenil do rodiny manželky alebo manžela. Z toho pramení lexéma SVADBA podľa nasledujúceho obr. č. 220, neskôr ju ovplyvnila fonologická zmena

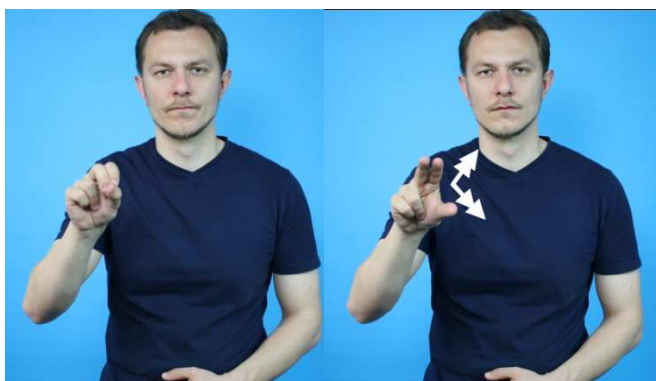
Obrázok č. 220: SVOKOR (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje zosobášený pár, ktorý sa začlenil do rodiny manželky alebo manžela, z toho pramení lexéma SVADBA

Obrázok č. 221: SVOKOR (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy SVOKRA podľa obr. č. 228

Obrázok č. 222: SVOKOR (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

Jeden slovenský informant produkoval aj toto združené pomenovanie:
MANŽELKA + MOJA + JEJ + OTEC.

Komparácia lexémy TCHÁN/SVOKOR medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

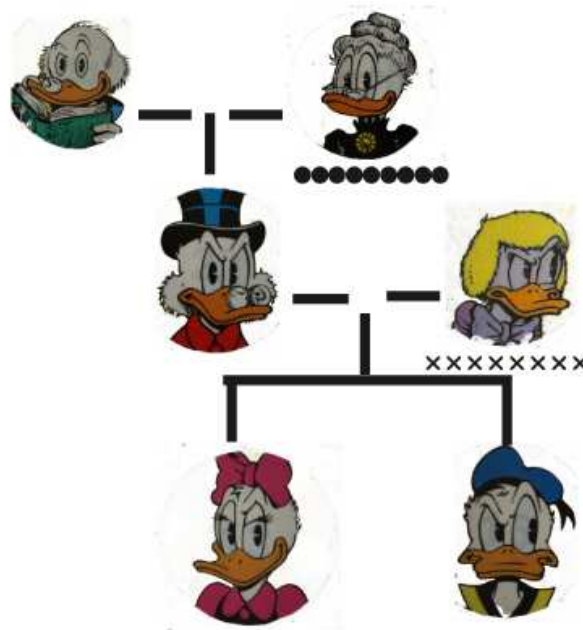
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 217 a lexémou SZJ obr. č. 219: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 217 a lexémou SZJ obr. č. 220: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 217 a lexémou SZJ obr. č. 221: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 217 a lexémou SZJ obr. č. 222: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 218 a lexémou SZJ obr. č. 219: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 218 a lexémou SZJ obr. č. 220: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 218 a lexémou SZJ obr. č. 221: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 218 a lexémou SZJ obr. č. 222: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (T-CH-Á-N) a lexémou SZJ obr. č. 219: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (T-CH-Á-N) a lexémou SZJ obr. č. 220: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (T-CH-Á-N) a lexémou SZJ obr. č. 221: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (T-CH-Á-N) a lexémou SZJ obr. č. 222: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *TCHÁN/SVOKOR* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 8 odlišností. Pri komparácii lexém v moravskom variante českého ZJ a v slovenskom ZJ sme zistili 4 odlišnosti.

6 lexém *TCHÁN/SVOKOR* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné. 1 lexéma *SVOKOR* je nemotivovaná, čiže arbitrárna.

4.2.33 TCHYNĚ/SVOKRA

Obrázok č. 223: Ja vo vzťahu k svokre

- **elicitácia lexémy:** 9 českých a 7 slovenských informantov (jedna tretina informantov neprodukovala)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

Obrázok č. 224: TCHYNĚ (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 4 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma podľa začiatočného písmena dvojručnej prstovej abecedy T

Obrázok č. 225: TCHYNĚ (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *PŘÍBUZNÝ*. To naznačuje, že ženích alebo nevesta, ktorá vstupuje do manželstva, stáva sa pre svokru novým členom rodiny. Nevesta alebo ženích označuje svokru za príbuznú.

Obrázok č. 226: TCHYNĚ (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 1 moravský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma s asimilačnou prezentáciou pomocou pomocných artikulačných znakov – *T-CH* (*TCHYNĚ*)

Jeden český informant daktyloval *T-CH-Y-N-Ě*.

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexéma ovplyvnená českým jazykom – daktylovanie lexémy

Štyria českí informanti produkovali združené pomenovania: *MANŽEL + MŮJ + JEHO + MATKA*, *MOJA + MANŽELKA + JEJÍ + MATKA*, *MŮJ + MANŽEL + JEHO + MATKA* (2x).

Obrázok č. 227: SVOKRA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje zosobášený pár, ktorý sa začlenil do rodiny manželky alebo manžela. Z toho pramení lexéma SVADBA podľa obr. č. 220, neskôr ju ovplyvnila fonologická zmena

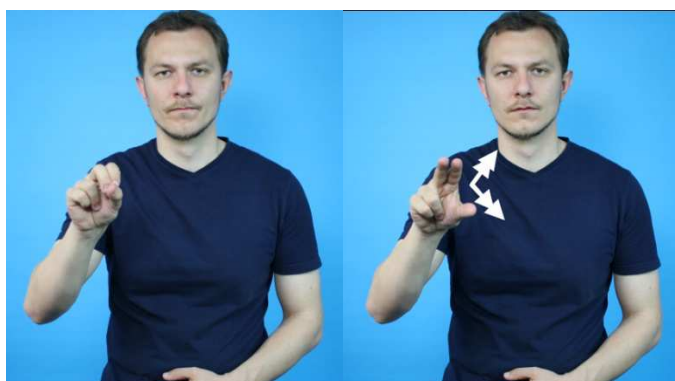
Obrázok č. 228: SVOKRA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy TETA podľa obr. č. 212

Obrázok č. 229: SVOKRA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje zosobášený pár, ktorý sa začlenil do rodiny manželky alebo manžela, z toho pramení lexéma SVADBA

Obrázok č. 230: SVOKRA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

Komparácia lexémy TCHYNĚ/SVOKRA medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

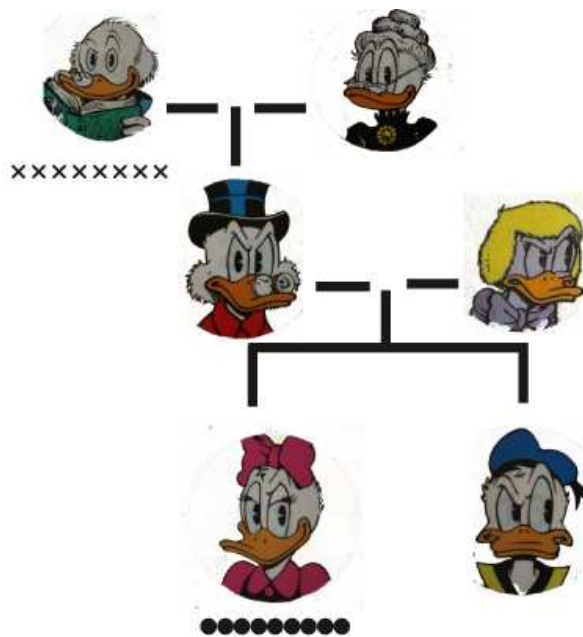
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 224 a lexémou SZJ obr. č. 227: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 224 a lexémou SZJ obr. č. 228: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 224 a lexémou SZJ obr. č. 229: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 224 a lexémou SZJ obr. č. 230: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 225 a lexémou SZJ obr. č. 227: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 225 a lexémou SZJ obr. č. 228: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 225 a lexémou SZJ obr. č. 229: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 225 a lexémou SZJ obr. č. 230: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 226 a lexémou SZJ obr. č. 227: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 226 a lexémou SZJ obr. č. 228: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 226 a lexémou SZJ obr. č. 229: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 226 a lexémou SZJ obr. č. 230: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (*T-CH-Y-N-Ě*) a lexémou SZJ obr. č. 227: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (*T-CH-Y-N-Ě*) a lexémou SZJ obr. č. 228: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (*T-CH-Y-N-Ě*) a lexémou SZJ obr. č. 229: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (*T-CH-Y-N-Ě*) a lexémou SZJ obr. č. 230: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém *TCHYNĚ/SVOKRA* medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 12 odlišností. Pri komparácii lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenským ZJ sme zistili 4 odlišnosti.

7 lexém *TCHYNĚ/SVOKRA* sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné. 1 lexéma *SVOKRA* je nemotivovaná, čiže arbitrárna.

4.2.34 VNUČKA/VNUČKA

Obrázok č. 231: Ja vo vzťahu k vnučke

- **elicitácia lexémy:** 10 českých a 8 slovenských informantov (malá časť informantov neprodukovala)
- **excerpcia lexémy:** 3 české a 2 slovenské slovníky

Obrázok č. 232: VNUČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 8 českých informantov (3 informanti najprv použili *ŽENA*, potom *VNUČKA*; 1 informant použil opakovaný pohyb od tela)
- **excerpcia lexémy:** 2 (v 2 slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *DÍVKA + VNUČKA*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *DCERA* podľa obr. č. 25, naznačuje to, že aj starí rodičia majú dieťa vnučku

Obrázok č. 233: VNUČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 3 českí informanti (1 informant najprv použil *ŽENA*, potom *VNUČKA*)
- **excerpcia lexémy:** 1 český a 2 slovenské slovníky (v 1 českom a v 1 slovenskom slovníku je zobrazené združené pomenovanie *VNUČKA + DÍVKA*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *DCERA* podľa obr. č. 26, naznačuje to, že starí rodičia majú dieťa vnučku

Obrázok č. 234: VNUČKA (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

Obrázok č. 235: VNUČKA (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 8 slovenských informantov (1 informant najprv použil DIEVČA, potom VNUČKA)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy DCÉRA podľa obr. č. 27, naznačuje to, že starí rodičia majú dieťa vnuka

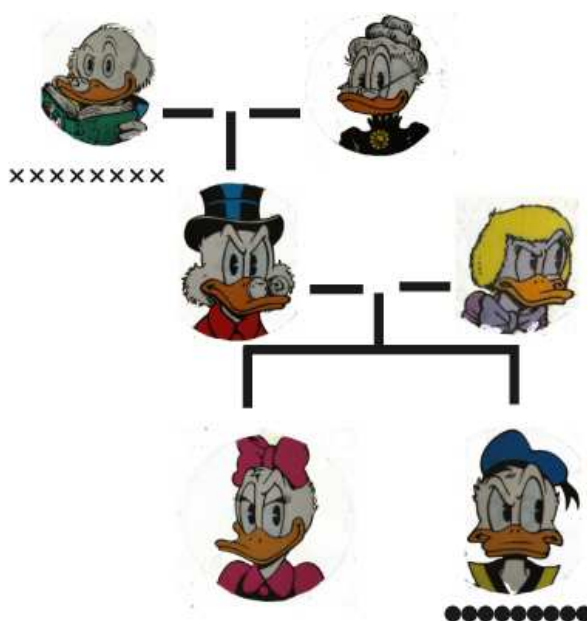
Komparácia lexémy VNUČKA/VNUČKA medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 232 a lexémou SZJ obr. č. 235: **podobnosť** (miesto artikulácie zhodné, pohyb ruky odlišný, tvary ruky podobné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 233 a lexémou SZJ obr. č. 235: **zhodnosť** (miesto artikulácie a pohyb ruky zhodné, tvary ruky podobné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 234 a lexémou SZJ obr. č. 235: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém VNUČKA/VNUČKA medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 1 podobnosť, 1 zhodnosť a 1 odlišnosť.

3 lexémy VNUČKA/VNUČKA sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné. 1 lexéma VNUČKA je nemotivovaná, čiže arbitrárna.

4.2.35 VNUK/VNUK

Obrázok č. 236: Ja vo vzťahu k vnukovi

- **elicitácia lexémy:** 11 českých a 9 slovenských informantov (malá časť informantov neprodukovala)
- **excerpcia lexémy:** 4 české a 2 slovenské slovníky

Obrázok č. 237: VNUK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 8 českých informantov (1 informant najprv použil *KLUK*, potom *VNUK*; 1 informant použil opakovaný pohyb od tela)
- **excerpcia lexémy:** 2 (v 2 slovníkoch je zobrazené združené pomenovanie *KLUK* + *VNUK*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *DCERA* podľa obr. č. 25, naznačuje to, že aj starí rodičia majú dieťa vnuka

Obrázok č. 238: VNUK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 5 českých informantov
- **excerpcia lexémy:** 1 český a 2 slovenské slovníky (v českom slovníku a v 1 slovenskom slovníku je zobrazené združené pomenovanie *KLUK* + *VNUK*)
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy *DCERA* podľa obr. č. 26, naznačuje to, že starí rodičia majú dieťa vnuka

Obrázok č. 239: VNUK (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 1 český informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

Obrázok č. 240: VNUK (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 9 slovenských informantov (2 informanti najprv použili CHLAPEC, potom VNUK)
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexikálna extenzia od lexémy DCÉRA podľa obr. č. 27, naznačuje to, že starí rodičia majú dieťa vnuka

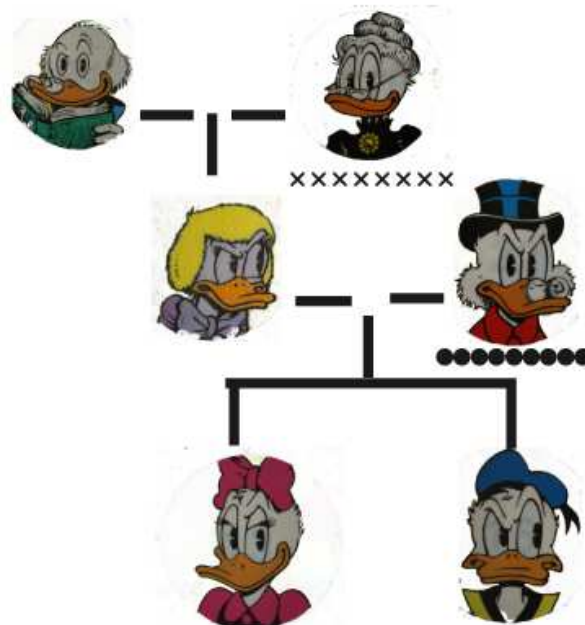
Komparácia lexémy VNUK/VNUK medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 237 a lexémou SZJ obr. č. 240: **podobnosť** (miesto artikulácie zhodné, pohyb ruky odlišný, tvary ruky podobné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 238 a lexémou SZJ obr. č. 240: **zhodnosť** (miesto artikulácie a pohyb ruky zhodné, tvary ruky podobné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 239 a lexémou SZJ obr. č. 240: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné).

Zhrnutie: Pri komparácii lexém VNUK/VNUK medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 1 podobnosť, 1 zhodnosť a 1 odlišnosť.

3 lexémy VNUK/VNUK sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné. 1 lexéma VNUK je nemotivovaná, čiže arbitrárna.

4.2.36 ZEŤ/ZAŤ

Obrázok č. 241: Ja vo vzťahu k zaťovi

- **elicitácia lexémy:** 8 českých a 8 slovenských informantov (malá časť informantov neprodukovala)
- **excerpcia lexémy:** 1 český a 2 slovenské slovníky

Obrázok č. 242: ZEŤ (český ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 českí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma so začiatočným písmenom pomocných artikulačných znakov Z

Obrázok č. 243: ZET (moravský variant)

- **elicitácia lexémy:** 2 moravskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** arbitrárna lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** neznáma

Jeden český informant daktyloval *Z-E-Ť*.

- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexéma ovplyvnená českým jazykom – daktylovanie lexémy

Troja českí informanti produkovali združené pomenovania: *MOJA + DCERA + JEJÍ + MANŽEL* (2x), *MATKA + JA + DCERA + JEJÍ + MANŽEL + JEJÍ*. V jednom českom slovníku je zobrazené združené pomenovanie: *DCERA + MOJA + JEJÍ + MANŽEL*.

Obrázok č. 244: ZAT (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 2
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje zosobášený pár, z toho pramení lexéma SVADBA

Obrázok č. 245: ZAŤ (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** zať je pre svokrovcov ako mladý chlapec

Obrázok č. 246: ZAŤ (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** lexéma s asimilačnou prezentáciou hlások pomocou pomocných artikulačných znakov – Z–T

Obrázok č. 247: ZAŤ (slovenský ZJ)

- **elicitácia lexémy:** 2 slovenskí informanti
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** inicializovaná lexéma so začiatočnou hláskou pomocných artikulačných znakov Z

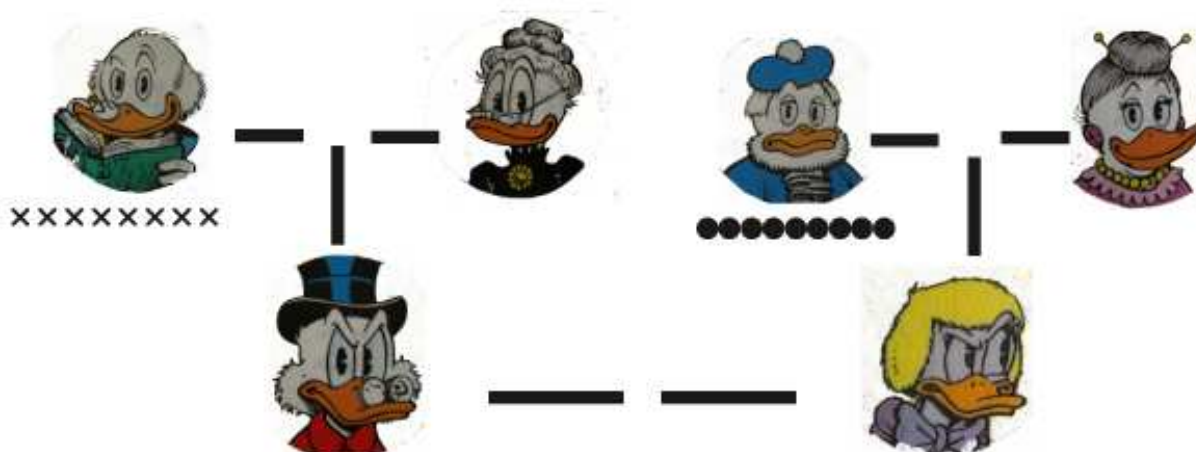
Komparácia lexémy ZEŤ/ZAŤ medzi českým ZJ a slovenským ZJ:

- medzi lexémou ČZJ obr. č. 242 a lexémou SZJ obr. č. 244: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 242 a lexémou SZJ obr. č. 245: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 242 a lexémou SZJ obr. č. 246: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ obr. č. 242 a lexémou SZJ obr. č. 247: **zhodnosť** (miesto artikulácie a pohyb ruky zhodný, tvar ruky podobný),
- medzi lexémou MV obr. č. 243 a lexémou SZJ obr. č. 244: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 243 a lexémou SZJ obr. č. 245: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 243 a lexémou SZJ obr. č. 246: **odlišnosť** (miesto artikulácie zhodné, ostatné parametre odlišné),
- medzi lexémou MV obr. č. 243 a lexémou SZJ obr. č. 247: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (Z-E-Ť) a lexémou SZJ obr. č. 244: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (Z-E-Ť) a lexémou SZJ obr. č. 245: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (Z-E-Ť) a lexémou SZJ obr. č. 246: **odlišnosť** (všetky parametre odlišné),
- medzi lexémou ČZJ (Z-E-Ť) a lexémou SZJ obr. č. 247: **zhodnosť** (všetky parametre odlišné).

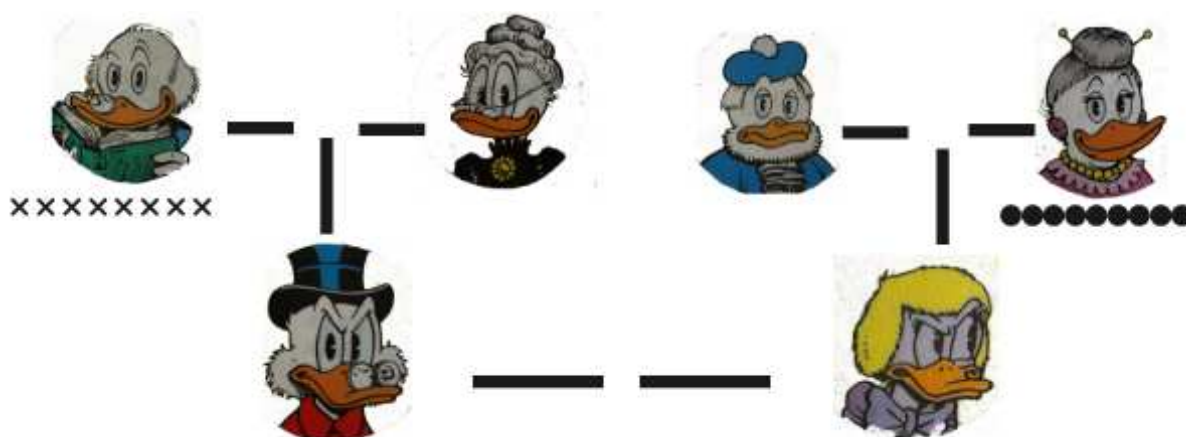
Zhrnutie: Pri komparácii lexém ZEŤ/ZAŤ medzi českým a slovenským ZJ sme zistili 1 zhodnosť a 7 odlišností. Pri komparácii lexém medzi moravským variantom českého ZJ a v slovenským ZJ sme zistili 4 odlišnosti.

6 lexém ZEŤ/ZAŤ sú svojim spôsobom motivované a jazykovou povahou translucenčné. 1 lexéma ZEŤ je nemotivovaná, čiže arbitrárna.

4.2.37 -/SVAT, -/SVATKA

Obrázok č. 248: Ja vo vzťahu k svatovi

Obrázok č. 249: Ja vo vzťahu k svatke

- **elicitácia lexémy:** 3 českí a 5 slovenských informantov (väčšina informantov neprodukovala)
- **excerpcia lexémy:** neuvedené v žiadnom slovníku ZJ

Obrázok č. 250: SVAT, SVATKA (slovenský ZJ)

- **elicítacia lexémy:** 1 slovenský informant
- **excerpcia lexémy:** 0
- **jazyková povaha lexémy:** translucenčná lexéma ZJ
- **motivovanosť lexémy:** naznačuje rodičov manželky a rodičov manžela, ktorí sú novými členmi rodiny, keď ich deti zosobášením začlenili do rodiny, z toho pramení lexéma SVADBA

Traja českí informanti použili tieto združené pomenovania pre lexému v pluráli svatovci:

- *OTEC + MATKA + MOJI + MANŽELKA + TÁ (klasifikátor osoby) + MOJA + JEJÍ + OTEC + MATKA + SPOLU*
- *MOJI + RODIČE + MŮJ + MANŽEL + JEHO + RODIČE + OBĚ TYTO*
- *SNACHA + JEJÍ + RODIČE, ZEŤ + JEHO + RODIČE*

Štyria slovenskí informanti použili tieto združené pomenovania pre lexému v pluráli svatovci:

- *MÔJ + SYN + JEHO + MANŽELKA + JEJ + RODIČIA*
- *ZAŤ + JEHO + RODIČIA*
- *SYN + JEHO + ŽENA + JEJ + MATKA + OTEC*
- *SYN + JEHO + MANŽELKA + MANŽELKA + JEJ + MATKA + OTEC*

Zhrnutie: Pri lexémach SVAT, SVATKA sme nemohli komparovať, pretože nebol dostatok lexém od informantov.

1 lexéma SVAT/SVATKA je svojim spôsobom motivovaná a jazykovou povahou translucenčná.

4.3 ZHRNUTIE VÝSLEDKOV KOMPARÁCIE LEXÉM ČESKÉHO A SLOVENSKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA A POTVRDENIE/VYVRÁTENIE HYPOTÉZ

Pre lepšiu prehľadnosť sme výsledky z predchádzajúcej kapitoly zhrnuli v tabuľkách (viď tab. 1–3):

	Zhodnosť	Podobnosť	Odlíšnosť
Český ZJ (Čechy) – slovenský ZJ 292 porovnaní (100 %)	19 (6,6 %)	34 (11,6 %)	239 (81,8 %)
Český ZJ (Morava) – slovenský ZJ 78 porovnaní (100 %)	2 (2,6 %)	22 (28,2 %)	54 (69,2 %)

Tabuľka č. 1: Zhrnutie lexikálnej komparácie lexém českého a slovenského ZJ z oblasti rodina

Z tabuľky č. 1 je zrejmé, že lexémy z oblasti rodina sú medzi českým ZJ používaným na území Čiech a slovenským ZJ odlišné až v 81,8 %. Lexémy boli podobné v 11,6 %; lexém, ktoré sa zhodovali, bolo zistených len 6,6 %. Pri komparácii medzi lexém českého ZJ používaných na území Moravy (t.j. u moravských variantov znakov českého ZJ) a lexém slovenského ZJ bola zistená zhodnosť v 2,6 %, podobnosť v 28,2 % a odlišnosť v 69,2 %.

	Transparentné lexémy	Translucentné lexémy	Arbitrárne lexémy
Lexémy českého ZJ (Čechy)	0 (0 %)	91 (97,8 %)	2 (2,2 %)
Lexémy českého ZJ (Morava)	0 (0 %)	30 (85,7 %)	5 (14,3 %)
Lexémy slovenského ZJ	0 (0 %)	82 (93,2 %)	6 (6,8 %)

Tabuľka č. 2: Zhrnutie jazykovej povahy lexém českého a slovenského ZJ z oblasti rodina

V tabuľke č. 2 môžeme vidieť, že lexémy českého ZJ (v Čechách) z oblasti rodina sú z 97,8 % translucentné a v 2,2 % arbitrárne. Na Morave je medzi lexémy českého ZJ v oblasti rodina 85,7 % translucentných a 14,3 % arbitrárných lexém. U lexém slovenského ZJ sa zistilo, že translucentné lexémy tvoria 93,2 % a arbitrárne 6,8 %.

	Lexémy českého ZJ (Čechy)	Lexémy českého ZJ (Morava)	Lexémy slovenského ZJ
Počet vyexcerpovaných lexém nevyskytujúcich sa v elicitácii u informantov	15	2	21

Tabuľka č. 3: Celkový počet excerpovaných lexém nevyskytujúcich sa u informantov

V tabuľke č. 3 môžeme vidieť, že 15 lexém českého ZJ v Čechách a 2 lexémy českého ZJ na Morave z oblasti rodina, ktoré sme vyexcerpovali zo slovníkov a príručiek o českom ZJ, sa nevyskytlo v elicítácii u českých a moravských informantov. U slovenských informantov to bolo 21 lexém slovenského ZJ z oblasti rodina, ktoré sa vyskytli v excerpovaných slovníkoch a príručkách o slovenskom ZJ.

Potvrdenie/vyvrátenie hypotéz. Na základe výsledkov komparácie lexém českého a slovenského ZJ môžeme konštatovať, že **hypotéza**, že väčšina lexém českého ZJ z oblasti rodina bude odlišná od lexém slovenského ZJ z oblasti rodina, **sa potvrdila**.

Hypotéza, že väčšina lexém slovenského ZJ z oblasti rodina bude odlišná od lexém českého ZJ z oblasti rodina používaných na Morave, **sa tiež potvrdila**.

Hypotéza, že väčšina lexém českého a slovenského ZJ z oblasti rodina je arbitrárna, **sa nepotvrdila**.

Hypotéza, že sa nájdú excerpované lexémy príslušníkov rodiny českého a slovenského ZJ, ktoré sa u informantov neobjavili, **sa potvrdila**.

5 SÚHRN ZISTENÝCH SKUTOČNOSTÍ O LEXÉMACH ČESKÉHO A SLOVENSKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA

Komparáciu lexém českého a slovenského ZJ pre oblasť rodina sme dospeli k mnohým zisteniam. Tu prinášame ich súhrn:

1. Zistili sme, že v slovníkoch českého ZJ sa nevyskytlo 16 lexém, ktoré sme zistili od našich informantov. Sú to tieto lexémy³⁶: *BABIČKA* (obr. č. 4, zistené elicitáciou od 2 informantov), *BRATR* (obr. č.11, od 5 informantov), *BRATR* (obr. č. 12, od 2 informantov), *BRATRANEC* (obr. č. 18, od 4 informantov), *DCERA* (obr. č. 25, od 9 informantov), *DĚDEČEK* (obr. č. 30, od 2 informantov), *NETEŘ* (obr. č. 47, od 4 informantov), *NETEŘ* (obr. č. 48, od 3 informantov), *NETEŘ* (obr. č. 49, od 2 moravských informantov), *SESTRA* (obr. č. 158, od 6 informantov) *SESTŘENICE* (obr. č. 162, od 4 informantov), *STRÝC* (obr. č. 177, od 4 moravských informantov), *SYNOVEC* (obr. č. 193, od 3 moravských informantov), *SYNOVEC* (obr. č. 194, od 2 informantov), *ŠVAGR* (obr. č. 197, od 4 informantov), *TCHÁN* (obr. č. 217, od 4 informantov), *TCHYNĚ* (obr. č. 224, od 4 informantov), *ZEŤ* (obr. č. 243, od 2 moravských informantov).

Zistili sme, že v slovníkoch slovenského ZJ sa nevyskytlo 22 lexém, ktoré sme zistili od našich informantov. Sú to tieto lexémy³⁷: *BABKA* (obr. č. 5, zistené elicitáciou od 5 informantov), *BRATRANEC* (obr. č. 22, od 3 informantov), *NETER* (obr. č. 50, od 5 informantov), *NEVESTA* (obr. č. 173, od 2 informantov), *NEVESTA* (obr. č. 174, od 2 informantov), *RODINA* (obr. č. 152, od 4 informantov), *RODINA* (obr. č. 153, od 3 informantov), *SVOKOR* (obr. č. 220, od 5 informantov), *SVOKRA* (obr. č. 228, od 3 informantov), *SVOKRA* (obr. č. 229, od 2 informantov), *SYN* (obr. č. 190, od 6 informantov), *SYNOVEC* (obr. č. 195, od 8 informantov), *ŠVAGOR* (obr. č. 202, od 3 informantov), *ŠVAGRINÁ* (obr. č. 209, od 3 informantov), *TETA* (obr. č. 213, od 10 informantov), *UJO* (obr. č. 185, od 3 informantov), *UJO* (obr. č. 186, od 2 informantov) *VNUČKA* (obr. č. 235, od 8 informantov), *VNUK* (obr. č. 240, od 9 informantov), *ZAŤ* (obr. č. 244, od 2 informantov), *ZAŤ* (obr. č. 245, od 2 informantov) *ZAŤ* (obr. č. 246, od 2 informantov) a *ZAŤ* (obr. č. 247, od 2 informantov).

V slovníkoch českého a slovenského ZJ tiež absentovali tieto lexémy, ktoré použili naši informanti: *PRABABKA*, *PRADED*, *PRAVNUČKA*, *PRAVNUK* a *NEVLASTNÝ* (vo vzťahu k príslušníkom rodiny), v slovníkoch slovenského ZJ: *SVAT*, *SVATKA*.

2. Zistili sme, že niektoré lexémy českého a slovenského ZJ, ktoré boli získané excerpciou, sa nevyskytovali u informantov (viď vyššie). **V slovníkoch českého ZJ** je to týchto 15 lexém: *BABIČKA* (v 1 slovníku),

³⁶ Uvádžame len tie lexémy, ktoré sa vyskytli najmenej u 2 informantov, a to bez lexém ovplyvnených českým jazykom.

³⁷ Uvádžame len tie lexémy, ktoré sa vyskytli najmenej u 2 informantov, a to bez lexém ovplyvnených slovenským jazykom.

OTEC (moravský variant v 1 slovníku), *MATKA* (v 1 slovníku), *RODINA* (v 4 slovníkoch), *SESTRĚNICE* (v 1 slovníku), *STRÝC* (v 5 slovníkoch), *SYN* (moravský variant v 1 slovníku) a *ŠVAGROVÁ* (v 1 slovníku).

V slovníkoch slovenského ZJ je to týchto 21 lexém: *BABKA* (v 1 slovníku), *BRATRANEC* (v 1 slovníku), *RODINA* (v 2 slovníkoch), *SESTERNICA* (v 1 slovníku), *STARÁ MATKA* (v 6 slovníkoch), *STARÝ OTEC* (v 7 slovníkoch) a *TETA* (v 3 slovníkoch). Lexémy slovenského ZJ *STARÁ MAMA* a *STARÝ OTEC* sú kalky zo slovenského jazyka: stará mama a starý otec.

3. **Zistili sme, že informanti – používatelia českého a slovenského ZJ niektoré lexémy členov rodiny, pre ktoré má český jazyk/slovenský jazyk jednoslovné označenie, označili viacslovným pomenovaním (združeným pomenovaním).** Sú to: *NETER*, *STRÝC*, *SVOKOR*, *ŠVAGOR*, *SVATOVCI* (v českom ZJ a v slovenskom ZJ), *SNACHA*, *SVOKRA*, *ŠVAGROVÁ*, *ZAŤ* (v českom ZJ), *SYNOVEC*, *TETA* (v slovenskom ZJ).
4. **Zistili sme, že na rozdiel od českého ZJ sa v slovenskom ZJ vyskytli lexémy ZJ, u ktorých nie je badateľný vplyv slovenského jazyka:** *NEVESTA*, *SVOKOR* a *SVOKRA*.
5. **Pri lexémach českého a slovenského ZJ v oblasti rodina sme postrehli častú polysémiu, viacvýznamovosť.³⁸**

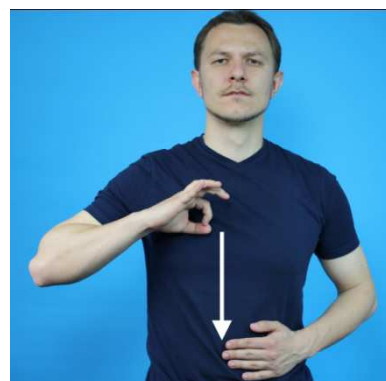
V českom ZJ sú to tieto lexémy:

- a. *DCERA*, *SYNOVEC*, *NETEŘ*, *VNUK*, *VNUČKA* (viď obr. č. 251) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky môžeme o nich hovoriť ako o „skupine detí prvej a druhej generácie“

Obrázok č. 251: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 1

- b. *DCERA*, *SYN*, *SYNOVEC*, *VNUK*, *VNUČKA* (viď obr. č. 252) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky môžeme o nich hovoriť ako o „skupine detí prvej a druhej generácie“

Obrázok č. 252: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 2

³⁸ Polysémia je „jav, pri ktorom sa jedným jazykovým prostriedkom (slovom, radom hlások) pomenúvajú viaceré myšlienkové obsahy. Významy toho istého slova sú spojené rozličnými vzťahmi a tvoria tú istú sémantickú štruktúru“ (Mistrík a kol., 1993, s. 329).

- c. *BRATRANEC, SESTRĚNICE* (vid' obr. č. 253) – z důvodu zhodnosti manuální zložky můžeme o nich hovořit ako o „**skupine dětí druhej rodiny**“

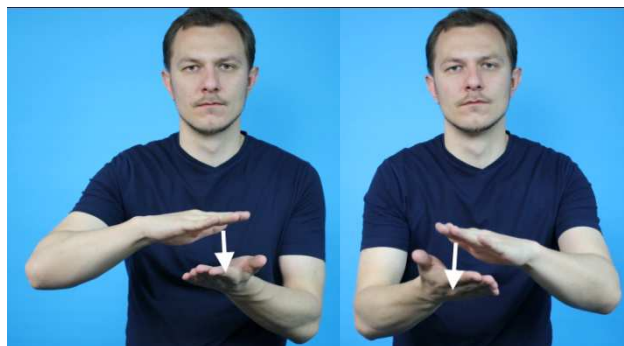
Obrázok č. 253: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 3

- d. *BRAT, SESTRA* (vid' obr. č. 254) – z důvodu zhodnosti manuální zložky můžeme o nich hovořit ako o „**skupine súrodencov**“

Obrázok č. 254: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 4

- e. *MANŽEL, MANŽELKA* (vid' obr. č. 255) – z důvodu zhodnosti manuální zložky můžeme o nich hovořit ako o „**skupine spojené manželským zväzkom**“

Obrázok č. 255: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 5

- f. *ŠVAGOR, ŠVAGROVÁ, TETA* (vid' obr. č. 256) – z důvodu zhodnosti manuální zložky můžeme o nich hovořit ako o „**skupine príbuzenských vzťahov**“

Obrázok č. 256: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 6

- g. *DRUH, DRUŽKA* (vid' obr. č. 257) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky môžeme o nich hovoriť ako o „**skupine spojené nemanželským zväzkom**“

Obrázok č. 257: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 7

V slovenskom ZJ sú to tieto lexémy:

- a. *BRAT, RODINA, SESTRA* (vid' obr. č. 258) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky môžeme o nich hovoriť ako o „**skupine príslušníkov užšej rodiny**“

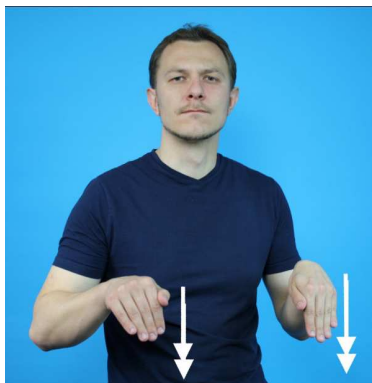
Obrázok č. 258: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 1

- b. *DCÉRA, NETER, PRAVNUČKA, PRAVNUK, SYN, SYNOVEC, VNUČKA, VNUK*, (vid' obr. č. 259) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky môžeme o nich hovoriť ako o „**skupine detí druhej a tretej generácie**“

Obrázok č. 259: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 2

- c. BABKA, PRABABKA, DEDO, PRADEDO (vid' obr. č. 260 a 261) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky môžeme o nich hovoriť ako o „skupine príslušníkov rodiny staršej generácie“

Obrázok č. 261: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 4

Obrázok č. 260: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 3

- d. NEVESTA, SVAT, SVATKA, ŠVAGRINÁ, ŠVAGOR, ZAŤ (vid' obr. č. 262) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky môžeme o nich hovoriť ako o „skupine prižených osôb“

Obrázok č. 262: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 5

- e. SVOKOR, SVOKRA, ŠVAGRINÁ, ŠVAGOR (vid' obr. č. 263) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky môžeme o nich hovoriť ako o „skupine prižených osôb“

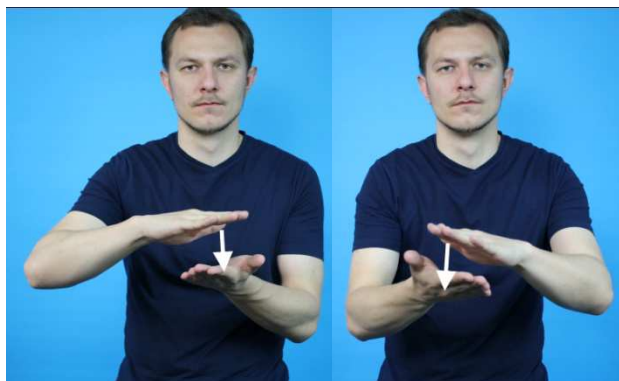
Obrázok č. 263: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 6

- f. SVOKOR, SVOKRA, TETA (vid' obr. č. 264) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky lexémy ZJ môžeme o nich naznačiť, že tvoria tzv. „skupinu prižených skupín“

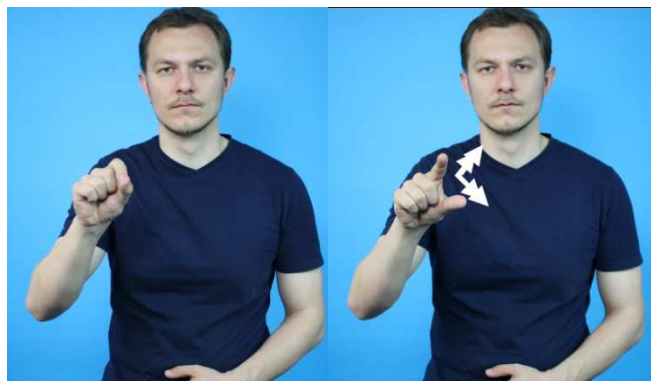
Obrázok č. 264: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 7

- g. MANŽEL, MANŽELKA (vid' obr. č. 265) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky môžeme o nich hovoriť ako o „skupine spojenej manželským zväzkom“

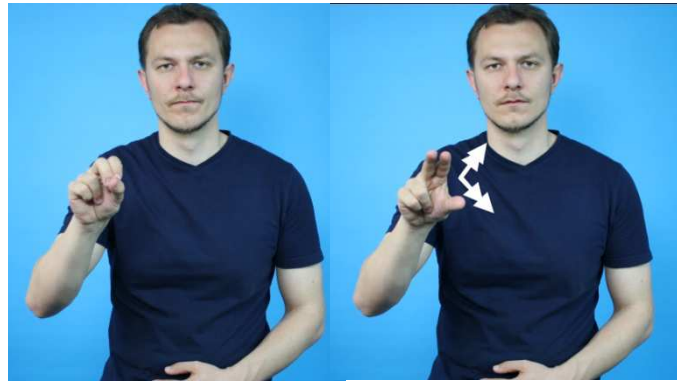

Obrázok č. 265: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 8

- h. BRATRANEC, SESTERNICA (vid' obr. č. 266 a 267) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky lexémy ZJ môžeme o nich hovoriť ako o „skupine detí druhej rodiny“

Obrázok č. 266: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 9

Obrázok č. 267: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 10

- i. DRUH, DRUŽKA (vid' obr. č. 268) – z dôvodu zhodnosti manuálnej zložky môžeme o nich hovoriť ako o „skupine spojenú nemanželským zväzkom“

Obrázok č. 268: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 11

6. V českém a slovenskom ZJ v oblasti rodina sme zistili 20 lexém ovplyvnených českým a 3 lexémy ovplyvnené slovenským hovoreným jazykom, konkrétne je do týchto lexém prostredníctvom jednoručnej alebo dvojručnej prstovej abecedy (čiastočne) prevzatá písaná podoba slov v českom alebo slovenskom jazyku. U informantov českého ZJ sa vplyv češtiny prejavil lexémy: *BRATRANEC* (obr. č. 16, 17, 20), *NETEŘ* (obr. č. 51), *PRA-* (napr. obr. č. 96), *PRA-*, *PRAVNUČKA* (obr. č. 127), *PRAVNUK* (obr. č. 128), *SNACHA* (obr. č. 171), *SNACHA* (2x), *STRÝC* (obr. č. 177), *ICHÁN* (obr. č. 217), *ICHYNĚ* (obr. č. 224), *ZEŤ* (obr. č. 242). Tiež u českých informantov bolo bádať, že ku lexéme ZJ pridali prstovú abecedu: bratranec – *BRATR* + *C* (obr. č. 18,19), pravnučka – *PRA* + *V* (obr. č. 124) a synovec – *SYN* + *C* (obr. č. 193).

Niektorí českí informanti tiež daktylovali tieto lexémy: *S-N-A-CH-A*, *T-CH-Á-N* a *T-CH-Y-N-Ě* a prefix: *P-R-A*.

Môžeme tvrdiť, že okrem petrifikovaných lexém (*BRATRANEC*, *SYNOVEC*, *STRÝC*) ostatné lexémy boli pre niektorých českých informantov skôr pasívnou lexikou, preto poznali, ale nepoužívali lexémy ZJ ako ostatní českí informanti. Namiesto nich daktylovali lexémy ovplyvnené českým jazykom.

Oproti českým informantov sa u informantov slovenského ZJ takto utvorené lexémy vyskytovali menej, boli to tieto lexémy: NETER (obr. č. 51), PRA a ZAĚ (obr. č. 247).

7. Zistili sme, že sa v českom a slovenskom ZJ v oblasti rodina objavujú lexémy, ktoré vznikli asimiláciou pomocných artikulačných znakov.

Elicitáciou sme zistili 3 takéto lexémy slovenského ZJ: TETA (pomocný artikulačný znak T, ktorý sa artikuloval opakovane; obr. č. 212), UJO (pomocné artikulačné znaky J a O; obr. č. 185) a ZAĚ (pomocné artikulačné znaky Z a T; obr. č. 246). V českom ZJ sme sa stretli s 2 lexémy moravského variantu: TCHÁN a TCHYNĚ (pomocné artikulačné znaky T a CH; obr. č. 218 a 226).

6 ZÁVER

V našej práci sme sa zaoberali komparovaním lexiky českého a slovenského ZJ z oblasti rodina. V teoretickej časti sme sa pokúsili priblížiť český a slovenský ZJ ako prirodzené jazyky komunit nepočujúcich Česka a Slovenska, ich vývoj a výskum.

Vo výskumnej časti sme sa zamerali na jazykové dáta z oblasti rodina získané elicitáciou od 12 nepočujúcich informantov z Česka a 12 nepočujúcich informantov zo Slovenska a jazyková dáta získaná excerpciou zo 17 slovníkov českého a slovenského ZJ. Získané jazykové dáta (lexémy) sme komparovali z hľadiska ich artikulácie (tvar a pohyb ruky/rúk a miesto artikulácie). Ďalej sme ich analyzovali z hľadiska frekvencie, motivovanosti, jazykovej povahy i vplyvu českého a slovenského jazyka.

Na základe výsledkov komparácie lexém českého a slovenského ZJ sme zistili, že väčšina lexém českého ZJ z oblasti rodina je odlišná od lexém slovenského ZJ z oblasti rodina. Väčšina lexém slovenského ZJ z oblasti rodina je odlišná od lexém českého ZJ z oblasti rodina používaných na Morave. Našli sa excerpované lexémy príslušníkov rodiny českého a slovenského ZJ, ktoré sa u informantov neobjavili.

Zistili sme, že v slovníkoch českého ZJ sa nevyskytlo 16 lexém ZJ z oblasti rodina, ktoré sme zistili od českých informantov a v slovníkoch slovenského ZJ sa nevyskytlo 22 lexém ZJ z oblasti rodina, ktoré sme zistili od slovenských informantov.

Informanti – používatelia českého a slovenského ZJ niektoré lexémy členov rodiny, pre ktoré má český jazyk/slovenský jazyk jednoslovné označenie, označili viacslovným pomenovaním (združeným pomenovaním).

Pri lexémach českého a slovenského ZJ v oblasti rodina sme postrehli častú polysémiu, viacvýznamovosť. V českom a slovenskom ZJ v oblasti rodina sme bádali 22 lexém ovplyvnených českým a 6 lexém ovplyvnených slovenským hovoreným jazykom.

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok č. 1: Názorná štruktúra vlastnej a nevlastnej lexiky v ZJ	15
Obrázok č. 2: Ja vo vzťahu k babke	37
Obrázok č. 3: BABIČKA (český ZJ)	38
Obrázok č. 4: BABIČKA (český ZJ)	38
Obrázok č. 5: BABIČKA (moravský variant)	39
Obrázok č. 6: BABKA (slovenský ZJ).....	39
Obrázok č. 7: BABKA (slovenský ZJ).....	40
Obrázok č. 8: BABIČKA (český ZJ)	40
Obrázok č. 9: BABKA (slovenský ZJ).....	41
Obrázok č. 10: Ja vo vzťahu k bratovi.....	42
Obrázok č. 11: BRATR (český ZJ).....	42
Obrázok č. 12: BRATR (český ZJ).....	43
Obrázok č. 13: BRATR/BRAT (český ZJ, slovenský ZJ)	43
Obrázok č. 14: BRAT (český ZJ, slovenský ZJ)	44
Obrázok č. 15: Ja vo vzťahu k bratrancovi.....	45
Obrázok č. 16: BRATRANEC (český ZJ)	45
Obrázok č. 17: BRATRANEC (český ZJ)	46
Obrázok č. 18: BRATRANEC (český ZJ)	46
Obrázok č. 19: BRATRANEC (český ZJ)	47
Obrázok č. 20: BRATRANEC (český ZJ)	47
Obrázok č. 21: BRATRANEC (slovenský ZJ)	48
Obrázok č. 22: BRATRANEC (slovenský ZJ)	48
Obrázok č. 23: BRATRANEC (slovenský ZJ)	49
Obrázok č. 24: Ja vo vzťahu k dcére.....	50
Obrázok č. 25: DCERA (český ZJ).....	50
Obrázok č. 26: DCERA (český ZJ).....	51
Obrázok č. 27: DCÉRA (slovenský ZJ).....	51
Obrázok č. 28: Ja vo vzťahu k dedovi	52
Obrázok č. 29: DĚDEČEK (český ZJ).....	52
Obrázok č. 30: DĚDEČEK (český ZJ).....	53
Obrázok č. 31: DĚDEČEK (moravský variant)	53
Obrázok č. 32: DEDO (slovenský ZJ, moravský variant).....	54
Obrázok č. 33: DEDO (slovenský ZJ)	54
Obrázok č. 34: Ja vo vzťahu k druhovi.....	55
Obrázok č. 35: Ja vo vzťahu k družke	55
Obrázok č. 36: DRUH, DRUŽKA (český ZJ, slovenský ZJ)	56
Obrázok č. 37: Ja vo vzťahu k manželovi	57
Obrázok č. 38: MANŽEL (český ZJ, slovenský ZJ).....	57
Obrázok č. 39: Ja vo vzťahu k manželke	58
Obrázok č. 40: MANŽELKA (český ZJ, slovenský ZJ)	58
Obrázok č. 41: Ja vo vzťahu k matke.....	59
Obrázok č. 42: MATKA (český ZJ)	60
Obrázok č. 43: MATKA (český ZJ)	60
Obrázok č. 44: MATKA (český ZJ)	61
Obrázok č. 45: MATKA (slovenský ZJ).....	61
Obrázok č. 46: Ja vo vzťahu k neteri	62
Obrázok č. 47: NETEŘ (český ZJ)	62
Obrázok č. 48: NETEŘ (český ZJ)	63
Obrázok č. 49: NETEŘ (moravský variant).....	63

Obrázok č. 50: NETEŘ (český ZJ)	64
Obrázok č. 51: NETER (slovenský ZJ, český ZJ)	64
Obrázok č. 52: NETER (slovenský ZJ)	65
Obrázok č. 53: Ja vo vzťahu k nevlastnému bratovi	66
Obrázok č. 54: NEVLASTNÍ BRATR (BRATR + NEVLASTNÍ) (český ZJ)	67
Obrázok č. 55: NEVLASTNÍ BRATR (moravský variant)	67
Obrázok č. 56: NEVLASTNÍ BRATR (český ZJ)	68
Obrázok č. 57: NEVLASTNÍ BRATR (český ZJ)	68
Obrázok č. 58: NEVLASTNÍ BRATR (český ZJ)	69
Obrázok č. 59: NEVLASTNÝ BRAT (slovenský ZJ)	69
Obrázok č. 60: NEVLASTNÝ BRAT (slovenský ZJ)	70
Obrázok č. 61: Ja vo vzťahu k nevlastnej dcére	71
Obrázok č. 62: NEVLASTNÍ DCERA (český ZJ)	72
Obrázok č. 63: NEVLASTNÍ DCERA (moravský variant)	72
Obrázok č. 64: NEVLASTNÍ DCERA (moravský variant)	73
Obrázok č. 65: NEVLASTNÁ DCÉRA (slovenský ZJ)	73
Obrázok č. 66: Ja vo vzťahu k nevlastnej matke	74
Obrázok č. 67: NEVLASTNÍ MATKA (český ZJ)	75
Obrázok č. 68: NEVLASTNÍ MATKA (moravský variant)	75
Obrázok č. 69: NEVLASTNÁ MATKA (slovenský ZJ)	76
Obrázok č. 70: Ja vo vzťahu k nevlastnému otcovi	77
Obrázok č. 71: NEVLASTNÍ OTEC (český ZJ)	77
Obrázok č. 72: NEVLASTNÍ OTEC (moravský variant)	78
Obrázok č. 73: NEVLASTNÍ OTEC (moravský variant)	78
Obrázok č. 74: NEVLASTNÝ OTEC (slovenský ZJ)	79
Obrázok č. 75: Ja vo vzťahu k nevlastnej sestre	80
Obrázok č. 76: NEVLASTNÍ SESTRA (SESTRA + NEVLASTNÍ) (český ZJ)	80
Obrázok č. 77: NEVLASTNÍ SESTRA (český ZJ)	81
Obrázok č. 78: NEVLASTNÍ SESTRA (český ZJ)	81
Obrázok č. 79: NEVLASTNÍ SESTRA (moravský variant)	82
Obrázok č. 80: NEVLASTNÍ SESTRA (moravský variant)	82
Obrázok č. 81: NEVLASTNÁ SESTRA (slovenský ZJ)	83
Obrázok č. 82: NEVLASTNÁ SESTRA (slovenský ZJ)	83
Obrázok č. 83: Ja vo vzťahu k nevlastnému synovi	85
Obrázok č. 84: NEVLASTNÍ SYN (český ZJ)	85
Obrázok č. 85: NEVLASTNÍ SYN (moravský variant)	86
Obrázok č. 86: NEVLASTNÝ SYN (slovenský ZJ)	86
Obrázok č. 87: NEVLASTNÝ SYN (slovenský ZJ)	87
Obrázok č. 88: Ja vo vzťahu k otcovi	88
Obrázok č. 89: OTEC (český ZJ)	88
Obrázok č. 90: OTEC (moravský variant)	89
Obrázok č. 91: OTEC (slovenský ZJ)	89
Obrázok č. 92: Ja vo vzťahu k prababke	90
Obrázok č. 93: PRABABIČKA (český ZJ)	90
Obrázok č. 94: PRABABIČKA (český ZJ)	91
Obrázok č. 95: PRABABIČKA (moravský variant)	91
Obrázok č. 96: PRABABIČKA (český ZJ)	92
Obrázok č. 97: PRABABIČKA (český ZJ)	92
Obrázok č. 98: PRABABIČKA (český ZJ)	93
Obrázok č. 99: PRABABIČKA (český ZJ)	93
Obrázok č. 100: PRABABIČKA (moravský variant)	94

Obrázok č. 101: PRABABKA (slovenský ZJ).....	94
Obrázok č. 102: PRABABKA (slovenský ZJ).....	95
Obrázok č. 103: PRABABKA (slovenský ZJ).....	95
Obrázok č. 104: PRABABKA (slovenský ZJ).....	96
Obrázok č. 105: PRABABKA (slovenský ZJ).....	96
Obrázok č. 106: Ja vo vzťahu k pradedovi	99
Obrázok č. 107: PRADĚDEČEK (český ZJ).....	99
Obrázok č. 108: PRADĚDEČEK (moravský variant)	100
Obrázok č. 109: PRADĚDEČEK (moravský variant)	100
Obrázok č. 110: PRADĚDEČEK (český ZJ).....	101
Obrázok č. 111: PRADĚDEČEK (český ZJ).....	101
Obrázok č. 112: PRADĚDEČEK (český ZJ).....	102
Obrázok č. 113: PRADĚDEČEK (český ZJ).....	102
Obrázok č. 114: PRADĚDEČEK (moravský variant)	103
Obrázok č. 115: PRADEDO (slovenský ZJ)	103
Obrázok č. 116: PRADEDO (slovenský ZJ)	104
Obrázok č. 117: PRADEDO (slovenský ZJ)	104
Obrázok č. 118: PRADEDO (slovenský ZJ)	105
Obrázok č. 119: PRADEDO (slovenský ZJ)	105
Obrázok č. 120: Ja vo vzťahu k pravnučke	107
Obrázok č. 121: PRAVNUČKA (český ZJ)	108
Obrázok č. 122: PRAVNUČKA (český ZJ)	108
Obrázok č. 123: PRAVNUČKA (český ZJ)	109
Obrázok č. 124: PRAVNUČKA (český ZJ)	109
Obrázok č. 125: PRAVNUČKA (český ZJ)	110
Obrázok č. 126: PRAVNUČKA (český ZJ)	110
Obrázok č. 127: PRAVNUČKA (český ZJ)	111
Obrázok č. 128: PRAVNUČKA (moravský variant).....	111
Obrázok č. 129: PRAVNUČKA (slovenský ZJ)	112
Obrázok č. 130: PRAVNUČKA (slovenský ZJ)	112
Obrázok č. 131: PRAVNUČKA (slovenský ZJ)	113
Obrázok č. 132: PRAVNUČKA (slovenský ZJ)	113
Obrázok č. 133: Ja vo vzťahu k pravnikovi	115
Obrázok č. 134: PRAVNUK (český ZJ)	116
Obrázok č. 135: PRAVNUK (český ZJ)	116
Obrázok č. 136: PRAVNUK (český ZJ)	117
Obrázok č. 137: PRAVNUK (český ZJ)	117
Obrázok č. 138: PRAVNUK (český ZJ)	118
Obrázok č. 139: PRAVNUK (moravský variant).....	118
Obrázok č. 140: PRAVNUK (slovenský ZJ)	119
Obrázok č. 141: PRAVNUK (slovenský ZJ)	119
Obrázok č. 142: PRAVNUK (slovenský ZJ)	120
Obrázok č. 143: PRAVNUK (slovenský ZJ)	120
Obrázok č. 144: Moja rodina.....	122
Obrázok č. 145: RODINA (český ZJ)	123
Obrázok č. 146: RODINA (český ZJ)	123
Obrázok č. 147: RODINA (český ZJ)	124
Obrázok č. 148: RODINA (český ZJ)	124
Obrázok č. 149: RODINA (český ZJ)	124
Obrázok č. 150: RODINA (český ZJ)	125
Obrázok č. 151: RODINA (slovenský ZJ)	125

Obrázok č. 152: RODINA (RODINA + CELÁ) (slovenský ZJ)	126
Obrázok č. 153: RODINA (slovenský ZJ)	126
Obrázok č. 154: RODINA (slovenský ZJ)	127
Obrázok č. 155: RODINA (slovenský ZJ)	127
Obrázok č. 156: RODINA (slovenský ZJ)	128
Obrázok č. 157: Ja vo vzťahu k sestre	129
Obrázok č. 158: SESTRA (český ZJ)	129
Obrázok č. 159: SESTRA (český ZJ, slovenský ZJ).....	130
Obrázok č. 160: SESTRA (slovenský ZJ).....	130
Obrázok č. 161: Ja vo vzťahu k sesternici.....	131
Obrázok č. 162: SESTŘENICE (český ZJ).....	132
Obrázok č. 163: SESTŘENICE (český ZJ).....	132
Obrázok č. 164: SESTŘENICE (český ZJ).....	133
Obrázok č. 165: SESTŘENICE (český ZJ).....	133
Obrázok č. 166: SESTŘENICE (český ZJ).....	134
Obrázok č. 167: SESTERNICA (slovenský ZJ).....	134
Obrázok č. 168: SESTERNICA (slovenský ZJ).....	134
Obrázok č. 169: SESTERNICA (slovenský ZJ).....	135
Obrázok č. 170: Ja vo vzťahu k neveste	136
Obrázok č. 171: SNACHA (moravský variant)	136
Obrázok č. 172: NEVESTA (slovenský ZJ).....	137
Obrázok č. 173: NEVESTA (slovenský ZJ).....	138
Obrázok č. 174: NEVESTA (slovenský ZJ).....	138
Obrázok č. 175: Ja vo vzťahu k strýkovi.....	139
Obrázok č. 176: STRÝC (český ZJ)	140
Obrázok č. 177: STRÝC (český ZJ)	140
Obrázok č. 178: STRÝC (český ZJ)	141
Obrázok č. 179: STRÝC (český ZJ)	141
Obrázok č. 180: STRÝC (český ZJ)	142
Obrázok č. 181: STRÝC (český ZJ)	142
Obrázok č. 182: STRÝC (český ZJ)	142
Obrázok č. 183: STRÝC (slovenský ZJ)	143
Obrázok č. 184: UJO (slovenský ZJ)	143
Obrázok č. 185: UJO (slovenský ZJ)	144
Obrázok č. 186: UJO (slovenský ZJ)	144
Obrázok č. 187: Ja vo vzťahu k synovi.....	146
Obrázok č. 188: SYN (český ZJ, slovenský ZJ)	146
Obrázok č. 189: moravský variant.....	147
Obrázok č. 190: SYN (slovenský ZJ)	147
Obrázok č. 191: Ja vo vzťahu k synovcovi	148
Obrázok č. 192: SYNOVEC (český ZJ, slovenský ZJ)	148
Obrázok č. 193: SYNOVEC (moravský variant).....	149
Obrázok č. 194: SYNOVEC (český ZJ)	149
Obrázok č. 195: SYNOVEC (slovenský ZJ)	150
Obrázok č. 196: Ja vo vzťahu k švagrovi	151
Obrázok č. 197: ŠVAGR (český ZJ).....	151
Obrázok č. 198: ŠVAGR (moravský variant)	152
Obrázok č. 199: ŠVAGR (moravský variant)	152
Obrázok č. 200: ŠVAGOR (slovenský ZJ).....	153
Obrázok č. 201: ŠVAGOR (slovenský ZJ).....	153
Obrázok č. 202: Ja vo vzťahu k švagrinej	154

Obrázok č. 203: ŠVAGROVÁ (český ZJ).....	155
Obrázok č. 204: ŠVAGROVÁ (moravský variant)	155
Obrázok č. 205: ŠVAGROVÁ (moravský variant)	156
Obrázok č. 206: ŠVAGROVÁ (český ZJ).....	156
Obrázok č. 207: ŠVAGRINÁ (slovenský ZJ).....	157
Obrázok č. 208: ŠVAGRINÁ (slovenský ZJ).....	157
Obrázok č. 209: Ja vo vzťahu k tete	158
Obrázok č. 210: TETA (český ZJ)	159
Obrázok č. 211: TETA (moravský variant)	159
Obrázok č. 212: TETA (slovenský ZJ).....	160
Obrázok č. 213: TETA (slovenský ZJ).....	160
Obrázok č. 214: TETA (slovenský ZJ).....	160
Obrázok č. 215: TETA (slovenský ZJ).....	160
Obrázok č. 216: Ja vo vzťahu k svokrovi	161
Obrázok č. 217: TCHÁN (český ZJ).....	162
Obrázok č. 218: TCHÁN (moravský variant)	162
Obrázok č. 219: SVOKOR (slovenský ZJ).....	163
Obrázok č. 220: SVOKOR (slovenský ZJ).....	163
Obrázok č. 221: SVOKOR (slovenský ZJ).....	164
Obrázok č. 222: SVOKOR (slovenský ZJ).....	164
Obrázok č. 223: Ja vo vzťahu k svokre	166
Obrázok č. 224: TCHYNĚ (český ZJ)	166
Obrázok č. 225: TCHYNĚ (český ZJ)	167
Obrázok č. 226: TCHYNĚ (moravský variant).....	167
Obrázok č. 227: SVOKRA (slovenský ZJ).....	168
Obrázok č. 228: SVOKRA (slovenský ZJ)	168
Obrázok č. 229: SVOKRA (slovenský ZJ).....	169
Obrázok č. 230: SVOKRA (slovenský ZJ).....	169
Obrázok č. 231: Ja vo vzťahu k vnučke.....	171
Obrázok č. 232: VNUČKA (český ZJ).....	171
Obrázok č. 233: VNUČKA (český ZJ).....	172
Obrázok č. 234: VNUČKA (český ZJ).....	172
Obrázok č. 235: VNUČKA (slovenský ZJ).....	173
Obrázok č. 236: Ja vo vzťahu k vnukovi	174
Obrázok č. 237: VNUK (český ZJ).....	174
Obrázok č. 238: VNUK (český ZJ).....	175
Obrázok č. 239: VNUK (český ZJ).....	175
Obrázok č. 240: VNUK (slovenský ZJ).....	176
Obrázok č. 241: Ja vo vzťahu k zaťovi	177
Obrázok č. 242: ZEŤ (český ZJ)	177
Obrázok č. 243: ZEŤ (moravský variant).....	178
Obrázok č. 244: ZAŤ (slovenský ZJ)	178
Obrázok č. 245: ZAŤ (slovenský ZJ)	179
Obrázok č. 246: ZAŤ (slovenský ZJ)	179
Obrázok č. 247: ZAŤ (slovenský ZJ)	180
Obrázok č. 248: Ja vo vzťahu k svatovi.....	181
Obrázok č. 249: Ja vo vzťahu k svatke.....	181
Obrázok č. 250: SVAT, SVATKA (slovenský ZJ)	182
Obrázok č. 251: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 1.....	186
Obrázok č. 252: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 2.....	186
Obrázok č. 253: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 3.....	187

Obrázok č. 254: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 4.....	187
Obrázok č. 255: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 5.....	187
Obrázok č. 256: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 6.....	187
Obrázok č. 257: Viacvýznamová lexéma českého ZJ č. 7.....	188
Obrázok č. 258: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 1.....	188
Obrázok č. 259: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 2.....	188
Obrázok č. 260: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 3.....	189
Obrázok č. 261: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 4.....	189
Obrázok č. 262: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 5.....	189
Obrázok č. 263: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 6.....	189
Obrázok č. 264: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 7.....	190
Obrázok č. 265: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 8.....	190
Obrázok č. 266: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 9.....	190
Obrázok č. 267: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 10.....	191
Obrázok č. 268: Viacvýznamová lexéma slovenského ZJ č. 11.....	191

VYSVETLIVKY K OBRÁZKOM

- - pohyb v smere šípky
- - opakovaný pohyb v smere šípky
- - pohyb v smere šípky tam a späť
- - opakovaný pohyb v smere šípky tam a opakovaný pohyb v smere šípky späť
- - kruhový pohyb v smere šípky
- - opakovaný kruhový pohyb v smere šípky

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka č. 1: Zhrnutie lexikálnej komparácie lexém českého a slovenského ZJ z oblasti rodina	183
Tabuľka č. 2: Zhrnutie jazykovej povahy lexém českého a slovenského ZJ z oblasti rodina	183
Tabuľka č. 3: Celkový počet excerpovaných lexém nevyskytujúcich sa u informantov	183

ZOZNAM SKRATIEK

a i. – a iné

a pod. – a podobne

atď. – a tak ďalej

č. – číslo

ČZJ – český znakový jazyk

MV – moravský variant

napr. – napríklad

obr. – obrázok

str. – strana

SZJ – slovenský znakový jazyk

t.j. – to jest

tzn. – to znamená

tzv. – takzvané

ZJ – znakový jazyk, znakové jazyky

ZOZNAM PRÍLOH

- A. Pravdepodobne prvé zverejnené znaky o rodine vo vtedajšej Československej socialistickej republike
- B. Ukážka notácie symbolov francúzskeho ZJ z knihy *Mimografia*
- C. Obrázky členov rodiny k výskumu

A. Pravděpodobně první zveřejněné znaky o rodině v vtedajší Československé socialistické republice (Gabrielová, D. – Paur, J. – Zeman, J., 1982, s. 16)

muž

žena

otec

matka

dědeček

babička

Znaková řeč

Dnešní lekce je názorná, proto jen několik poznámek. Znaky muž, žena jsou současně znaky pro mužský rod a ženský rod. Připojujeme je k těm znakům, které rod nerozlišují. Např. sestra, bratr, syn, dcera apod. Pro mužský rod se též používá znak chlapec (vodorovná dlaň pravé ruky u čela) tak, jak jsme jej použili u znaků syn a bratr. Naučené znaky si stále opakujte, především ve styku s neslyšícími. Jen tak se naučíte správným polohám a vaše znaková řeč bude srozumitelná.

Lekce znakové řeči pro vás připravují D. Gabrielová, J. Paur a J. Zeman. Fotografuje G. Tichá, znaky ukazuje J. Hrušková.

syn

dcera

bratr

sestra

B. Ukážka notácie symbolov francúzskeho ZJ z knihy *Mimografia* (Oviedo, 2006)

Caractères de la Main.			
1	2	3	4
			
			
			
			
			
			

Tvar a orientácia ruky

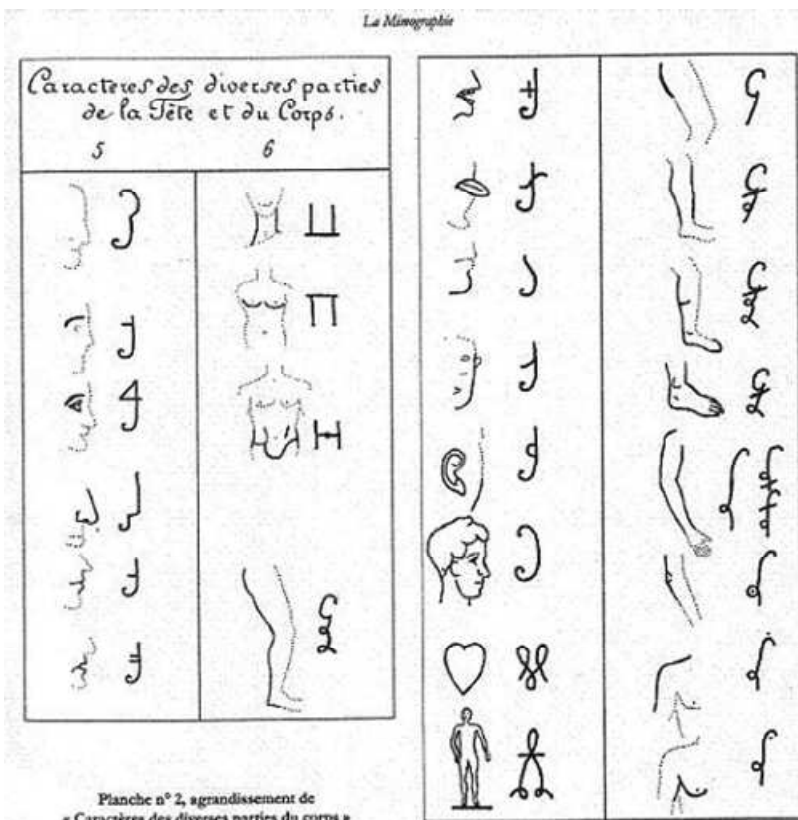
Caractères indicatifs du mouvement. P.I.					
Mouvement	A Simple	B Circulaires	C Circulaires	D Obliques	
De gauche à droite					De gauche à droite et en arrière
De droite à gauche					De droite à gauche et en arrière
De bas en haut					De bas en haut et à gauche
De haut en bas					De haut en bas et à gauche
En avant					En avant et en bas
En arrière					En arrière et en haut
Mouvements de contraction					Mouvements ondulés
d'extension					serpenteaux
propres (a)					de progression
					de tremblement

Planche n° 1, agrandissement de la moitié supérieure

Pohyb ruky/rúk

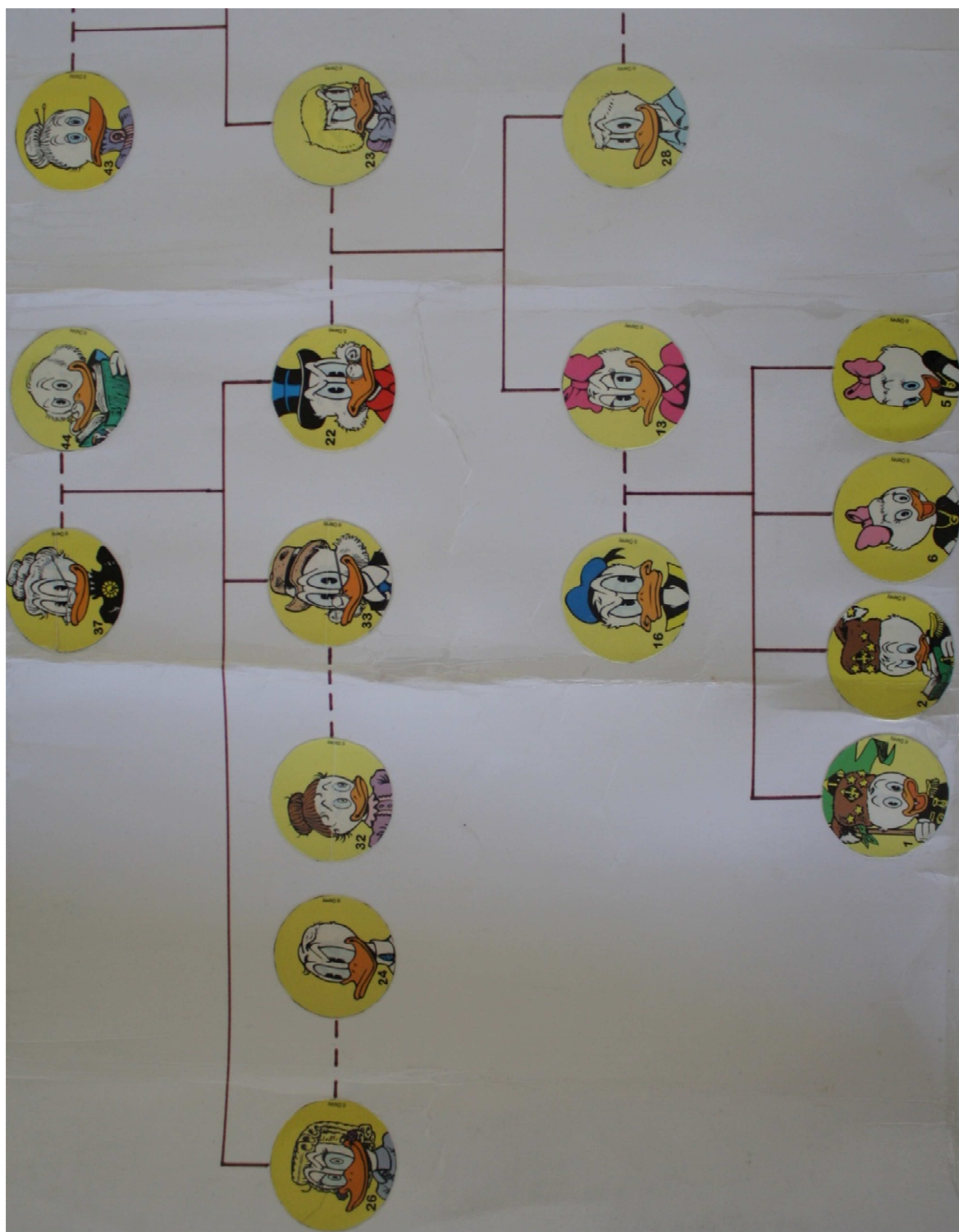
Miesto artikulácie

A		q	Exclamation - Attention
B	†	b T	Non défini
c	ψ	c d	Gaieté - Tristesse
D	}	r	Plaisir - Déplaisir
			Grand plaisir - Grand déplaisir
			Extrême plaisir - Extrême déplaisir
E	∇	e ∇	Attirance - Répulsion
F	↗		Compassion
G	/	s ∇	Modestie - Orgueil
H	†		Non défini
I	?	i ∇	Interrogation - Affirmation
J	†	j T	Non défini
K	†	k T	Non défini

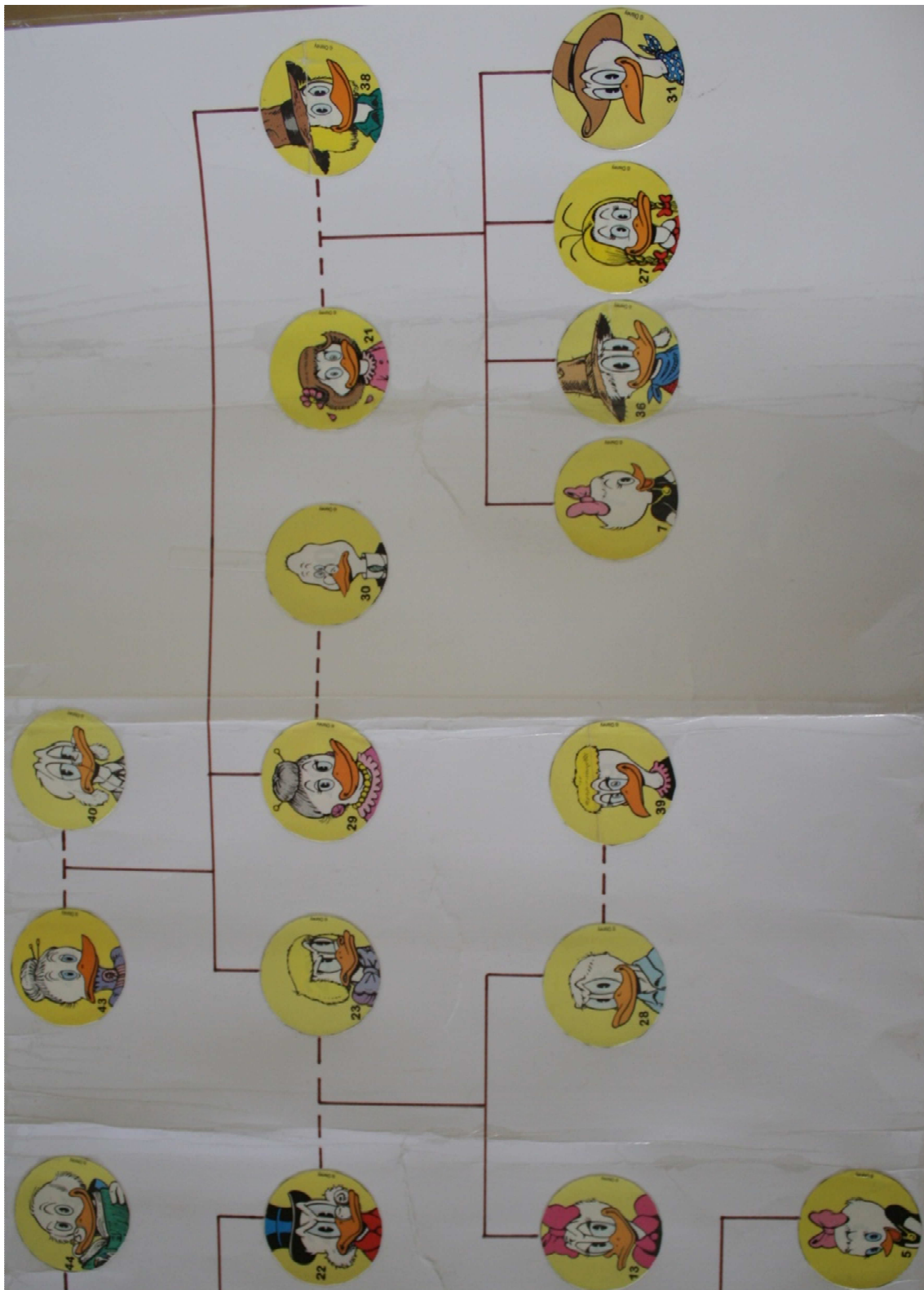
Planche n° 2, agrandissement et transcription des « Points physiologiques »

Vyjadrenie z tváre alebo tela

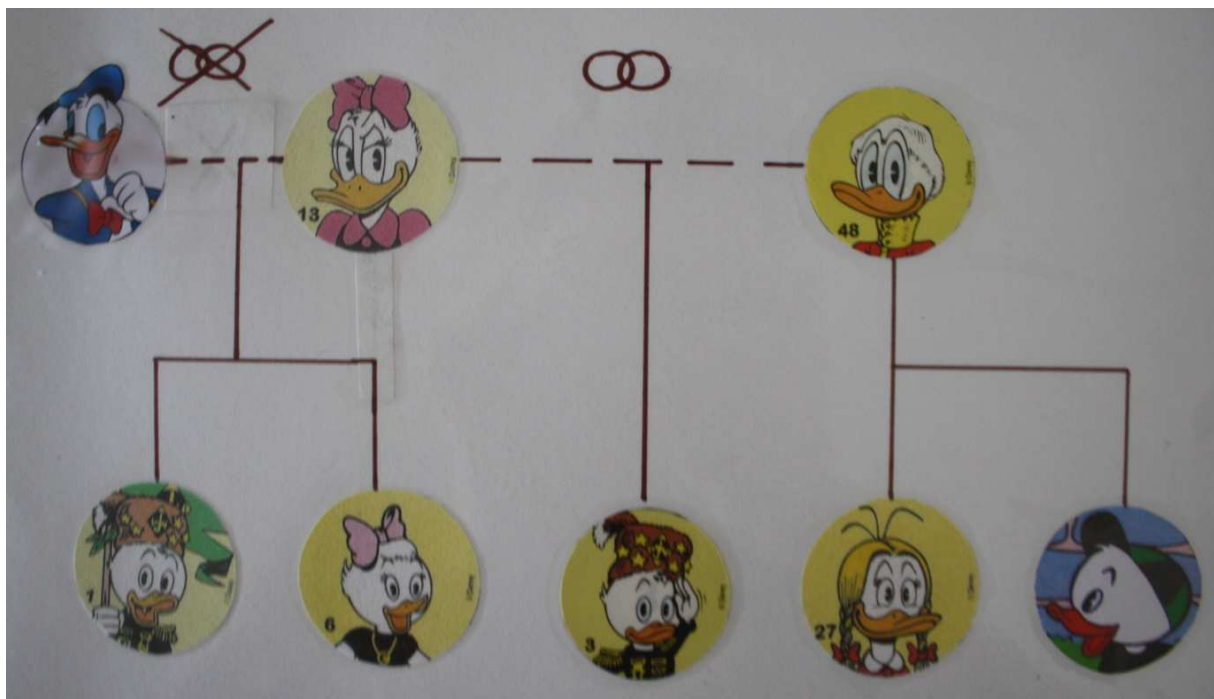
C. Obrázky členov rodiny k výskumu

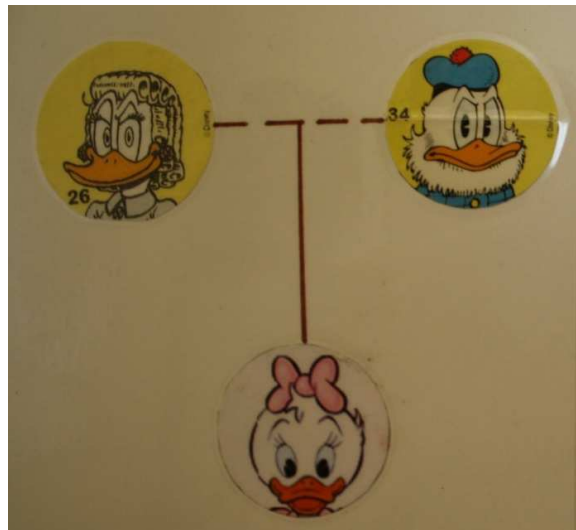
Táto prvá časť obrázku slúžila k elicitácii lexém ZJ: BABKA, BRAT, DCÉRA, DEDO, MANŽEL, MANŽELKA, MATKA, NETER, NEVESTA, OTEC, PRABABKA, PRADEDO, PRAVNUČKA, PRAVNUK, RODINA, SESTRA, STRÝC, SVAT, SVATKA, SVOKOR, SVOKRA, SYN, SYNOVEC, ŠVAGOR, ŠVAGRINÁ, TETA, VNUČKA, VNUK, ZAŤ.

Táto druhá časť obrázku slúžila k elicitácii lexém ZJ: BABKA, BRAT, BRATRANEC, DCÉRA, DEDO, MANŽEL, MANŽELKA, MATKA, NETER, NEVESTA, OTEC, PRABABKA, PRADEDO, PRAVNUČKA, PRAVNUK, RODIČIA, RODINA, SESTERNICA, SESTRA, STRÝC, SVAT, SVATKA, SVOKOR, SVOKRA, SYN, SYNOVEC, ŠVAGOR, ŠVAGRINÁ, TETA, VNUČKA, VNUK, ZAŤ.

Tento obrázok slúžil k elicitácii lexém ZJ: BRAT, DETI, MACOCHA, MANŽEL, MANŽELKA, NEVLASTNÁ DCÉRA, NEVLASTNÁ SESTRA, NEVLASTNÝ BRAT, NEVLASTNÝ SYN, OTČIM, SESTRA.

Tento obrázok slúžil k elicitácii lexém ZJ: DCÉRA, DIEŤA, DRUH, DRUŽKA.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

BÍMOVÁ, P. Jazyk znakový – jazyk přirozený. *Čeština doma a ve světě*. 2002, 2–3, s. 100–103.

BRAEM, P. B. *Einführung in die Gebärdensprache und ihre Erforschung*. Hamburg : Signum, 1995.

BRENNAN, M. Productive morphology in British Sign Language: Focus on the Role of Metaphors. In PRILLWITZ, S., et al. *Current trends in European Sign Language Research*. Hamburg : Signum Press, 1990. [cit. z Struktura a fungování znakového jazyka. Studijní materiály pro obor CNES. Praha : FF UK, 2007. s. 219–239. Dostupné z WWW: < http://ucjtk.ff.cuni.cz/cnes/downloads/studie_SaFZJ.pdf>]

BRENNAN, M. The Visual Word of the British Sign Language: An Introduction. In BRIEN, D, et al. *Dictionary of British Sign Language/English*. London : British Deaf Association, 1992. [cit. z Struktura a fungování znakového jazyka. Studijní materiály pro obor CNES. Praha : FF UK, 2007. s. 204–218. Dostupné z WWW: < http://ucjtk.ff.cuni.cz/cnes/downloads/studie_SaFZJ.pdf>]

BRENNAN, M. Pragmatics and Productivity. In AHLGREN, I. – BERGMAN, B. – BRENNAN, M. *Perspectives on Sign Language Usage: Papers from fifth International Symposium on Sign Language Research*. Durham : The International Sign Linguistic Association, 1994.

COMRIE, B. – MATTHEWS, S. – POLINSKY, M. *Atlas jazyků*. Praha : Metafora, 2007. 228 s.

CSONKA, Š. *Svet v posunkoch*. Bratislava : SPN, 1998. 158 s.

CSONKA, Š. – MISTRÍK, J. – UBÁR, L. *Frekvenčný slovník posunkovej reči*. Bratislava: SPN, 1986. 304 s.

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha : Univerzita Karlova, 2007. 344 s.

Česká republika. Zákon ze dne 23. září 2008, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony In *Sbírka zákonů č. 384/2008*. 2008, 124, s. 5925–5930.

Elektronický lexikón slovenského jazyka. [online] 1987-2007 [cit. 2011-07-09]. Dostupné z WWW: <www.slex.sk>.

Encyklopedický slovník češtiny. Lidové noviny, 2002. 608 s.

Eurosigns – European Interactive Sign Language Courses. [CD-ROM] ČMJN, 2005.

FAUROT, K. – DELLINGER, D. – EATOUGH, A. – PARKHURST, S. *The identity of Mexican sign as a language.* [online] Summer Institute of Linguistics, 1999 [cit. 2009-05-31]. Dostupné z WWW: <www.sil.org/mexico/lenguajes-de-signos/G009i-Identity-MFS.pdf>.

GABRIELOVÁ, D. – PAUR, J. – ZEMAN, J. *Znaková řeč.* 1982, 7, s. 16.

GABRIELOVÁ, D. – PAUR, J. – ZEMAN, J. *Slovník znakové řeči.* Praha : Horizont, 1988. 356 s.

GLANVILLE, P., et. al. *Encyklopedie jazyků Evropy.* Praha : Volvox Globater, 2002. 512 s.

HENDRIKS, B. *Jordanian Sign Language: Aspects of grammar from a cross-linguistic perspective.* [online] Utrecht: LOT, 2008. [cit. 2009-05-31]. Dostupné z WWW: <www.lotpublications.nl/publish/articles/003014/bookpart.pdf>.

HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu – 1.díl.* Praha : FRPSP, 1999. 395 s.

HURLBUT, H.M. *A survey of Sign Language in Taiwan.* [online] SIL International, 2008a. [cit. 2009-05-31]. Dostupné z WWW: <www.sil.org/silesr/2008/silesr2008-001.pdf>.

HURLBUT, H.M. *Philippine Signed Languages Survey: A Rapid Appraisal.* [online] SIL International, 2008b. [cit. 2009-05-31]. Dostupné z WWW: <www.sil.org/silesr/2008/silesr2008-010.pdf>.

Infosluch.sk. [online] [cit. 2011-05-31]. Posunkový jazyk. Dostupné z WWW: <<http://infosluch.sk/signs/?cat=rodina>>.

Internetová jazyková příručka. [online] [cit. 2010-11-05]. Internetová jazyková příručka. Dostupné z WWW: <<http://prirucka.ujc.cas.cz>>.

JANOTOVÁ, N. – ŘEHÁKOVÁ, K. *Surdopedie. Komunikace sluchově postižených I.* Praha : SPN, 1990. II. část – vizuálně pohybové jazyky neslyšících, 166 s.

JOHNSON, J.E. – JOHNSON, R.J. *Assessment of Regional Language Varieties in Indian Sign Language.* [online] SIL International, 2008. [cit. 2009-05-31]. Dostupné z WWW: <www.silinternational.org/silesr/2008/silesr2008-006.pdf>.

JOHNSTON, T. – SCHEMBRI, A. *Australian Sign Language*. Cambridge : Cambridge University, 2007. 323 s.

Kodifikovaný systém posunkovej reči. [videokazeta] Bratislava : SZSP, 1995.

Krátky slovník slovenského jazyka. Bratislava : Veda, 2003. 988 s. Dostupné z WWW: <<http://slovníky.korpus.sk>>.

KUCHAŘOVÁ, L. Ikoničnost v českém znakovém jazyce. In KUCHAŘOVÁ, L. *Jazyk neslyšících*. Praha : ÚČJTK FF UK, 2005. s. 42–45. Dostupné z WWW: <http://ucjtk.ff.cuni.cz/cnes/downloads/jazyk_neslysicich.pdf>.

KULDA, M. *Moravské varianty znaků českého znakového jazyka* [DVD-ROM]. Trojrozměr, 3Dimenze, 2009.

LALIKOVÁ, T. O staršej slovenskej príbuzenskej terminológii. In *Kultúra slova* [online], 1996, 4, [cit. 2010-07-16]. Dostupné z WWW: <www.juls.savba.sk/ediela/ks/1996/4/ks1996-4.html>.

LANGER, J. – PTÁČEK, V. – DVOŘÁK, K. *Znaková zásoba českého znakového jazyka k rozšiřujícímu studiu surdopedie se zameřením na znakový jazyk* [CD-ROM]. Olomouc: PdF UP, 2004.

LEWIS, M. P., et al. *Ethnologue: Languages of the World* [online]. Dallas, Tex.: SIL International, 2009. [cit. 2010-07-18]. Deaf sign language. Dostupné z WWW: <www.ethnologue.com/show_language.asp?code=cse>.

MACUROVÁ, A. Jazyk v komunikaci neslyšících (Předbežné poznámky). *Slovo a slovesnost*. 1994, roč. 55, s. 121–132.

MACUROVÁ, A. Proč a jak zapisovat znaky českého znakového jazyka. *Speciální pedagogika*. 1996, 1, s. 5–19.

MACUROVÁ, A. Nad slovenským sborníkem Štylistika neverbálnej komunikácie. *Speciální pedagogika*. 1998, 4, s. 56–59.

MACUROVÁ, A. Lucas, C. (ed.) *The Sociolinguistics of Sign language*. *Speciální pedagogika*, 2002, 2, s. 147–152.

MACUROVÁ, A. – NOVÁKOVÁ, R. Poznáváme český znakový jazyk. Český znakový jazyk v kontaktu. *Speciální pedagogika*. 2005, 4, s. 22–35.

MACUROVÁ, A. – VYSUČEK, P. Poznáváme český znakový jazyk. Klasifikátorové tvary ruky. *Speciální pedagogika*. 2008, 4, s. 14–34.

MAREŠ, J. *Čeština v komunikaci neslyšících* [online]. 2005 [cit. 2010-10-21]. Historie. Dostupné z WWW: <<http://ucjtk.ff.cuni.cz/cnes/index.php?key=history>>.

MATUŠKOVÁ, S. *Kalk v českém znakovém jazyce*. Praha, 2008. 60 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

MÁZEROVÁ, R. *Kultura komunity neslyšících v České republice (Nástin historie komunity neslyšících do roku 1938)* [online]. Budapešť : Open Society Institute, 1999 [cit. 2009-05-31]. Dostupné z WWW: <<http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001035/01/36.pdf>>.

MISTRÍK, J. a kol. *Encyklopédia jazykovedy*. Bratislava : Obzor, 1993. 514 s.

MLADOVÁ, P. *Kompozita v českém znakovém jazyce*. Praha, 2009. 126 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

NOVÁKOVÁ, R. *Nepřímá pojmenování v českém znakovém jazyce*. Praha, 2009. 229 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

OKROUHLÍKOVÁ, L. *Notace – zápis českého znakového jazyka*. Praha : ČKTZJ, 2008. 133 s.

OLOŠTIAK, M. – GIANITSOVÁ–OLOŠTIAKOVÁ, L. *Slovenský jazyk*. Bratislava : Fragment, 2007. 194 s.

ONDRUŠ, Š. – SABOL, J. *Úvod do štúdia jazykov*. Bratislava : SPN, 1987. 344 s.

OVIEDO, A. *Cultura Sorda* [online]. 2006 [cit. 2010-06-07]. Hervás, Bébian y Stokoe: los primeros lingüistas de las lenguas de senas. Dostupné z WWW: <www.cultura-sorda.eu/resources/Oviedo_Mimographie_2008.ppt>.

PARKHURST, S. – PARKHURST, D. *Lexical Comparisons of Signed Languages and the Effects of Iconicity*. [online]. SIL International, 2003. [cit. 2009-05-31]. Dostupné z WWW: <www.und.edu/dept/linguistics/wp/2003ParkhurstParkhurst.PDF>.

PARKHURST, S. – PARKHURST, D. *Spanish Sign Language Survey*. [online]. SIL International, 2006. [cit. 2009-05-31]. Dostupné z WWW: <www.sil.org/silesr/2007/silesr2007-008.pdf>.

PLEVA, J. *Rozvoj organizovanej starostlivosti o sluchovo postihnutých na Slovensku*. Bratislava: SZSP, 1994. 106 s.

Posunky – pojmová zásoba pre opatrovatelky. [DVD-ROM] Bratislava : ATLPRENES, 2004.

POTMĚŠIL, M. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka A–N.* Praha : Fortuna, 2002. 496 s.

POTMĚŠIL, M. a kol. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka O–Ž.* Praha : Fortuna, 2005. 552 s.

POTMĚŠIL, M., KUČERA, P. a kol. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka – doplněk O–Ž.* Praha : Fortuna, 2006. 294 s.

POVAŽAJ, M. *Pravidlá slovenského pravopisu.* Bratislava : Veda, 2000. Dostupné z WWW: <<http://slovníky.korpus.sk>>.

Rodina. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, last modified on 02.06.2011 [cit. 2010-04-20]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina>>.

RŮŽIČKOVÁ, M. *Učíme se českou znakovou řeč.* Praha : Septima, 2000. 128 s.

SERVUSOVÁ, J. *Kontrastivní lingvistika – český jazyk x český znakový jazyk.* Praha : ČKTZJ, 2008. 78 s.

Sign language. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, last modified on 31.07.2011 [cit. 2011-07-31]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Sign_language>.

SLÁNSKÁ BÍMOVÁ, P. – OKROUHLÍKOVÁ, L. *Rysy přirozených jazyků. Český znakový jazyk jako přirozený jazyk. Lexikografie. Slovníky českého znakového jazyka.* Praha : ČKTZJ, 2008. 216 s.

Slovenská republika. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 26. júna 1995 o posunkovej reči nepočujúcich osôb. In *Zbierka zákonov 149/1995.* 1995, 50, s. 1474.

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra [online]. 2011 [cit. 2010-11-02]. Slovník cudzích slov. Dostupné z WWW: <<http://slovníky.korpus.sk>>.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha : Academia, 2007. 650 s.

SOCHROVÁ, M. *Český jazyk v kostce.* Praha : Fragment, 2007. 226 s.

Spreadthesign.com [online]. [cit. 2011-05-31]. Spreadthesign.com. Dostupné z WWW: <www.spreadthesign.com/cz/>.

Synonymický slovník slovenčiny. Bratislava : Veda, 2000. 998 s. Dostupné z WWW: <<http://slovníky.korpus.sk>>

ŠMEILOVÁ, A. – ŠMEILOVÁ, A. *Základy posunkového jazyka Nitrianskeho regiónu*. Nitra : Effeta – stredisko sv. Fr. Saleského, 2005. 88 s.

TARCSIOVÁ, D. Ikonicitá a arbitrárnosť v posunkovom jazyku. *Jazykovedný časopis*, 2, s. 127–132.

Ticho.cz [online]. 2001–2006 [cit. 2011–05–31]. Slovník znakov. Dostupné z WWW: <www.ticho.cz/videog.php?cvger=36>.

VOJTECHOVSKÝ, R. – HOLUBOVÁ, V. *Nepriame pomenovania v slovenskom posunkovom jazyku*. Bratislava : SNEPEDA, 2009. 64 s.

Zadania–seminarky.sk [online]. 2008 [cit. 2011–07–30]. Motivovanosť – základné typy. Dostupné z WWW: <www.zadania–seminarky.sk/vypracovane–otazky/motivovanost–zakladne–typy/25841>.

Základná posunková zásoba pre komunikáciu s nepočujúcimi deťmi. [DVD–ROM] Bratislava : ATLPRENES, 2001.